

KADETTIEN EETTINEN TOIMINTAKYKY JA IDENTITEETTI
Kyselytutkimus eettisen toimintakyvyn yksilötekijöiden ja
identiteettitekijöiden välisistä yhteyksistä

Taija Tuominen
Pro gradu –tutkielma
Psykologian laitos
Tampereen yliopisto
Lokakuu 2009

TUOMINEN, TAIJA: Kadettien eettinen toimintakyky ja identiteetti. Kyselytutkimus eettisen toimintakyvyn yksilötekijöiden ja identiteettitekijöiden välisistä yhteyksistä

Pro gradu –tutkielma, 79 s., 8 liites.

Ohjaaja: Kalevi Korpela

Psykologia

Lokakuu 2009

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella kadettien eettisen toimintakyvyn yksilötekijöitä ja identiteettitekijöitä, sekä niiden välisiä suhteita. Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin vuosikurssien välisiä eroja näissä tekijöissä ja niiden välisissä suhteissa. Eettisen toimintakyvyn yksilötekijät määriteltiin Blasin moraalisen identiteetin mallia taustateorianä käyttäen moraaliseksi motivaatioksi ja moraaliseksi arviointikyvyksi. Identiteettitekijöistä tarkasteltiin identiteettityylejä ja identiteettiin sitoutumista, sekä ammattiin ja organisaatioon sitoutumista. Tarkasteltavat identiteettityylit olivat Berzonskyn identiteettimallin mukaisesti tietosuuntautunut, normatiivinen ja hajanainen-välittelevä. Ammattiin ja organisaatioon sitoutumista tarkasteltiin Allenin ja Meyerin mallin mukaisesti kolmen komponentin, affektiivisen, normatiivisen ja laskelmoivan sitoutumisen, avulla.

Aineisto kerättiin kyselyllä, joka kohdistettiin Maanpuolustuskorkeakoulun kahden kadettikurssin opiskelijoille (N = 184). Mittareina käytettiin Ylénin Moraalisen motivaation testiä, Lindin Moral Judgment Test:iä mittaamaan moraalista arviointikykyä, Berzonskyn Identity Style Inventory:a mittaamaan identiteettityylejä ja identiteettiin sitoutumista, sekä Meyerin, Allenin ja Smithin ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen testiä. Analysointi suoritettiin pääosin korrelaatio- ja varianssianalyysin tehden ryhmien välisiä vertailuja.

Identiteettityylin havaittiin olevan yhteydessä eettisen toimintakyvyn yksilötekijöihin siten, että moraalinen motivaatio oli vahvin tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivilla ja heikoin hajanainen-välittelevä tyyliä suosivilla, ja moraalinen arviointikyky oli vahvin tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivilla vastaajilla. Identiteettiin sitoutumisen havaittiin olevan yhteydessä moraaliseen motivaatioon mutta ei moraaliseen arviointikykyyn. Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponenttien ei havaittu olevan yhteydessä eettisen toimintakyvyn yksilötekijöihin, eikä myöskään eettisen toimintakyvyn yksilötekijöiden välillä havaittu yhteyttä. Vuosikurssien välisiä eroja ei havaittu käytettyjen mittareiden keskiarvoissa eikä mitattujen tekijöiden välisissä suhteissa.

Havainnot identiteettityyliin yhteyksistä moraaliseen motivaatioon ja moraaliseen arviointikykyyn tukevat Blasin mallin mukaista ajatusta moraalikysymysten keskeisyydestä identiteetille, sekä Berzonskyn identiteettimallin yleistettävyyttä moraalikysymysten alueelle. Havaittu yhteys moraalisen motivaation ja yleisen tason identiteettiin sitoutumisen välillä tukee ajatusta siitä, että moraalista motivaatiota voidaan pitää osoituksena sitoutumisesta moraaliseen identiteettiin, sekä ajatusta siitä, että identiteettisitoumusten muodostaminen on edellytyksenä moraalisen motivaation rakentumiselle. Sotilaskoulutuksen kannalta nämä havainnot merkitsevät sitä, että pyrittäessä kehittämään eettistä toimintakykyä koulutuksen avulla, on tärkeää huomioida myös identiteettitekijät.

AVAINSANAT: eettinen toimintakyky, moraalinen motivaatio, moraalinen arviointikyky, identiteettityyli, identiteettiin sitoutuminen, ammattiin sitoutuminen, organisaatioon sitoutuminen

SISÄLTÖ:

1. JOHDANTO	1
1.1 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KÄSITTEET	2
1.1.1 Blasin malli moraalisesta identiteetistä	3
<i>Lähtökohtana Eriksonin identiteettikäsité</i>	<i>4</i>
<i>Minän toimijuus ja moraalisuuden kognitiivinen perusta</i>	<i>4</i>
<i>Moraalisen identiteetin muotoutuminen</i>	<i>5</i>
<i>Moraalisen toiminnan motivaatio</i>	<i>6</i>
<i>Blasin mallin arviointia</i>	<i>7</i>
<i>Blasin mallin merkitys tässä tutkimuksessa</i>	<i>8</i>
1.1.2 Berzonskyn identiteettimalli	9
<i>Lähtökohtana Marcian identiteettistatus -malli</i>	<i>9</i>
<i>Identiteettityylit</i>	<i>10</i>
<i>Identiteettiin sitoutuminen</i>	<i>12</i>
<i>Berzonskyn mallin arviointia</i>	<i>12</i>
<i>Berzonskyn mallin merkitys tässä tutkimuksessa</i>	<i>13</i>
1.1.3 Allenin ja Meyerin kolmen komponentin malli	15
<i>Organisaatioon sitoutuminen</i>	<i>15</i>
<i>Ammattiin sitoutuminen</i>	<i>16</i>
<i>Allenin ja Meyerin mallin arviointia</i>	<i>17</i>
<i>Allenin ja Meyerin mallin merkitys tässä tutkimuksessa</i>	<i>18</i>
1.2 AIEMMAT TUTKIMUKSET	18
1.2.1 Eettisen toimintakyvyn yksilötekijät	18
<i>Moraalinen identiteetti ja sen yhteys moraaliseen toimintaan</i>	<i>18</i>
<i>Moraalinen arviointikyky ja sen yhteys moraaliseen toimintaan</i>	<i>19</i>
<i>Eettisen toimintakyvyn tekijöiden yhteys sotilaiden</i> <i>johtamiskäyttäytymiseen</i>	<i>21</i>
<i>Yhteydet eettisen toimintakyvyn tekijöiden välillä</i>	<i>22</i>
<i>Koulutuksen aikaiset muutokset eettisen toimintakyvyn tekijöissä</i>	<i>22</i>
1.2.2 Identiteettitekijät	24
<i>Identiteettityylit ja niiden yhteys muihin psyykkisiin ilmiöihin</i>	<i>24</i>
<i>Sitoutuminen identiteettiin ja sen yhteys muihin psyykkisiin ilmiöihin</i> ...	<i>26</i>
<i>Ammattiin ja organisaatioon sitoutuminen ja yhteydet työnteon</i> <i>kannalta merkityksellisiin ilmiöihin</i>	<i>27</i>
<i>Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen yhteys moraaliseen</i> <i>toimintaan</i>	<i>29</i>
1.3 TUTKIMUSONGELMAT	30
2. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	33
2.1 KYSELYLOMAKE JA TUTKIMUKSESSA KÄYTETYT MITTARIT	33
2.1.1 Eettisen toimintakyvyn yksilötekijöiden mittaaminen	34
<i>Moraalinen motivaatio</i>	<i>34</i>
<i>Moraalinen arviointikyky</i>	<i>35</i>

2.1.2 Identiteettitekijöiden mittaaminen	37
<i>Identiteettityylit ja identiteettiin sitoutuminen</i>	37
<i>Ammattiin ja organisaatioon sitoutuminen</i>	38
2.1.3 Kyselylomakkeen rakentaminen	39
2.2 TUTKITTAVAT JA AINEISTON KERÄÄMINEN	41
2.3 AINEISTON ANALYSOINTI	43
3. TULOKSET.....	45
3.1 KUVAILEVAT ANALYYSIT	45
3.1.1 Eettisen toimintakyvyn yksilötekijät.....	45
<i>Moraalinen motivaatio</i>	45
<i>Moraalinen arviointikyky</i>	46
3.1.2 Identiteettitekijät.....	47
<i>Identiteettityyli ja identiteettiin sitoutuminen</i>	47
<i>Ammattiin ja organisaatioon sitoutuminen</i>	48
3.2 MUUTTUIEN VÄLISET YHTEYDET	51
3.2.1 Eettisen toimintakyvyn tekijöiden välinen yhteys.....	51
3.2.2 Identiteettityylin yhteys eettisen toimintakyvyn tekijöihin.....	51
3.2.3 Identiteettiin sitoutumisen yhteys eettisen toimintakyvyn tekijöihin.....	54
3.2.4 Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen yhteys eettisen toimintakyvyn tekijöihin.....	55
3.3 VUOSIKURSSIEN VÄLISET EROT	55
4. POHDINTA	57
4.1 YHTEENVETO TUTKIMUKSEN PÄÄTULOKSISTA	57
4.2 TUTKIMUKSEN TULOSTEN VERTAILU TAUSTATEORIAAN JA AIEMPIEN TUTKIMUSTEN TULOSSIIN	58
4.2.1 Kuvailevien analyysien tulosten vertailu aiemmissä tutkimuksissa raportoituihin tuloksiin.....	58
4.2.2 Havaittujen muuttujien välisten yhteyksien vertailu taustateoriaan ja aiempien tutkimusten tuloksiin	60
4.3 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSHAASTEET	64
4.4 TUTKIMUKSEN RAJOITUKSET JA VAHVUUDET	67
4.4.1 Tutkimusasetelma	67
4.4.2 Otos ja tulosten yleistettävyys.....	68
4.4.3 Mittaaminen	69
4.5 LOPUKSI	69
LÄHTEET	71

1. JOHDANTO

Sotilaan toimintaympäristö on muuttunut aiempaa haastavammaksi, ja samalla työn asettamat vaatimukset ovat kasvaneet ja monimutkaistuneet. Tulevaisuudessa sotilaalliset operaatiot tulevat olemaan entistä monimutkaisempia ja vaatimaan enemmän eettistä osaamista (Richardson, Verweij, & Winslow, 2004). Sotilaat saattavat kohdata haasteita, joissa moraaliset ja lailliset näkökohdat ovat konfliktissa keskenään, tai esimiesten käskyvalta, sotilaallisen välttämättömyyden haasteet, jännitteisten ja vaarallisten tilanteiden paine sekä yksikön lojaalisuussidokset asettavat ristiriitaisia vaatimuksia suhteessa eettisiin näkökohtiin (Freistetter, 2003). Sotilaat siis tarvitsevat usein eettistä osaamista voidakseen ylipäättään tehdä työtään. Koska päätöksentekijä on aina se, joka on vastuussa toiminnasta, ei etiikkaa voi erottaa johtajuudesta (Lagacé-Roy, 2007). Näin ollen erityisesti sotilasjohtajilta vaaditaan eettistä toimintakykyä poikkeuksellisen paljon.

Tämä asettaa uusia haasteita myös tutkimukselle ja koulutukselle. Maanpuolustuskorkeakoulussa kehitetty toimintakyky –malli on yritys vastata tähän haasteeseen. Näkökulma on kuitenkin suhteellisen uusi ja kaipaa tutkimustietoa tuekseen. Erityisesti eettistä toimintakykyä on tutkittu vähän, samoin psyykkistä toimintakykyä identiteetin näkökulmasta. Toimintakyvyn ulottuvuudet (fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen, eettinen) ovat lisäksi monimutkaisilla tavoilla yhteydessä toisiinsa, eikä mitään toimintakyvyn kokonaisteoriaa ole olemassa. Useita tärkeitä tekijöitä, prosesseja ja mekanismeja tunnetaan sekä ulottuvuuksien sisällä että niiden välillä, mutta paljon kysymyksiä on vielä vastattavana, ja erityisesti eettisen toimintakyvyn suhteista muihin toimintakyvyn osa-alueisiin ei juuri ole tutkimustietoa saatavilla. Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin alustavasti tarkastella eettisen ja psyykkisen toimintakyvyn välistä suhdetta.

Eettinen toimintakyky on siis sotilaille entistä tärkeämpää, ja tässä tutkimuksessa ajatellaan identiteetillä olevan sen luomisessa ja ylläpitämisessä tärkeä osa. Lisäksi, koska toimintakyky on henkilökohtaisten kokemusten myötä kehittyviä ajattelu- ja toimintavalmiuksia (Halonen, 2007), siihen voidaan ainakin osittain koulutuksen avulla vaikuttaa. Tässä tutkimuksessa tarkoituksena onkin tarkastella tulevaisuuden sotilasjohtajien, kadettien, eettisen toimintakyvyn yksilötekijöitä ja identiteettitekijöitä sekä niiden välisiä suhteita. Lisäksi tarkastellaan näissä tekijöissä tai niiden välisissä suhteissa koulutuksen aikana mahdollisesti tapahtuvia muutoksia.

1.1 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KÄSITTEET

Laajempänä viitekehysenä tälle tutkimukselle toimii Maanpuolustuskorkeakoulussa kehitetty sotilaspedagoginen malli sotilaan toimintakyvystä. Toimintakyvyllä tarkoitetaan tällöin fyysisten, psyykkisten, sosiaalisten ja eettisten tekijöiden monimutkaista järjestelmää (Toiskallio, 2000b, 2004), jossa nuo olemuspuolet ovat yhteistoiminnassa tarkoituksellisella, rationaalisella ja viisaalla tavalla (Kangas, 2000). Toimintakyky on tietoista toimintaa tilanteissa, kykyä tunnistaa ja ratkaista ongelmia (Toiskallio, 2002b) ja kykyä ottaa vastuu omasta toiminnasta (Toiskallio, 2004). Se on sekä kykyä että halua, mutta se ei ole staattinen yksilön ominaisuus (Toiskallio, 2000a). Toimintakyky on yleisluonteinen ja pitkäkestoinen valmius (Toiskallio 2000b) ajatella ja toimia tilanteen mukaisesti, luovasti ja vastuullisesti sellaisissakin ympäristöissä, jotka ovat muuttuvia, ristiriitaisia, epävarmoja ja yllätyksellisiä (Halonen, 2007; Toiskallio, 2004). Toimintakykyisyys merkitsee siten aina tilannekohtaista suhdetta ympäristöön (Toiskallio, 2000a, 2000b). Sotilaan tuleekin nähdä olevan tilanteessa siten, ettei hänellä ole muuta mahdollisuutta kuin päättää toimia jollain tapaa (Toiskallio, 2003). Sotilaat ovat siis toimijoita, ja toiminta on aina tarkoituksellista, tavoitteellista ja tietoista, ja se ilmaisee aina joitakin valintoja, arvoja, asenteita ja vastuuta (Toiskallio, 2002a, 2002b, 2003). Toiminta on siis läheisesti kytköksissä etiikkaan, mikä seurauksena juuri eettinen ulottuvuus on toimintakyvyssä keskeisellä sijalla (Toiskallio, 2002b, 2004). Toimintakyvyn ytimessä on identiteetti (Toiskallio, 2000a), joka sitoo toimintakyvyn ulottuvuudet yhteen (Toiskallio, 2003).

Sotilaan toimintakykyyn sisältyy siis neljä osittain päällekkäistä aluetta, jotka muodostavat kokonaisuuden, jossa eri osa-alueet toimivat yhdessä. Sotilaan toimintakyvyn kannalta kaikki osa-alueet ovat välttämättömiä, ja niiden kaikkien kehittyneisyyttä tarvitaan menestymiseen nykyajan sotilaana. Toimintakyvystä puhuttaessa on tärkeää ymmärtää, että kyse on aina ihmisestä jossakin tietyissä tilanteessa ja ympäristössä. Siksi hyvä toimintakyky ei voi olla valmiiden ohjeiden mekaanista toteuttamista, vaan ratkaisujen tekemistä ja toimimista niiden mukaisesti erittäin haastavissakin olosuhteissa.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan erityisesti toimintakyvyn eettistä ja psyykkistä ulottuvuutta sekä niiden välisiä yhteyksiä. Aihetta lähestytään identiteetin rakentumisen kautta, jolloin identiteettitehtäjät nähdään mahdollisesti eettiseen toimintakykyyn yhteydessä olevana osana psyykkistä toimintakykyä. Vahvan identiteetin ajatellaan olevan edellytyksenä hyvälle eettiselle toimintakyvylle. Kyky fyysisesti toteuttaa aiottu toiminta jätettiin tässä tutkimuksessa tarkastelun ulkopuolelle. Sa-

moin sosiaaliset tekijät jätettiin tarkastelun ulkopuolelle, ja tarkastelu rajattiin yksilötekijöihin sekä toimintakyvyn eettisen että psyykkisen ulottuvuuden osalta.

Tutkimuksen tärkeimpänä taustateorianana on Augusto Blasin identiteettimalli, joka kuvaa identiteetin, ja erityisesti moraalisen identiteetin, rakentumista ja moraalista toimintaa. Blasin malli sopii hyvin yhteen toimintakykymallin kanssa, sillä molemmat korostavat yksilön toimijuutta ja identiteetin merkitystä. Apuna rajatumpien näkökulmien tarkastelussa käytetään myös Michael D. Berzonskyn identiteettimallia, sekä Natalie J. Allenin ja John P. Meyerin kolmen komponentin mallia ammattiin ja organisaatioon sitoutumisesta.

1.1.1 Blasin malli moraalisesta identiteetistä

Hardyn ja Carlon (2005) mukaan viimeisen vuosisadan aikana on esitetty useita teorioita moraalista toiminnasta ja sen motivaation lähteestä. Yksi vaikutusvaltaisimmista, Kohlbergin teoria, keskittyi pitkälti moraalisen ymmärryksen rooliin, ja moraalisen toiminnan motivaatiota koskeva teoria ja tutkimus ovatkin pitkään keskittyneet juuri moraaliseen ymmärrykseen. Tutkimuksissa on todettu moraalisen päättelykyvyn olevan yhteydessä moraaliseen toimintaan vain kohtalaisesti, joten moraalinen päättely ei riittävästi pysty selittämään motivaatiota toimia moraalisesti. Viime aikoina useissa moraalisuuden malleissa onkin esitetty identiteettiä moraalisen motivaation lähteeksi, ja tieteenalalla on vahvistunut näkemys, jonka mukaan identiteetillä saattaa olla tärkeä osa moraalises- sa toiminnassa. Erilaisia malleja yhdistää ajatus siitä, että moraalisuuden ollessa tärkeä ja keskeinen yksilön identiteetille, se vahvistaa yksilön tunnetta velvollisuudesta ja vastuusta elää yhdenmukai- sesti moraalisten sitoumustensa kanssa.

Augusto Blasi on yksi näistä teoreetikoista, jotka esittävät moraalista identiteettiä moraalisen motivaation lähteeksi. Blasin identiteettimalli valittiin tämän tutkimuksen tärkeimmäksi taustateoriaksi, koska se kuvaa paitsi identiteetin olemusta ja kehittymistä yleisesti, myös erityisesti moraalisen identiteetin kehittymistä. Moraalisen identiteetin käsitteen avulla malli pyrkii selittämään sitä, miten moraalisuus käytännössä toimii (Blasi, 2004). Malli siis pyrkii selittämään moraalisen ymmärryksen ja moraalisen toiminnan välistä suhdetta, ja identiteetti saa tällöin keskeisen roolin moraalisen tiedon ja käytännön moraalisten päätösten välittäjänä (Blasi, 1984).

Lähtökohtana Eriksonin identiteettikäsite

Blasin ja Glodisin (1995) mukaan Blasin identiteettimalli perustuu Erik H. Eriksonin identiteetti - käsitteeseen, ja he ovat esittäneet siitä oman jäsenyyksensä, jonka mukaan identiteetti on pohjimmiltaan subjektiivinen vastaus kysymykseen 'kuka minä olen?'. Tämä vastaus koostuu perustavanlaatuisen jatkuvuuden ja samuuden tunteen antavasta ykseyden saavuttamisesta yksilön tulevaisuuden odotusten ja menneisyyden välillä. Tämä vastaus saavutetaan tarkastelemalla, arvioimalla ja kyseenalaistamalla minuus ja oma menneisyys, kulttuuri ja ideologiat, yhteiskunta ja sen odotukset sekä muiden itseä koskevat käsitykset. Tämä integraation ja kyseenalaistamisen prosessi pitäisi tapahtua joidenkin perustavanlaatuisten alueiden ympärillä, kuten ammatti, seksuaalisuus ja uskonnolliset sekä poliittiset uskomukset, ja sen tulisi johtaa joustavaan, mutta kestävään, sitoutumiseen näillä alueilla.

Blasin ja Glodisin (1995) mukaan Eriksonin alkuperäinen identiteetin käsite korosti sekä identiteettiä subjektiivisena tapana kokea minuus todelliseksi, autenttiseksi tai korvaamattomaksi että tunnetta kokonaisuudesta ja ykseydestä. Tällöin keskeistä identiteetin kuvaamiselle on kokemus minästä. Tälle kokemukselle on ominaista ykseyden tunne, joka syntyy sen oivaltamisesta, mikä on todellista ja aitoa itsessä, eli kokemus siitä että jotkin minän puolet ovat korvaamattomia kun taas toiset ovat vähemmän tärkeitä. Ihmiset voivat rakentaa identiteettinsä erilaisten asioiden ympärille, ja lisäksi minuuden ydin voidaan rakentaa yhden tai kahden asian varaan tai toisaalta yhdistämällä suuri määrä erilaisia asioita. Olennaista on se, että identiteetti joko koetaan tai ei koeta yhdeksi ja kokonaiseksi minäksi.

Minän toimijuus ja moraalisuuden kognitiivinen perusta

Blasi (2004) pyrkii mallinsa avulla selittämään moraalista toimintaa ja esittää, että koska tavoite käyttäytyä ja toimia moraalisesti riippuu henkilökohtaisesta motivaatiosta, ja koska motivaatio on keskeinen osa persoonallisuutta, persoonallisuuden täytyy olla kykenevä olemaan moraalisuuden motivoima. Hän antaakin mallissaan subjektiiviselle moraalille toimijalle, minälle, keskeisen roolin. Tämä minuus ei ole sisäisten ja ulkoisten voimien täysin määräämä vaan kykenevä aitoihin valintoihin, ja näin se on perusta tietoiselle toimijuudelle.

On kuitenkin huomattava, että Blasin mallin viitekehys on kognitiivinen, ja että hänen mukaansa moraalinen ymmärrys on ratkaisevaa moraalisuudelle (Blasi, 1984). Blasin (2004) mukaan ymmärrys moraalista ohjaa moraalisen toiminnan tavoitetta, joten moraalisen toiminnan juuret ovat moraalissa ymmärryksessä. Moraalisten sääntöjen ymmärtäminen tai tietäminen ei kuitenkaan riitä selittämään moraalista toimintaa. Käytännössä toimivan moraalisuuden täytyy perustua arvioinnin ja järjelyn lisäksi myös identiteettiin (Blasi, 1984).

Blasi (1984) esittää, että tämä identiteetti rakentuu moraalisen päättelyn vaikutuksen alaisena. Tällöin yleiset moraaliset rakenteet rakentuvat sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta ja heijastavat ymmärrystä sosiaalisesta todellisuudesta. Nämä yleiset moraaliset rakenteet puolestaan vaikuttavat konkreettisempien ihanteiden rakentumiseen. Tämä johtaa moraalisen ihanneminän ja lopulta moraalisen identiteetin rakentumiseen. Identiteetin rakentumisessa vaikutuksen suunta on siis moraalista ymmärryksestä moraaliseen identiteettiin. Mallissa pyritäänkin säilyttämään sekä moraalisuuden kognitiivinen perusta että minän toimijuus (Blasi, 2004).

Moraalisen identiteetin muotoutuminen

Blasi (2004) esittää, että moraalisen toiminnan kannalta erityisesti kahdenlaiset prosessit ovat tärkeitä, sillä ne molemmat vahvistavat moraalista motivaatiota. Ensimmäinen liittyy moraalisen tahdon muodostumiseen ja toinen moraalisen identiteetin vähittäiseen rakentumiseen.

Blasin (2004) mukaan tahto koostuu erityisestä halusta että yksilön jo omaama halu olisi tehokas tuottamaan toiminnan. Tahtomisessa yksilö ottaa omakseen tiettyjä (tässä tapauksessa moraalisia) haluja panostamalla ja samaistamalla itsensä niihin. Tehdessään toimintaratkaisuja yksilö siis suosii moraalista halua enemmän kuin jotakin muuta halua, sitten enemmän kuin jotakin toista halua, ja moraalisen halun suosimisen jatkuessa yksilö omaksuu huolen ja välittämisen moraalisuudesta. Hän saattaa siitä huolimatta pitää monia muita asioita edelleen tärkeinä, ehkä jopa moraalisuutta tärkeämpinä. Kun henkilö välittää moraalisuudesta niin paljon, että tahtoo moraalisten halujensa olevan tehokkaita tämän hetkisen tilanteen lisäksi myös tulevaisuudessa, henkilöstä tulee moraalisesti vastuullinen. Moraalinen tahto syntyy siis tuloksena konkreettisesta kokemuksesta moraalisten normien ja arvojen hyvydestä ja haluttavuudesta.

Blasin (2004) mukaan toinen tärkeä prosessityyppi liittyy siis (moraalisen) identiteetin rakentumiseen. Aluksi se, että on ja tahtoo olla hyvä moraalinen henkilö, on yksi minäkuva monien muiden joukossa. Se ei ehkä ole sen tärkeämpi kuin muutkaan minäkuvat. Joidenkin ihmisten kohdalla ta-

pahtuu kuitenkin valintaa, ja joitakin minuuden puolia aletaan pitää todellisempina kuin muita. Lopulta erilaiset ominaispiirteet, jotka hyväksytään yksilön minän määritelmän osatekijöiksi, ovat hierarkkisesti organisoituneet, ja minätunne saavuttaa ykseyden ja syvyyttä. Tällöin joistakin minän osatekijöistä tulee keskus tai ydin yksilön olemiselle. Identiteetti on siis yksilön olemisen ydin, joka määrittää sen, mitkä ovat ne minän puolet, joita ilman yksilö näkisi itsensä olennaisesti erilaisena ja joiden menettämistä hän pitäisi korvaamattomana (Blasi, 1984). Se on identiteetti, josta yksilö tuntee olevansa vastuullinen, ja siten se innostaa yksilöä toimintaan ja sitoumuksiin (Blasi, 2004).

Tässä tutkimuksessa identiteetillä tarkoitetaan Blasin kuvaamaa ydinminää, joka sisältää ne itse valitut ja korvaamattomiksi koetut minän puolet, jotka muodostavat subjektiivisen vastauksen kysymykseen 'kuka minä olen?'

Moraalisella identiteetillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa Blasin mallin mukaisesti sellaista identiteettiä, jossa moraaliset arvot ovat tulleet valituiksi keskeiselle sijalle minässä, ja ovat siten osa korvaamattomaksi koettua ydinminää.

Moraalisen toiminnan motivaatio

Edellä kuvatun kaltaisen identiteetin saavuttaneille yksilöille ilmaantuu uusia ja tärkeitä motiiveja: halu ja tarve säilyttää identiteetti ja elää sellaisena henkilönä jollaiseksi yksilö sisäisesti itsensä tuntee sekä halu ja tarve säilyttää identiteetin ykseys ja olla sisäisesti johdonmukainen (Blasi, 2004). Identiteettiin siis sisältyy tarve olla toiminnassa itselle uskollinen (Blasi, 1984). Tarkoituksellinen toiminta vastoin omia ydinarvoja ja sitoumuksia koetaan itsepetokseksi ja minän menettämiseksi (Blasi, 2004), ja se aiheuttaa yksilölle syyllisyyden tunteita (Blasi, 1999). Uskollisuutta moraalille voidaan siis pitää yhtenä keskeisenä mielenterveyden ehtona. Blasin (2004) mukaan tällaisen identiteetin saavuttaneiden ihmisten moraaliset halut eivät muutu, mutta niitä tukemaan ilmaantuu uusia motiiveja. Yksilö jatkaa moraalista toimintaa sekä siksi että moraaliset normit ja ihanteet ovat hyviä ja toivottavia mutta myös siksi että toimiminen vastoin omia ydinsitoumuksia olisi itsepetosta ja vahingollista henkilön minätunteelle. Yksilö haluaa siis säilyttää oman identiteetinsä ja olla johdonmukainen suhteessa siihen, ja tämä muodostaa motivaation moraalille toiminnalle.

Useimmat ihmiset eivät kuitenkaan saavuta edellä kuvatun kaltaista kypsää identiteettiä, ja niistä jotka saavuttavat moni rakentaa sen ei-moraalisten ihanteiden ympärille (Blasi, 2004). Blasin (1984) mukaan näyttää myös mahdolliselta, että joidenkin ihmisten identiteetti ei sisällä moraalil-

suutta lainkaan. Moraalisuus voi lisäksi olla eriasteisesti keskeinen ihmisten identiteeteille. Blasin (2004) mukaan moraaliset halut voivat olla melko heikkoja muiden halujen rinnalla, ja siksi ihmiset usein päätyvät tekemään väärin vaikka tietävät mikä on oikein. Konkreettisissa päätöstilanteissa useita merkityksellisiä näkökohtia otetaan huomioon. Ihmiset voivat päätyä seuraamaan epämoraa-lisia arvoja tai jopa oman edun tavoittelua uskoen, että valittu toimintatapa on paras. Joillekin ihmisille moraalisuuden voima on niin suuri, että se hallitsee heidän motivaatiosysteemiään, mutta useimpien kohdalla tilanne on toisenlainen. Useimmat meistä ymmärtävät moraaliset normit, näke-vät ne toivottavina ja ovat periaatteessa niiden motivoimia. Siitä huolimatta vain joskus moraalinen motivaatio on riittävän tehokas tuottamaan teon. Syyt yksilöllisille eroille ymmärryksen ja motivaat-ion keskinäisissä suhteissa ja yhteensopivuudessa löytyvät yksilön kyvystä muuttaa moraalinen ymmärrys moraaliseksi motiiveiksi, moraalisten motiivien vahvuudesta suhteessa muihin motiivei-hin ja erilaisten motiivien vuorovaikutuksesta yksilöllisessä motivaatiosysteemissä. Ihmiset ovat siis eri tavoin taipuvaisia toimimaan moraalisesti (Blasi, 2005).

Blasin mallin arviointia

Hardyn ja Carlon (2005) mukaan useat moraalisuuden mallit antavat identiteetille roolin, mutta Blasin malli sisältää tarkimman käsitteellistyksen identiteetistä ja yksityiskohtaisimmat kuvaukset yhteyksistä identiteetin ja moraalisuuden välillä. Lisäksi Blasin malli on toistaiseksi laaja-alaisin mo-raalisen identiteetin selitys. Käsitellessään identiteetin osuutta moraalisuudessa suurin osa muista teoreetikoista joko pohjaa työnsä Blasin malliin tai esittää ajatuksia, jotka ovat pitkälti yhteensopi-via Blasin mallin kanssa. Tieteellistä keskustelua Blasin mallista on kuitenkin käyty vasta 2000-luvulla (kts. esim. Bergman, 2002, 2004; Monroe, 2001; Nucci, 2004; Walker, 2004).

Hardyn ja Carlon (2005) mielestä Blasin malli kaipaasi tarkennusta ja laajennusta vielä useiden asioiden suhteen (kts. tarkemmin Hardy & Carlo, 2005), eivätkä he pidä Blasin mallia lopullisena moraalisen identiteetin kuvauksena. Sen sijaan he ehdottavat sitä lähtökohdaksi moraalisen moti-vaation tarkasteluille, sillä Blasin mallilla on useita vahvuuksia muihin identiteetille moraaliseen toimintaan motivoivan roolin antaviin malleihin verrattuna (kts. tarkemmin Hardy & Carlo, 2005).

Blasin mallin merkitys tässä tutkimuksessa

Blasi kuvaa mallissaan yksilön identiteetin kehittymistä sekä erityisenä näkökulmana siihen moraalista identiteettiä. Hän myös esittää, että tämä moraalinen identiteetti toimisi moraalisen toiminnan motivaation lähteenä. Hän ei kuitenkaan kiellä moraalisen ymmärryksen merkitystä, vaan pitää sitä pohjana kyvyille toimia moraalisesti. Moraalinen ymmärrys ei kuitenkaan yksin riitä, vaan yksilö tarvitsee myös motivaation toimia, jotta tuo ymmärrys aktualisoituisi moraaliseksi toiminnaksi. Blasin mallin mukaisesti voidaan ajatella, että eettisen toimintakyvyn yksilölähtöiset tekijät ovat moraalinen arviointikyky sekä moraalisen identiteetin tuottama ja siihen sitoutumista kuvaava moraalinen motivaatio.

Tässä tutkimuksessa moraalilla motivaatiolla tarkoitetaan Blasin mallin mukaisesti moraalisen identiteetin tuottamaa halua ja tarvetta olla toiminnassa johdonmukainen suhteessa omiin moraalisiin ydinsitoumuksiin, eli valikoituihin ja sisäistettyihin moraalisiin arvoihin.

Moraalisella arviointikyvyllä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa kykyä tehdä johdonmukaisesti sisäistettyihin moraalisiin periaatteisiin perustuvia arvioita ja päätöksiä.

Blasin mallin mukaan vaikutuksen suunta on moraalista ymmärryksestä moraaliseen motivaatioon. Tässä tutkimuksessa ei voida tarkastella vaikutuksen suuntaa, mutta näiden eettisen toimintakyvyn tekijöiden välillä oletetaan kuitenkin olevan yhteys. Näin muodostettiin ensimmäinen hypoteesi:

H1: Eettisen toimintakyvyn yksilölähtöisten tekijöiden, moraalisen arviointikyvyn ja moraalisen motivaation, välillä on positiivinen yhteys.

Koska Blasin mallissa identiteetti selittää keskeisellä tavalla moraalisen ymmärryksen muuttumista moraaliseksi toiminnaksi, haluttiin identiteettiä ja sen yhteyttä eettisen toimintakyvyn tekijöihin tutkia tarkemmin. Blasi pitää moraalikysymyksiä yhtenä keskeisten identiteettikysymysten alueena, ja siksi tässä tutkimuksessa haluttiin tarkastella erilaisia tapoja suhtautua identiteettikysymyksiin sekä niiden mahdollisia yhteyksiä eettisen toimintakyvyn tekijöihin. Ajatuksena on, että yleisesti identiteettikysymyksiin esimerkiksi aktiivisesti tai välttelevästi suhtautuvat suhtautuisivat samoin myös moraalisiin kysymyksiin. Lisäksi haluttiin selvittää tarkemmin identiteettiin sitoutumisen yhteyttä eettisen toimintakyvyn tekijöihin. Oletuksena on tällöin, että vahva moraalinen motivaatio merkitsee sitoutumista moraaliseen identiteettiin ja että yleisen tason identiteettiin sitoutumi-

nen saattaisi olla yhteydessä myös erityisempään, moraalisen alueen, sitoutumiseen. Näiden kysymysten tarkastelun avuksi otettiin Berzonskyn identiteettimalli.

1.1.2 Berzonskyn identiteettimalli

Michael D. Berzonsky käsitteellistää identiteetin itse rakennetuksi teoriaksi minästä (Berzonsky, 1992). Berzonskyn (2003b) mukaan tämä minäteoria vaikuttaa siihen, millaista informaatiota ihmiset ottavat käsiteltäväkseen ja kuinka he tulkitsevat sitä. Lisäksi minäteoria organisoii ja integroi kohtaamaamme informaatiota ja kokemuksia sekä merkityksellistää niitä. Tällaisen identiteettirakenteen tehokkuus riippuu sen käytännön hyödynnettävyydestä, eli siitä mahdollistaako se yksilölle menestyksellisen stressitekijöiden ja henkilökohtaisten ongelmien käsittelyn (Berzonsky, 1992). Tällaisten sopeutumispyrkimysten tehokkuutta tarkkaillaan ja arvioidaan suhteessa yksilön tavoitteisiin ja arvoihin, jolloin ne saattavat ajoittain tuottaa dissonanssia ja siten tarpeen tarkistaa ja muokata identiteettirakennetta (Berzonsky, 2003b). Ympäristön vaatimusten muuttuessa ja kohdattaessa uusia tilanteita minäteorian tehokkuus riippuukin tavasta, jolla sitä uudistetaan tai säilytetään (Berzonsky, 1992). Berzonskyn (2003b) mukaan identiteettikehitys edellyttääkin jatkuvaa vuorovaikutusta olemassa olevien identiteettirakenteiden ohjaamien sulauttavien prosessien ja olemassa olevaa rakennetta muokkaavien prosessien välillä. Berzonskyn identiteettimalli korostaakin juuri sitä, miten yksilöt lähestyvät tai onnistuvat välttämään identiteetin rakentamisen ja uudistamisen prosessia eri tavoin.

Lähtökohtana Marcian identiteettistatus -malli

Berzonsky (2003a) perustaa oman työnsä James E. Marcian identiteettistatus –malliin, jonka mukaan identiteetin muotoutumista on pitkään käsitteellistetty. Marcia (1966) esittää, että yksilölle voidaan määrittää identiteettistatus sen mukaan, missä vaiheessa hänen identiteettinsä muotoutuminen on. Mahdollisia identiteettistatuksia on neljä, ja niiden keskeisinä määrittelevinä piirteinä ovat henkilön osoittama sitoutumisen aste suhteessa ammatinvalintaan, uskuntoon ja poliittiseen ideologiaan sekä kriisi, joka merkitsee valintojen tekemisen vaihetta ja harkintaa erilaisten vaihtoehtojen välillä. Saavutettu identiteetti merkitsee, että yksilö on läpikäynyt kriisivaiheen, tehnyt valinnat

omilla ehdoillaan ja sitoutunut niihin. Epäselvä identiteetti taas tarkoittaa, että henkilö ei ole muodostanut sitoumuksia eikä myöskään juuri nyt pohdi identiteettikysymyksiä. Identiteetin etsintä – statuksen omaava henkilö taas on juuri käymässä läpi kriisivaihetta ja kamppailee muodostaakseen sitoumuksia. Omaksuttu identiteetti -statuksen omaava yksilö sen sijaan ei ole käynyt läpi kriisivaihetta mutta osoittaa sitoutumista. Hän on siis omaksunut identiteettisitoumuksia muilta pohtimatta valintojaan itse.

Berzonsky (2003a) keskittyy niihin sosiaalis-kognitiivisiin prosesseihin, joihin erilaisen identiteettistatukseen omaavat yksilöt luottavat käsitellessään itseensä liittyvää informaatiota, neuvotellessaan identiteettikysymyksistä ja tehdessään henkilökohtaisia päätöksiä. On tunnistettu kolme identiteettiorientaatiota: hajanainen-välttelevä, tietosuuntautunut ja normatiivinen. Nämä identiteettityylit ovat yhteydessä identiteettistatukseen (Berzonsky & Adams, 1999) siten, että epäselvän identiteettistatukseen omaavien henkilöiden on havaittu suosivan hajanainen-välttelevä -identiteettityyliä, kun taas normatiivisen identiteettityylin on havaittu liittyvän omaksuttu identiteetti -statukseen (Schwartz, Mullis, Waterman, & Dunham, 2000). Tietosuuntautunutta identiteettityyliä taas suosivat ne, joiden identiteettistatus on saavutettu identiteetti (Berzonsky, 1992; Schwartz ym., 2000) tai etsivä identiteetti (Berzonsky, 1992). Kaikki normaalit yksilöt ovat myöhäisnuoruuteen mennessä kykeneviä käyttämään kaikkia kolmea identiteettityyliä (Berzonsky, 1992; Berzonsky & Adams, 1999), mutta ihmiset tavallisesti suosivat jotakin tyyliä muita enemmän (Berzonsky, 2003a). Identiteettityylit keskittyvät siis yhteen puoleen Marcian identiteettistatus –mallissa: niihin erilaisiin tapoihin, joilla yksilöt lähestyvät tai onnistuvat välttämään identiteettinsä tarkastelemista (Berzonsky, 1992). Identiteettityylit siis kuvaavat sitä, miten yksilöt suhtautuvat eri tavoin identiteettikysymyksiin.

Identiteettityylit

Identiteettityyleillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa Berzonskyn mallin mukaisesti niitä erilaisia tapoja (hajanainen-välttelevä, tietosuuntautunut, normatiivinen), joiden mukaisesti yksilöt suhtautuvat identiteettinsä tarkasteluun ja käsittelevät tai välttävät minään liittyviä kysymyksiä, päätöksiä ja informaatiota.

Hajanainen-välttelevä -identiteettityyliä suosivat yksilöt pyrkivät järjestelmällisesti välttämään identiteettiin liittyvien asioiden (Nurmi, Berzonsky, Tammi, & Kinney, 1997), henkilökohtaisten ongelmien, konfliktien ja päätösten käsittelyä (Berzonsky, 2003a). Jos yksilö viivyttää ja lykkää

asian käsittelyä tarpeeksi pitkään, tilanteen vaatimuksilla, kannustimilla ja seurauksilla on taipumus sanella ja rajoittaa käyttäytymisreaktioita (Berzonsky, 2003a, 2003b; Berzonsky & Adams, 1999). Tilannekohtaisilla ratkaisuilla on kuitenkin taipumus tuottaa ennemminkin lyhytaikaista mukautumiskäyttäytymistä ja vaikutelmien hallintaa kuin pysyviä ja pitkäaikaisia identiteettirakenteen muutoksia (Berzonsky, 2003b; Berzonsky & Adams, 1999). Tähän identiteettityyliin oletetaan liittyvän pirstaloitunut ja väljästi integroitunut identiteettirakenne (Berzonsky, 1992).

Tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivat yksilöt sen sijaan käsittelevät identiteettikysymyksiä suhteellisen harkitsevalla tavalla ja vaivaa nähden, tarkoituksellisesti etsien ja arvioiden minälle merkityksellistä informaatiota (Berzonsky, 2003a; Berzonsky & Adams, 1999). He ovat avoimia uudelle informaatiolle ja vaihtoehdoille sekä tarkastavat ja uudelleenarvioivat minäkäsityksiään tarvittaessa (Berzonsky & Adams, 1999; Nurmi ym., 1997). Tämän tyylin tietoisien käytön pitäisi tukea johdonmukaisen, yhtenäisen, monipuolisen ja eriytyneen identiteettirakenteen muodostumista (Berzonsky, 1992). Kuitenkin koska nämä yksilöt ovat motivoituneita etsimään, prosessoimaan ja arvioimaan minälle merkityksellistä informaatiota, täytyy identiteettirakenteen osia todennäköisesti ajoittain tarkistaa ja muuttaa (Berzonsky, 2003b).

Normatiivista identiteettityyliä suosivat yksilöt käsittelevät identiteettikysymyksiä suhteellisen automaattisella tavalla (Berzonsky & Adams, 1999) sisäistämällä ja mukautumalla merkityksellisten toisten ihmisten, viiteryhmien ja auktoriteettihahmojen odotuksiin, arvoihin ja uskomuksiin (Berzonsky, 1992; Nurmi ym., 1997). Normatiivista identiteettityyliä suosivat pyrkivät suojelemaan ja säilyttämään olemassa olevia minäkäsityksiään (Berzonsky, 1992, 2003b; Berzonsky & Adams, 1999). He puolustautuvat ja vääristävät informaatiota kohdatessaan asioita, jotka saattaisivat mitätöidä sisäistettyjä normeja, mistä seuraa joustamattomasti organisoitunut ja rajoitetusti eriytynyt identiteettirakenne (Berzonsky, 1992).

Berzonskyn (1992) mukaan siis tapa, jolla yksilöt käsittelevät tapahtumia ja stressitekijöitä, jotka saattavat mitätöidä tai pakottaa uudistamaan heidän minäkäsityksiään, vaihtelee heidän identiteettityylinsä mukaan. Yksilöiden, jotka suosivat tietosuuntautunutta identiteettityyliä, pitäisi olla parhaiten kykeneviä näkemään minälle merkitykselliset ongelmat käsiteltävinä ja ratkaistavina. Kohdatessaan ja yrittäessään käsitellä stressitekijöitä he etsivät, arvioivat ja käyttävät ongelman kannalta olennaista informaatiota ja vaihtoehtoja. Tähän strategiaan liittyy kuitenkin kustannus: tarve uudistaa ja mukauttaa yksilön identiteettirakennetta uuden informaation valossa. Sen sijaan yksilöillä, jotka suosivat hajanainen-välittelevä –identiteettityyliä, on taipumusta vitkasteluun ja välttelyyn. Taktiset yritykset vähentää, kieltää ja paeta välitöntä emotionaalista kärsimystä minimoivat tarpeen tehdä rakenteellisia uudistuksia identiteettirakenteessa. Normatiivista identiteettityyliä suosivien yksilöiden taas oletetaan kääntyvän auktoriteettien ja merkityksellisten toisten puoleen saadakseen

neuvoa ja ohjausta kohdatessaan minän kannalta merkityksellisiä stressitekijöitä. Heidän tärkein huolensa on tarjotun informaation lähde, ei sen laatu. He saattavat myös pyrkiä säilyttämään olemassa olevat minäkäsityksensä välttelemällä tai etäännyttämällä itsensä tapahtumista ja tilanteista, jotka mahdollisesti saattaisivat osoittautua uhkaaviksi.

Identiteettiin sitoutuminen

Identiteettityylit ovat yhteydessä identiteettiin sitoutumiseen (Berzonsky, 2003a). Yksilöillä, jotka suosivat tietosuuntautunutta tai normatiivista identiteettityyliä, on voimakkaita henkilökohtaisia sitoumuksia ja vakaumuksia, kun taas hajanainen-välttelevä -identiteettityyliä suosivilla tällaisia ei juuri ole (Berzonsky, 1992). Berzonskyn (2003a) mukaan sitoumukset tarjoavat ihmisille tarkoituksen ja suunnan tunnetta, ja ne voivat toimia vertailukohtana, jonka puitteissa käyttäytymistä ja palautetta tarkkaillaan, arvioidaan ja säädellään. Tutkimuksissa onkin todettu, että vakaat henkilökohtaiset sitoumukset saattavat olla tärkeässä roolissa edistämässä henkilön toimintaa ja hyvinvointia. Tällöin on kyse esimerkiksi tavoitteiden, vakaumusten ja uskomusten vahvuudesta ja selkeydestä.

Tässä tutkimuksessa identiteettiin sitoutumisella tarkoitetaan sitä, missä määrin yksilö on tehnyt valintoja ja sitoumuksia muodostaakseen ydinminän ja siten subjektiivisen vastauksen kysymykseen 'kuka minä olen?'.

Berzonskyn mallin arviointia

Tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä käytetään siis sekä Blasin että Berzonskyn identiteettimalleja. Blasi on kuitenkin esittänyt myös kritiikkiä Berzonskyn mallia ja sen lähtökohtia kohtaan.

Blasin ja Glodisin (1995) mukaan Blasin identiteettimallin lisäksi myös Marcian identiteettistatus -malli perustuu Eriksonin teoriaan. Marcian ja hänen seuraajiensa lähestymistapaan liittyy kuitenkin Blasin mallin näkökulmasta ongelmia. Blasin kritiikki kohdistuu ajatukseen identiteetistä teoriana minästä, ajatukseen identiteetin koostumisesta päätöksentekoprosesseista sekä siihen, että identiteettistatus -malliin perustuvissa mittareissa ei identiteetin peruskysymys 'kuka minä olen?' saa merkittävää roolia. Yhtä mieltä sen sijaan voidaan olla siitä, että identiteettistatus -mallissa kes-

keisillä identiteettikysymysten tutkimisen ja niihin sitoutumisen prosesseilla, tai Berzonskyn mallin käsitteillä minän kannalta merkityksellisen informaation käsittely- ja päätöksentekoprosesseilla, on merkittävä rooli identiteetin muotoutumisessa. Lisäksi Blasi ei tarkoita omaa malliaan syrjäyttämään muita näkökulmia vaan esittää, että ajatus identiteetistä minuuden ytimenä tulisi olla keskeinen lähtökohta kaikissa identiteettiin kohdistuvissa tarkasteluissa, koska muutoin niiden relevanssia identiteetin kannalta on vaikea nähdä.

Näkökulmaeroistaan huolimatta Blasin ja Berzonskyn identiteettimallit voidaan nähdä yhteensopivina ja toisiaan täydentävinä lukuun ottamatta identiteetin määritelmää. Tässä tutkimuksessa lähtökohdaksi otetaan Blasin määritelmä ja näkökulma identiteetin olemusta ja muotoutumista kuvaavana mallina, ja Berzonskyn malli nähdään sitä täydentävänä identiteetin muotoutumisen ja ylläpidon prosesseja kuvaavana esityksenä. Blasi kuvaa mallissaan sitä päätöksentekoprosessia, joka johtaa moraalisen identiteetin kehittymiseen. Tällöin yksilö suosii moraalisia arvoja muiden arvojen kustannuksella, ja toisaalta tekee myös valintoja sen suhteen, mitä asioita sisällyttää minuutensa ytimeen. Tässä tutkimuksessa ajatellaan, että Berzonskyn malli antaa lisävalaistusta juuri tähän kysymykseen: miten ihmiset käsittelevät ja tekevät päätöksiä eri tavoin minälle merkityksellisten asioiden suhteen. Identiteettityylejä käsitellään siis tekijöinä, jotka vaikuttavat (tässä tapauksessa moraalisen) identiteetin muotoutumiseen, ja ovat siis identiteetin rakennetta ja sisältöä selittäviä, eivät kuvaavia, tekijöitä.

Berzonskyn mallin merkitys tässä tutkimuksessa

Identiteettityylit ovat siis yhteydessä identiteettiin sitoutumiseen ja sitoutuminen taas on yhteydessä käyttäytymisen vakauteen. Lisäksi identiteettityyleillä ja identiteettiin sitoutumisella on todettu olevan yhteyksiä muihin psyykkisiin ilmiöihin (kts. luku 1.2.2). Juuri näistä syistä tässä tutkimuksessa haluttiin ottaa tarkastelun kohteeksi identiteettityylit ja identiteettiin sitoutuminen, sillä nämä tekijät saattavat olla merkityksellisiä myös eettisen toimintakyvyn kannalta.

Koska moraalikysymykset ovat identiteettikysymyksiä, voidaan ajatella, että tapa käsitellä identiteettikysymyksiä yleisesti vastaisi tapaa käsitellä moraalikysymyksiä, jolloin tämä prosessorientaatio voisi olla yhteydessä eettisen toimintakyvyn tekijöihin. Näin muodostettiin toinen hypoteesi:

H2: Identiteettiryhmät eroavat toisistaan eettisen toimintakyvyn tekijöiden vahvuuden suhteen: moraalinen arviointikyky ja moraalinen motivaatio ovat vahvimpia tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivilla ja heikoimpia hajanainen-välittelevä -identiteettityyliä suosivilla.

Tämän tutkimuksen ennako-oletuksena on, että psyykkisen toimintakyvyn vahvuus voisi olla yhteydessä eettiseen toimintakyvyn vahvuuteen ja ehkä jopa edellytyksenä sille. Siten vahva ja selkeä identiteetti voisi olla yhteydessä eettiseen toimintakykyisyyteen. Identiteetin vahvuuden ajatellaan siis olevan osa psyykkistä toimintakykyä. Ajatuksena on, että eettistä toimintakykyä tukee yksilön vahva ja selkeä käsitys siitä kuka hän on, mitä hän tahtoo ja mikä on tärkeää. Tätä olettamusta myös Blasin malli tukee edellyttäen, että yksilön identiteetissä moraalilla on jonkinlainen asema. Näin muodostettiin kolmas hypoteesi:

H3: Identiteettiin sitoutumisen voimakkuuden ja eettisen toimintakyvyn tekijöiden, moraaliseen arviointikyvyn ja moraaliseen motivaation, välillä on positiivinen yhteys.

Erityisen kiinnostava kysymys sitoutumisen osalta on se, onko yleisen tason identiteettiin sitoutuminen yhteydessä moraaliseen identiteettiin sitoutumiseen. Blasin mallin mukaisesti yleisen tason identiteettiin sitoutuminen merkitsee tiettyihin arvoihin sitoutumista. Nämä voivat olla tai olla olematta moraalisia arvoja, ja moraalilla arvoilla voi olla vahvempi tai heikompi asema muiden arvojen joukossa. Yleisen tason identiteettiin sitoutuminen olisi siis yhteydessä moraaliseen identiteettiin sitoutumiseen vain siinä tapauksessa, että sisäistetyt ja itselle merkityksellisiksi koetut arvot olisivat juuri moraalisia arvoja. Jos ihminen ei ole vielä tehnyt identiteettisitoumuksia, ei moraalista motivaatiota näin ollen kannata arvioida, sillä sitoumusten puuttuessa (moraalista) identiteettiä ei ole, eikä näin ollen moraalista motivaatiotakaan. Yleisen tason identiteettiin sitoutuminen olisi siis välttämätön mutta ei riittävä ehto moraaliseen identiteettiin sitoutumiselle. Näin ollen moraalisen motivaation pitäisi osoittautua vahvaksi vain joillakin niistä henkilöistä, joiden yleisen tason identiteettiin sitoutuminen on vahvaa. Toisaalta niillä henkilöillä, joilla moraalinen motivaatio on vahva, pitäisi myös identiteettiin sitoutumisen olla vahva.

1.1.3 Allenin ja Meyerin kolmen komponentin malli

Kuten edellä on esitetty, identiteettiin sitoutuminen valittiin tässä tutkimuksessa yhdeksi tarkastelun kohteeksi. Vaikka yleisen tason tarkasteluun jo sisältyy ammatinvalintaan sitoutuminen, haluttiin tässä tutkimuksessa keskittyä vielä tarkemmin ammatti-identiteettiin sitoutumiseen, sillä ammatti-identiteetin ajatellaan olevan sotilaan ammatissa varsin keskeinen kysymys. Kysymykset 'kuka minä olen sotilaana?' tai 'millainen on hyvä sotilas?' koskettavat jollain tapaa varmasti jokaista sotilasarjan valinnutta yksilöä. Näin ollen ammatti-identiteetillä saattaisi olla oma erityinen panoksensa moraalisen identiteetin muotoutumisessa.

Eteläpelto ja Vähäsantanen (2006) ymmärtävät ammatillisen identiteetin henkilön elämänsä historiaan perustuvana käsityksenä itsestä ammatillisena toimijana. Siihen sisältyy se, millaiseksi ihminen ymmärtää itsensä suhteessa työhön, millaiseksi hän ammatissaan haluaa tulla sekä kokemukset kuulumisesta ja samastumisesta. Siihen sisältyvät myös työhön liittyvät arvostukset ja sitoumukset, tavoitteet ja uskomukset sekä arvot ja etiikka.

Ammatti-identiteetin alue on siis varsin laaja, eikä sen tarkasteleminen kokonaisuudessaan yhdessä tutkimuksessa ehkä ole mahdollista. Tässä tutkimuksessa pitäydyttiin identiteettiin sitoutumisen näkökulmassa, ja tarkastelun taustateoriaksi valittiin Natalie J. Allenin ja John P. Meyerin kolmen komponentin malli organisaatioon sitoutumisesta ja erityisesti sen laajennus ammattiin sitoutumisen alueelle.

Organisaatioon sitoutuminen

Allenin ja Meyerin (1990) mukaan sitoutumista on organisaatiopsykologian alalla käsitteellistetty ja mitattu lukuisin eri tavoin. Sitoutumisen määritelmien erot ovat olleet merkittäviä, mutta yhteistä niille on ollut yhteys työntekijöiden vaihtuvuuteen: voimakkaasti sitoutuneet henkilöt eivät todennäköisesti jätä organisaatiota. Kyse on siis psykologisesta tilasta, joka sitoo ihmisen organisaatioon. Sitoutumisteorian alueella on myös käynyt ilmeiseksi, että sitoutuminen on monimutkainen ja monitahoinen käsite, mutta systemaattista yritystä kehittää eri alueille yleistettävissä olevaa usean ulottuvuuden käsitteellistystä ei ennen Allenin ja Meyerin kolmen komponentin mallia ollut (Meyer, Allen, & Smith, 1993). Sittemmin muitakin usean dimension malleja on kehitetty (Meyer & Allen, 1997), mutta tähän tutkimukseen valittiin Allenin ja Meyerin kolmen komponentin malli, sillä sitä

on empiirisesti arvioitu suhteellisen perusteellisesti (kts. esim. Allen & Meyer, 1996; Mathieu & Zajac, 1990), ja lisäksi malli pyrkii yhdistämään erilaiset yleisesti kirjallisuudessa esiintyvät käsitteellistykset organisaatioon sitoutumisesta (Allen & Meyer, 1990).

Kolmen komponentin malli kuvaa organisaatioon sitoutumista kolmen ulottuvuuden avulla. Allenin ja Meyerin (1990) mukaan sitoutumisen affektiivinen komponentti viittaa työntekijän osallistumiseen, samastumiseen ja emotionaaliseen kiintymykseen organisaatiota kohtaan. Laskelmoiva sitoutuminen taas perustuu koettuihin organisaation jättämiseen liittyviin kustannuksiin, ja normatiivinen sitoutuminen viittaa työntekijän velvollisuuden tunteeseen organisaatiota kohtaan. Työntekijät voivat kokea vaihtelevassa määrin kaikkia kolmea sitoutumisen muotoa. Näin ollen organisaatioon sitoutuminen voidaan nähdä yhdistelmänä erilaisia motiiveja pysytellä organisaation palveluksessa ja työskennellä sen hyväksi (Gade, 2003).

Mallin mukaan sitoutumisen komponentit kehittyvät suhteellisen itsenäisesti erilaisten tekijöiden ja kokemusten seurauksena (Allen & Meyer, 1990). Lisäksi vaikka kaikki kolme sitoutumisen muotoa ovat yhteydessä henkilön todennäköisyyteen pysyä ammatissaan, henkilön osallistumisen luonne ja työhön liittyvä käyttäytyminen saattavat vaihdella riippuen sitoutumisen eri komponenttien voimakkuudesta (Meyer ym., 1993). Lisäksi Allenin ja Meyerin (1990) mukaan sitoutumisen ja organisaation palveluksessa pysymisen yhteyden luonne on erilainen riippuen sitoutumisen tavasta. Työntekijät, jotka ovat voimakkaasti affektiivisesti sitoutuneet, pysyvät organisaation palveluksessa, koska he haluavat. Ne, joiden laskelmoiva sitoutuminen on voimakas, pysyvät organisaation palveluksessa, koska he kokevat, että vaihtoehtojen puuttuessa heidän täytyy jäädä ja organisaation jättämisen kustannukset olisivat hyötyjä suuremmat. Ne, joiden normatiivinen sitoutuminen on voimakas, pysyvät organisaation palveluksessa, koska he kokevat velvollisuudekseen tehdä niin.

Tässä tutkimuksessa organisaatioon sitoutumisella tarkoitetaan Allenin ja Meyerin mallin mukaisesti niitä erilaisia psykologisia tiloja ja motiiveja, jotka saavat yksilön pysyttelemään ja työskentelemään organisaation palveluksessa.

Ammattiin sitoutuminen

Tässä tutkimuksessa oltiin organisaatioon sitoutumisen lisäksi kiinnostuneita ammattiin sitoutumisesta. Kolmen komponentin malli onkin yleistettävissä myös ammattiin sitoutumisen alueelle, ja useissa tutkimuksissa on saatu tukea mallin yleistettävyydelle (Irving, Coleman, & Cooper, 1997; Meyer & Allen, 1997; Meyer ym., 1993; Snape & Redman, 2003). Organisaatioon sitoutumisen

komponentteja vastaavat mittarit on siis kehitetty myös affektiiviselle, normatiiviselle ja laskelmoivalle ammattiin sitoutumiselle (Meyer ym., 1993).

Tässä tutkimuksessa ammattiin sitoutuminen merkitsee Allenin ja Meyerin mallin mukaisesti niitä erilaisia psykologisia tiloja ja motiiveja, jotka saavat yksilön pysyttelemään ja työskentelemään ammatissaan.

Allenin ja Meyerin mallin arviointia

Ammattiin ja organisaatioon sitoutuminen ja niiden komponentit eivät ole täysin itsenäisiä, vaan niiden välillä on havaittu suhteellisen voimakkaitakin yhteyksiä (Irving ym., 1997; Meyer ym., 1993; Snape & Redman, 2003). Erityisen voimakkaita yhteyksiä on havaittu ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen välillä vastaavien komponenttien kohdalla sekä affektiivisen ja normatiivisen sitoutumisen välillä ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen sisällä (Meyer ym., 1993). Jotkut tutkijat ovatkin jättäneet mallista normatiivisen sitoutumisen pois (kts. esim. Gade, Tiggler, & Schumm, 2003; Heffner & Gade, 2003; Tremble, Payne, Finch, & Bullis, 2003), koska on ajateltu, ettei se tuo lisäarvoa sitoutumisen tarkasteluun. Normatiivista sitoutumista onkin tutkittu huomattavasti vähemmän kuin affektiivista tai laskelmoivaa sitoutumista (Meyer & Allen, 1997). Osa tutkijoista on kuitenkin tullut siihen tulokseen, että sen hylkääminen olisi ennen aikaista (kts. esim. Karasch, 2003). Tässä tutkimuksessa haluttiin pitäytyä kolmen komponentin mallissa, sillä normatiivisen komponentin hylkääminen vaatisi vahvoja tutkimusnäyttöön pohjautuvia perusteita erityisesti tutkittaessa sotilaita, joista arkikielessä puhuttaessa kunnia ja velvollisuus ovat varsin yleisesti käytettyjä käsitteitä.

Ammattiin sitoutumisesta on ehdotettu myös neliulotteista mallia, joka perustuu Allenin ja Meyerin kolmen komponentin malliin, mutta jossa laskelmoiva sitoutuminen on jaettu kahdeksi ulottuvuudeksi, jotka edustavat kerääntyviä kustannuksia ja rajoittuneita vaihtoehtoja (kts. esim. Blau, 2003; Blau & Holladay, 2006). Vaikka tämä neljän ulottuvuuden malli on saanut jonkin verran empiiristä tukea, tutkimustulokset voidaan tulkita myös siten, että jakamalla laskelmoiva sitoutuminen kahdeksi komponentiksi ei saavuteta mitään lisäarvoa sitoutumisen tarkastelussa (Blau & Holladay, 2006). Siksi tässä tutkimuksessa pitäydyttiin alkuperäisessä kolmen komponentin mallissa.

Allenin ja Meyerin mallin merkitys tässä tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa päädyttiin tarkastelemaan ammattiin ja organisaatioon sitoutumista, koska tällä ajatellaan olevan merkitystä esimerkiksi sille, miten tärkeiksi yksilö kokee ammattinsa ja organisaationsa edustamat arvot. Oletuksena tällöin on, että vahvempi sitoutuminen ammattiin ja organisaatioon olisi yhteydessä vahvempaan eettiseen toimintakykyyn. Tässä tutkimuksessa haluttiin kuitenkin kiinnittää huomio erityisesti siihen, miten sitoutumisen eri komponentit ovat yhteydessä eettisen toimintakyvyn tekijöihin, sillä sitoutumisen komponenttien on havaittu olevan erisuuntaisesti yhteydessä muihin psyykkisiin ilmiöihin (kts. luku 1.2.2). Näin muodostettiin neljäs hypoteesi:

H4: Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponentit ovat erisuuntaisesti yhteydessä eettisen toimintakyvyn tekijöihin: affektiivinen ja normatiivinen sitoutuminen ovat positiivisesti ja laskelmoiva sitoutuminen negatiivisesti yhteydessä moraaliseen arviointikykyyn ja moraaliseen motivaatioon.

1.2 AIEMMAT TUTKIMUKSET

1.2.1 Eettisen toimintakyvyn yksilötekijät

Moraalinen identiteetti ja sen yhteys moraaliseen toimintaan

Hardyn ja Carlon (2005) mukaan moraalisen identiteetin käsite ilmaantui kirjallisuuteen 1980-luvun alkupuolella pitkälti Blasin työn ansiosta. Moraalisen identiteetin empiirinen tutkimus on kuitenkin käynnistynyt hitaasti, ja tutkimustietoa onkin vain vähän moraalisen identiteetin käsitteen tueksi. Myös metodisesti tutkimus on ollut kirjavaa (Hardy & Carlo, 2005). Olemassa oleva tutkimustieto tarjoaa kuitenkin jonkin verran tukea identiteetin roolille moraalisen toiminnan motivaation lähteenä.

Hardyn ja Carlon (2005) mukaan poikkeuksellisen moraalisten yksilöiden tutkimus on tuottanut Blasin moraalisen identiteetin mallia tukevan havainnon, että yksilöt, jotka omistautuvat moraalisis-

le asioille, kokevat ykseyttä moraalisten tavoitteidensa ja minän välillä siten, että heidän omat mielenkiinnon kohteensa ja etunsa ovat yhtäpitäviä heidän moraalisten tavoitteidensa kanssa. He kuvaavat muita useammin itseään käyttäen moraaliperustaisia ilmauksia, ja näyttää siltä, että nämä yksilöt ovat rakentaneet identiteettinsä pitkälti moraalisuuden ympärille. Poikkeuksellisen moraalisten yksilöiden tutkimus tukee siis Blasin ajatusta siitä, että moraalisuuden keskeisyys identiteetissä saattaa toimia riittävän voimakkaana motiivina pitämään yllä pysyvää ja merkittävää moraalista sitoutumista.

Hardyn ja Carlon (2005) mukaan useissa tutkimuksissa on tarkasteltu myös sitä, ennustaako moraalinen identiteetti moraalista käyttäytymistä. Näissä tutkimuksissa on havaittu, että yksilöt, jotka kertovat moraalisten hyveiden olevan keskeisellä sijalla identiteetissään ja antavat näiden hyveiden keskeisyydelle moraalisia syitä, raportoivat muita enemmän moraalista käyttäytymistä. Esimerkiksi yksilöt, jotka perustavat identiteettinsä voimakkaammin prososiaalisille hyveille, raportoivat muita suurempaa taipumusta prososiaaliseen käyttäytymiseen (Hardy, 2006). Aquino ja Reed (2002) ovat omissa tutkimuksissaan määritelleet moraalisen identiteetin moraalisten piirteiden ympärille organisoituneeksi minäkäsitykseksi ja kehittäneet mittarin mittaamaan moraalista identiteettiä kahden ulottuvuuden avulla. Symbolointi kuvaa sitä, missä määrin moraaliset piirteet vastaavat yksilön toimintaa, kun taas sisäistäminen kuvaa moraalisten piirteiden keskeisyyttä minäkäsityksessä. Myös he totesivat moraalisen identiteetin ennustavan moraalista käyttäytymistä. Samoin Reynolds ja Ceranic (2007) havaitsivat Aquinon ja Reedin mittarilla mitatun moraalisen identiteetin ennustavan moraalista käyttäytymistä. Nämä tutkimustulokset tukevat Blasin käsitteellistystä moraalista identiteetistä moraalisen motivaation lähteenä, mutta eivät kuitenkaan anna täyttä selvyttä siihen, tuottaako moraalinen identiteetti moraalista käyttäytymistä vai päinvastoin, vai onko vaikutusta molempiin suuntiin (Hardy & Carlo, 2005).

Tutkimusnäyttö antaa siis jonkin verran tukea Blasin mallin käsitteellistykselle moraalista identiteetistä, sekä identiteetin toimimiselle moraaliseen toimintaan motivoivana voimana. Blasin mallissa pidetään moraalisen toiminnan kannalta tärkeänä kuitenkin myös kognitiivista komponenttia, moraalista arviointikykyä.

Moraalinen arviointikyky ja sen yhteys moraaliseen toimintaan

Tutkimuksissa on havaittu, että Moral Judgment Test:n (MJT) C-indeksillä mitattuna (kts. luku 2.1.1) heikon moraalisen arviointikyvyn omaavat ihmiset tarvitsevat enemmän aikaa ja energiaa

moraalisten ongelmien ratkaisemiseen (Lind, 2008). Lisäksi useissa tutkimuksissa on havaittu yhteys moraalisen arviointikyvyn ja moraalisen toiminnan välillä, mutta yhteys ei ole kovin voimakas, vain noin 10-15% luokkaa (Thoma, 1994). Näissä tutkimuksissa on paljon käytetty moraalisen arviointikyvyn mittarina Defining Issues Test:iä (DIT), jonka indekseistä Lindin (2008) mukaan useimmiten käytetään P-pistemäärää, joka kuvaa postkonventionaalisen päättelyn suosimista moraalipäätelyssä. DIT ei kuitenkaan pysty erottelemaan varsinaista moraalista arviointikykyä moraalista asenteista, ja siksi sen avulla voidaan mitata moraalista arviointikykyä vain epäsuorasti. Näissä tutkimuksissa on kuitenkin havaittu korkeamman moraalisen arviointikyvyn olevan yhteydessä esimerkiksi parempaan potilaan oikeuksien huomioimiseen kriittisesti sairaiden hoidossa (Self & DeWitt, 1994). Lisäksi moraalisen arviointikyvyn on havaittu olevan yhteydessä tilintarkastajien ammatilliseen ja eettiseen käyttäytymiseen siten, että heikomman moraalisen arviointikyvyn omaavat tilintarkastajat rikkovat todennäköisemmin riippumattomuussäännöksiä ja jättävät enemmän arkaluontoisia tietoja ilmoittamatta kuin korkeamman moraalisen arviointikyvyn omaavat tilintarkastajat (Ponemon & Gabhart, 1994). Kaikissa tutkimuksissa yhteyttä moraalisen arviointikyvyn ja moraalisen toiminnan välillä ei kuitenkaan ole havaittu. Esimerkiksi Westin, Ravenscroftin ja Shraiderin (2004) luonnollisessa kokeessa ei havaittu moraalisen arviointikyvyn (DIT) olevan yhteydessä yliopisto-opiskelijoiden vilpilliseen opiskelukäyttäytymiseen tai omasta toiminnasta raportoinnin rehellisyyteen.

Vain vähän tutkimusta on tehty sotilaiden moraalista arviointikyvystä. Verweij, Hofhuis ja Soeters (2007) kuitenkin tutkivat hollantilaisten upseerien, upseerikokelaiden ja yliopisto-opiskelijoiden moraalista arviointikykyä samalla testillä (MJT, kts. luku 2.1.1), jota tässä tutkimuksessa käytetään. He kuitenkin käyttivät kahden standardiongelman lisäksi kahta tutkijoiden itse kehittämää, todellisiin tapahtumiin perustuvaa, sotilaallista ongelmaa. Tulosten mukaan sotilaat yleisesti saivat korkeita tuloksia testissä, ja moraalisen arviointikyvyn suhteen vastaajaryhmät eivät eronneet toisistaan merkittävästi. Tutkijat toteavatkin, että sotilashenkilöstö on yleisesti kykenevää arvioimaan moraalisia ongelmatilanteita asianmukaisesti.

Lisäksi esimerkiksi sukupuoli, iällä, sotilasarvolla, koulutustasolla ja kokemuksella on havaittu olevan vaikutusta siihen, ottavatko yksilöt MJT:ssä kannan eri dilemموjen ratkaisujen puolesta vai niitä vastaan (Verweij ym., 2007). Tämän tutkimuksen ja MJT:n moraalisen arviointikyvyn määritelmän mukaan tärkeintä moraalissa arviointikyvyssä ei kuitenkaan ole se, millaista ratkaisua pitää hyvänä yksittäisten ongelmatilanteiden kohdalla vaan näiden ratkaisujen perustelut. Erilaiset taustamuuttujat saattavat siis olla yhteydessä moraalisen arvioinnin tapaan, mutta kysymykseen niiden yhteydestä moraaliseen arviointikykyyn ei edellä mainittu tutkimus anna vastausta. Taustamuuttujien osalta useissa tutkimuksissa on kuitenkin tarkasteltu sukupuolen ja moraalisen arviointi-

kyvyn suhdetta. Tulokset ovat kuitenkin olleet ristitiitaisia, sillä useissa tutkimuksissa on havaittu naisten moraalisen arviointikyvyn olevan miehiä korkeamman, mutta on myös useita tutkimuksia, joissa tällaista yhteyttä ei ole havaittu (Self, Olivarez, & DeWitt, 1994).

Tutkimukset eivät siis anna yksiselitteistä vastausta kysymykseen moraalisen arviointikyvyn yhteydestä moraaliseen toimintaan. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että heikohko yhteys on olemassa, ja lisäksi tutkimuksissa on havaittu moraalisten ongelmatilanteiden ratkaisemisen olevan vaikeampaa heikon moraalisen arviointikyvyn omaaville henkilöille. Lisäksi sotilaiden osalta on havaittu, että he eivät eroa siviileistä moraalisen arviointikyvyn osalta, ja että erilaiset taustamuuttujat saattavat vaikuttaa moraalisen arvioinnin tapaan. Kuitenkaan tutkimukset eivät vastaa kysymykseen taustamuuttujien yhteydestä moraalisen arviointikyvyn tasoon.

Eettisen toimintakyvyn tekijöiden yhteys sotilaiden johtamiskäyttäytymiseen

Johtaminen on aina moraalista toimintaa, ja erityisesti sotilasjohtamisessa eettinen toimintakyky on merkittävässä roolissa. Näin ollen, jos eettinen toimintakyky tuottaa moraalista toimintaa, pitäisi sen näkyä myös johtamiskäyttäytymisessä. Tämän suuntaisia tutkimushavaintoja onkin tehty.

Olsen, Eid ja Johnsen (2006) tutkivat norjalaisia merikadetteja ja havaitsivat, että yksilölliset erot moraalisisessa arviointikyvyssä (DIT) ja moraalisisessa identiteetissä (Aquino ja Reedin mittari) ovat yhteydessä johtamiskäyttäytymiseen. Transformationaalisen johtajan he määrittelivät moraalisesti kypsäksi toimijaksi, joka keskittyy kehittämään alaiensa moraalialia, arvoja ja ihanteita sekä vahvistamaan alaiensa sitoutumista palvelemaan muiden hyvinvointia, organisaatiotaan ja yhteiskuntaa oman edun tavoittelun sijaan. Transaktionaalinen johtaja taas painottaa alaiensa kontrollialia käyttäen korjaavia toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on alaiensa henkilökohtaisten tarpeiden täyttäminen vastineeksi tietystä työpanoksesta. Tutkimuksessa havaittiin kehittyneen moraalisen arviointikyvyn olevan yhteydessä sekä transformationaaliseen että transaktionaaliseen johtajuuskäyttäytymiseen. Lisäksi vahvan moraalisen arviointikyvyn havaittiin olevan yhteydessä vähäiseen passiivis-välttelevään johtajuuskäyttäytymiseen. Molemmat moraalisen identiteetin ulottuvuudet (symbolointi ja sisäistäminen) olivat samoin yhteydessä transformationaaliseen ja transaktionaaliseen johtajuuskäyttäytymiseen, ja symbolointi oli yhteydessä vähäiseen passiivis-välttelevään johtajuuskäyttäytymiseen.

Kadettien moraalisen arviointikyvyn taso ja moraalisten arvojen asema heidän identiteetissään vaikuttivat siis heidän johtamiskäyttäytymiseensä. Vahva moraalinen identiteetti ja kehittynyt mo-

raallinen arviointikyky olivat yhteydessä aktiiviseen johtajan roolin ottamiseen. Koska johtaminen on aina moraalista toimintaa, tukee tämä tutkimustulos sitä ajatusta, että moraalinen identiteetti ja moraalinen arviointikyky ovat yhteydessä moraaliseen toimintaan.

Yhteydet eettisen toimintakyvyn tekijöiden välillä

Blasin mallissa oletetaan moraalisen identiteetin ja moraalisen arviointikyvyn olevan yhteydessä toisiinsa, ja lisäksi vaikutuksen suunnan oletetaan olevan moraalista ymmärryksestä moraaliseen identiteettiin. Kysymykseen vaikutuksen suunnasta tutkimusnäyttö ei anna vastausta, mutta Aquino ja Reed (2002) havaitsivat tutkimuksessaan, että moraalisen identiteetin ulottuvuuksista sisäistäminen oli yhteydessä moraaliseen arviointikykyyn (DIT). Morton, Worthley, Testerman ja Mahoney (2006) taas havaitsivat yhteyden moraalisen motivaation ja moraalisen ymmärryksen (DIT) välillä. Moraalisen motivaation he määrittelevät moraalisten arvojen suosimiseksi muihin arvoihin verrattuna sekä vastuun ottamiseksi moraalista seurauksista. He kuitenkin operationalisoivat moraalisen motivaation uskonnollisuudeksi ja hengelliseksi kypsyydeksi (Morton ym., 2006), mikä saattaa olla ongelmallista, sillä erityisesti uskonnollisuus voi johtaa tai olla johtamatta moraalisen motivaation vahvistumiseen, ja myös muut tekijät voivat vahvistaa moraalista motivaatiota. Sekä uskonnollisuus että hengellinen kypsyydet ovat siis parhaimmillaankin vain moraalisen motivaation vahvistumista tukevia tekijöitä, eivätkä kuvaa moraalisen motivaation vahvuutta sinänsä.

Jonkinlaista tutkimusnäyttöä on siis olemassa moraalisen identiteetin tai moraalisen motivaation ja moraalisen arviointikyvyn yhteyksistä. Tutkimusnäyttö on kuitenkin vielä varsin vähäistä, ja lisänäytöt ovat tarpeen vakuuttavuuden lisäämiseksi.

Koulutuksen aikaiset muutokset eettisen toimintakyvyn tekijöissä

Näyttö koulutuksen vaikuttavuudesta on ehkä kriittisin kysymys sotilaskoulutuksen näkökulmasta, ja eettistä toimintakykyä tarkasteltaessa kysymys koskee mahdollisuuksia vaikuttaa moraalisen identiteetin ja moraalisen arviointikyvyn kehittämiseen koulutuksen avulla. Koulutuksen aikaisia muutoksia moraalisisessa identiteetissä ei kuitenkaan ole tutkittu, ja tutkimusnäyttö koskien koulutuksen aikaisia muutoksia moraalisisessa arviointikyvyssä on varsin ristiriitaista.

Auvinen, Suominen, Leino-Kilpi ja Helkama (2004) tutkivat suomalaisten sairaanhoitaja-opiskelijoiden moraalista arviointikykyä (DIT). He totesivat, että niiden opiskelijoiden moraalinen arviointikyky oli korkeampi, jotka olivat koulutuksensa aikana joutuneet käsittelemään eettisiä ongelmatilanteita. Lisäksi he havaitsivat, että viimeisen vuoden opiskelijoiden moraalinen arviointikyky oli ensimmäisen vuoden opiskelijoita korkeampi. Koulutuksella saattaa siis olla vaikutusta opiskelijoiden moraalisen arviointikyvyn kehittymiseen, ja erityisesti kokemuksella eettisistä ongelmatilanteista on merkitystä. Myös Maukonen (2001) havaitsi moraalisen arviointikyvyn (MJT) olevan eri alojen suomalaisilla opiskelijoilla yhteydessä koulutustasoon siten, että mitä useampia opiskeluvuosia oli takana sitä korkeampi oli vastaajien moraalinen arviointikyky. Myös Yhdysvalloissa on tutkittu koulutuksen aikaisia muutoksia opiskelijoiden moraalisen arviointikyvyn (DIT) tasossa. McNeel (1994) havaitsi pitkittäistutkimuksessaan huomattavaa nousua opiskelijoiden moraalisisessa arviointikyvyssä neljän vuoden opiskelun aikana. Lisäksi pitkittäistutkimusten vertailu eri oppilaitosten välillä paljasti, että selvää nousua tapahtui lähes kaikkien vertailussa mukana olleiden oppilaitosten opiskelijoilla opiskelun aikana. Vertailussa oli mukana myös Yhdysvaltojen asevoimien sotilasakatemia West Point, jonka opiskelijat osoittivat muiden lailla opiskelun aikaista kehitystä moraalisisessa arviointikyvyssä, mutta eivät olleet vertailuun osallistuneiden oppilaitosten joukossa kärkipäässä sen enempää lähtötason kuin muutoksen suuruudenkaan osalta.

Kaikissa tutkimuksissa tällaista opiskelun aikaista nousua moraalisen arviointikyvyn tasossa ei kuitenkaan ole havaittu. Esimerkiksi Tšekin tasavallassa on tutkittu lääketieteen opiskelijoiden moraalista arviointikykyä (MJT) ja havaittu, että opiskelijoiden moraalinen arviointikyky laski iän ja opiskeluvuosien kasvaessa ryhmäkeskiarvon vaihteluvälin ollessa opiskeluvuosien suhteen 29.7 (sd = 15.6) – 22.9 (sd = 14.4) (Slováčková & Slováček, 2007). Lääketieteen opiskelijoiden moraalista arviointikykyä onkin tutkittu paljon erityisesti DIT:iä käyttäen, ja tulokset opiskelun aikaisia muutoksia koskien ovat olleet ristiriitaisia (Self & DeWitt, 1994). Samoin eläinlääketieteellisen koulutuksen ja moraalisen arviointikyvyn yhteyden osalta tutkimustulokset ovat olleet ristiriitaisia (Self, Olivarez, & DeWitt, 1994).

Lind (2000) arvioi lääketieteen opiskelijoiden moraalista arviointikykyä Yhdysvalloissa ja Meksikossa eri menetelmillä mitanneita tutkimuksia, ja totesi pistemäärien keskiarvon nousseen viiden vuoden koulutuksen aikana viisi pistettä sadasta tai vähemmän. Sen sijaan muiden alojen opiskelijoiden pistemäärien hän totesi samassa ajassa nousseen huomattavasti enemmän, keskimäärin 30 pistettä sadasta. Koska näissä tutkimuksissa käytetyt mittarit eivät kuitenkaan pysty erottelemaan moraalista arviointikykyä moraalisisista asenteista, suoritti hän vielä pitkittäistutkimuksen saksalaisilla opiskelijoilla käyttäen MJT:iä, jonka avulla näitä komponentteja voidaan mitata erikseen. Hän havaitsi lääketieteen opiskelijoiden moraalisen arviointikyvyn pistemäärissä koulutuksen kahden

ensimmäisen vuoden aikana merkittävää laskua, joka vain osittain korjautui opiskelun loppuvaiheen nousun ansiosta. Selitykseksi tälle hän esittää koulutuksen yksipuolista keskittymistä faktatiedon omaksumiseen. Lääketieteen opiskelijat ovat hyvin valikoituneita, ja heidän moraalista arviointikykyä kuvaavan C-indeksin (kts. luku 2.1.1) keskiarvo 46.4 ensimmäisenä opiskeluvuonna onkin muiden opiskelijoiden keskiarvoa suurempi. Siksi selitykseksi on ehdotettu myös sitä, että näin korkea lähtötaso ei enää juuri salli muutosta ylöspäin. Lind ei kuitenkaan hyväksy tätä selitystä vaan esittää, että korkeampiakin pistemääriä on mahdollista saavuttaa, sillä esimerkiksi psykologian opiskelijoiden C-indeksin keskiarvon on havaittu olevan opintojen loppuvaiheessa 50.0 (Lind, 2000). Hän ei kuitenkaan raportoi psykologian opiskelijoiden lähtötasoa, ja koska myös heidän voidaan olettaa olevan hyvin valikoituneita, ja koska ero lääketieteen opiskelijoiden lähtötasoon on vain noin viisi pistettä, ei niin sanottua kattoefekti –hypoteesia voida näiden tietojen perusteella hylätä. Kuitenkin totta on se, että teoreettisesti pistemäärien on mahdollista nousta aina 100:aan asti, ja selvää on myös se, että kehitys ei välttämättä pysähdy varhaisaikuisuudessa, vaan opiskelun aikana on edelleen mahdollista kehittää moraalista arviointikykyä (Lind, 2000).

Tutkimusten perusteella näyttää siis siltä, että moraaliseen arviointikykyyn voidaan vaikuttaa koulutuksen avulla, ja se voi kehittyä opiskelun aikana. Kehitys ei kuitenkaan tapahdu automaattisesti, vaan saattaa edellyttää sen kehittämiseen mahdollisuuksia luovaa oppimisympäristöä. McNeel (1994) havaitsikin eri pääaineiden opiskelijoita vertailemalla, että opiskelijoiden moraalisen arviointikyvyn (DIT) kehityksessä on merkittäviä eroja. Suurin kehitys tapahtuu sellaisilla aloilla, kuten psykologia ja sairaanhoito, joilla keskitytään ihmisten moninaisuuden ymmärtämiseen ja eettisten kysymysten käsittely sisältyy keskeisesti ammatillisten kurssien opetusohjelmaan.

1.2.2 Identiteettitekijät

Identiteettityylit ja niiden yhteys muihin psyykkisiin ilmiöihin

Joissakin tutkimuksissa on todettu opiskelijoiden jakautuvan suhteellisen tasaisesti kolmeen identiteettityyliryhmään (Berzonsky, 1992; Schwartz ym., 2000). Kuitenkin Šramován ym. (2008) tutkimuksessa nuoret jakaantuivat identiteettityyliin mukaisesti ryhmiin siten, että hajanainen-välittelevä -identiteettityyliä suosivia nuoria oli vähemmän kuin tietosuuntautunutta ja normatiivista identiteettityyliä suosivia nuoria.

Vaikka sukupuolieroja ei kaikissa tutkimuksissa ole löytynyt (Schwartz ym., 2000), toisissa tutkimuksissa miesten on havaittu suosivan naisia enemmän hajanainen-vältelevä -identiteettityyliä (Berzonsky, 1992, 2008; Berzonsky & Kinney, 2008), kun taas naisten on havaittu suosivan miehiä enemmän tietosuuntautunutta tyyliä (Berzonsky, 1992). Iällä on myös havaittu olevan yhteys identiteettityyliin. Vanhempien vastaajien on havaittu suosivan nuoria enemmän tietosuuntautunutta identiteettityyliä (Berzonsky, 2008; Berzonsky & Kinney, 2008; Nurmi ym., 1997) ja vähemmän normatiivista identiteettityyliä (Berzonsky, 2008; Nurmi ym., 1997) tai hajanainen-vältelevä -identiteettityyliä (Berzonsky & Kinney, 2008).

Identiteettityyliin yhteyttä erilaisiin psyykkisiin ilmiöihin on tutkittu melko runsaasti. Erityisen paljon on Berzonskyn mallin mukaisesti tutkittu yhteyttä erilaisiin tapoihin käsitellä identiteettikysymyksiä ja minälle merkityksellistä informaatiota. Tutkimuksissa on havaittu erilaisia identiteettityylejä suosivien yksilöiden suosivan erilaisia coping-keinoja (Berzonsky, 1992), kognitiivisia strategioita (Berzonsky, Nurmi, Kinney, & Tammi, 1999; Nurmi ym., 1997), päätöksentekokäytäntöjä (Berzonsky & Ferrari, 1996) ja defensessejä (Berzonsky & Kinney, 2008). Yleisesti suunta on sellainen, että tietosuuntautuneen identiteettityylin suosiminen on yhteydessä myönteisimpiin strategioihin ja hajanainen-vältelevä -identiteettityylin suosiminen vähiten adaptiivisiin strategioihin. Tämä tukee Berzonskyn mallin esitystä siitä, että eri identiteettityylejä suosivat yksilöt käsittelevät eri tavoin identiteettiin liittyviä kysymyksiä, päätöksiä ja informaatiota. Koska moraalikysymykset ovat aina myös identiteettikysymyksiä, on tämä eettisen toimintakyvyn tarkastelun kannalta merkittävä havainto. Erilaisten tapojen suhtautua identiteettikysymyksiin ja identiteettityyliin suosimisen välisen yhteyden yleistettävyyttä moraalikysymysten käsittelyn alueelle ei kuitenkaan toistaiseksi ole tutkittu.

Identiteettityyliin on havaittu olevan yhteydessä myös muihin psyykkisiin ilmiöihin, kuten persoonallisuuspiirteisiin (Dollinger, 1995) ja hyvinvointitekijöihin (Berzonsky, 2003a; Nurmi ym., 1997). Tutkimuksissa on havaittu tietosuuntautuneen ja normatiivisen identiteettityylin suosimisen olevan yhteydessä hyvinvointiin, kun taas hajanainen-vältelevä -identiteettityylin suosimisen on todettu olevan yhteydessä vähäisempään hyvinvointiin. Lisäksi hajanainen-vältelevä -identiteettityylin suosimisen on havaittu olevan yhteydessä vähäisempään toimijuuden tunteeseen, kun taas normatiivisen ja tietosuuntautuneen tyylin suosimisen on havaittu olevan yhteydessä vahvempaan toimijuuden tunteeseen (Berzonsky, 2003a). Eettisen toimintakyvyn kannalta tämä havainto on erityisen kiinnostava, sillä sekä toimintakykymallissa että Blasin mallissa painotetaan juuri yksilön toimijuutta. Blasin mallissa minän toimijuutta pidetäänkin keskeisenä tekijänä moraalisuudessa.

Berzonskyn malli hylkää todellisen minän olemassaolon, joten tästä näkökulmasta yhteyksiä ei pitäisi olla todellista minää ilmaisevan käyttäytymisen ja identiteettityyliä välillä. Identiteettityyli-ryhmien on kuitenkin havaittu eroavan toisistaan merkittävästi suhteessa todellista minää ilmaisevan käyttäytymisen määrään siten, että tietosuuntautunutta tyyliä suosivien todellista minää ilmaisevan käyttäytymisen määrä on suurin, ja hajanainen-välittelevä -identiteettityylin suosijoilla se on pienin (Schwartz ym., 2000). Vastoin Berzonskyn identiteettinäkemystä identiteettityylin on siis havaittu olevan yhteydessä todellista minää ilmaisevan käyttäytymisen määrään. Identiteettityylit eivät siis ole yhteydessä vain minälle merkityksellisen informaation käsittelyyn ja päätöksentekoon vaan myös minälle merkityksellisiin tekoihin. Vaikka havainto ei ole Berzonskyn identiteettimallin mukainen, on se yhdenmukainen Blasin identiteettimallin kanssa, sillä Blasin mukaan identiteettityyliä mukaiset päätöksentekoprosessit ovat tärkeitä identiteetin muotoutumisessa, ja todellisen minän ydintä kuvaava identiteetti taas tarjoaa toiminnalle motivaation. Havainto onkin kiinnostava erityisesti eettisen toimintakyvyn kannalta, sillä jos identiteettityylit ovat yhteydessä minälle merkityksellisiin tekoihin, pitäisi niiden olla yhteydessä myös moraaliseen toimintaan siinä määrin kuin moraalisuus on yksilön identiteetissä keskeisellä sijalla.

Sitoutuminen identiteettiin ja sen yhteys muihin psyykkisiin ilmiöihin

Taustatekijöiden osalta identiteettiin sitoutumisessa on havaittu iän ja sukupuolen mukaisia eroja. Naisilla ja vanhemmilla vastaajilla on havaittu olevan miehiä ja nuorempia vastaajia voimakkaampia identiteettisitoumuksia (Berzonsky, 2008).

Identiteettiin sitoutuminen on yhteydessä myös identiteettityyliin. Berzonsky ja Ferrari (1996) havaitsivat, että hajanainen-välittelevä -identiteettityyliä suosivilla identiteettiin sitoutuminen oli muiden tyylien suosijoita huomattavasti vähäisempää (hajanainen-välittelevä $ka = 31.14$, tietosuuntautunut $ka = 38.67$, normatiivinen $ka = 39.74$). Myös muissa tutkimuksissa on havaittu, että tietosuuntautuneen (Berzonsky, 2003a; Šramová ym., 2008) ja normatiivisen (Berzonsky, 2003a; Nurmi ym., 1997; Šramová ym., 2008) identiteettityylin suosiminen on yhteydessä vahvempiin identiteettisitoumuksiin, kun taas hajanainen-välittelevä -identiteettityylin osalta on havaittu päinvastainen yhteys (Berzonsky, 2003a; Šramová ym., 2008). Nämä havainnot ovat yhdenmukaisia Berzonskyn mallin kanssa.

Identiteettityyliä lisäksi myös identiteettiin sitoutumisen on havaittu olevan yhteydessä copingkeinojen käyttöön (Smith, Wethington, & Zhan, 1996) ja hyvinvointiin (Berzonsky, 2003a; Smith

ym., 1996). Identiteettityylien lisäksi siis myös identiteettiin sitoutumisella on havaittu olevan yhteyksiä muihin psyykkisiin ilmiöihin, ja vaikuttaa siltä, että vahvemmat identiteettisitoumukset ovat yhteydessä myönteisempiin ilmiöihin kuin heikkomat identiteettisitoumukset. Erityisen mielenkiintoinen havainto eettisen toimintakyvyn kannalta on jälleen kerran yhteys toimijuuden tunteeseen, sillä Berzonsky (2003a) havaitsi, että heikkomat identiteettisitoumukset ovat yhteydessä vähäisempään toimijuuden tunteeseen, kun taas vahvemmat identiteettisitoumukset ovat yhteydessä voimakkaampaan toimijuuden tunteeseen.

Ammattiin ja organisaatioon sitoutuminen ja yhteydet työnteon kannalta merkityksellisiin ilmiöihin

Tässä tutkimuksessa haluttiin tarkastella ensisijaisesti ammattiin sitoutumista, koska sen ajatellaan kertovan sitoutumisesta ammatti-identiteettiin. Organisaatioon sitoutumista on aiemmissa tutkimuksissa kuitenkin tarkasteltu huomattavasti ammattiin sitoutumista enemmän, joten organisaatioon sitoutumisen ottaminen mukaan tarkasteluun tukee tutkimustulosten luotettavuuden tarkastelua.

Meyer ym. (1993) tarkastelivat tutkimuksessaan ammattiin sitoutumisen komponenttien voimakkuutta. He havaitsivat ryhmäkeskiarvoiksi ammatissa toimivilla sairaanhoitajilla affektiivinen 5.38 (sd = 1.26), normatiivinen 3.04 (sd = 1.44) ja laskelmoiva 4.73 (sd = 1.37). Sairaanhoitajaopiskelijoiden ryhmäkeskiarvoiksi he havaitsivat kahdella mittauskerralla affektiivinen 5.57 (sd = 1.16) ja 5.38 (sd = 1.14), normatiivinen 3.37 (sd = 1.19) ja 3.30 (sd = 1.14) sekä laskelmoiva 3.84 (sd = 1.41) ja 3.83 (sd = 1.43). Henkilöstöasiantuntijoilla ammattiin sitoutumisen komponenttien keskiarvoiksi on havaittu affektiivinen 5.48 (sd = 0.91), normatiivinen 3.07 (sd = 1.07) ja laskelmoiva 3.96 (sd = 1.29) (Snape & Redman, 2003), kun taas Irvingin ym. (1997) tutkimuksessa vastaajat koostuivat useiden ammattiryhmien edustajista, ja ammattiin sitoutumisen komponenttien vahvuuksien keskiarvot olivat affektiivinen 5.16 (sd = 1.03), normatiivinen 3.34 (sd = 1.22) ja laskelmoiva 4.74 (sd = 1.28).

Organisaatioon sitoutumisen komponenttien voimakkuuksien keskiarvoiksi on sairaanhoitajilla raportoitu affektiivinen 3.91 (sd = 1.47), normatiivinen 3.04 (sd = 1.41) ja laskelmoiva 4.03 (sd = 1.39) (Meyer ym., 1993). Lisäksi Yhdysvalloissa on tarkasteltu organisaatioon sitoutumisen komponenttien vahvuuksia myös sotilaiden osalta, mutta tutkimuksissa on tavallisesti tarkasteltu vain affektiivista ja laskelmoivaa sitoutumista. Heffner ja Gade (2003) tutkivat upseereita kaikista puolustushaaroista (maavoimat, merivoimat, ilmavoimat) ja raportoivat organisaatioon sitoutumisen

ryhmäkeskiarvoiksi affektiivinen 3.14 (sd = 0.88) ja laskelmoiva 2.93 (sd = 1.05). Lisäksi maavoimien upseereiden ryhmäkeskiarvoiksi on raportoitu affektiivinen 3.67 (sd = 0.69) ja laskelmoiva 2.74 (sd = 0.77) (Tremble ym., 2003) sekä affektiivinen 3.83 ja normatiivinen 3.35 (Karrasch, 2003).

Tutkimuksissa on todettu sitoutumisen komponenttien vahvuuden olevan yhteydessä ammatin ja organisaation kannalta merkityksellisiin ilmiöihin. Organisaatioon sitoutumisen komponenttien ja sekä aikomusten jättää organisaatio että organisaation jättämisen välillä on havaittu johdonmukaisia yhteyksiä (Meyer & Allen, 1997). Samoin ammattiin sitoutumisen komponenttien on todettu olevan yhteydessä ura-aikomuksiin (Irving ym., 1997; Lee, Carswell, & Allen, 2000; Meyer ym., 1993;) ja organisaation jättämiseen (Lee ym., 2000). Sekä ammattiin (Meyer ym., 1993) että organisaatioon (Meyer & Allen, 1997) sitoutumisen komponenttien on todettu olevan yhteydessä myös vähäisempiin tahallisiin poissaoloihin työstä. Tutkimuksissa on havaittu organisaatioon sitoutumisen komponenttien olevan yhteydessä suoriutumiseen työhön liittyvistä vaatimuksista (Meyer & Allen, 1997; Meyer ym., 1993) ja ajankäytön tehokkuuteen (Meyer ym., 1993). Samoin ammattiin sitoutumisen komponenttien on todettu olevan yhteydessä työssä suoriutumiseen (Lee ym., 2000) ja ajankäyttöön (Meyer ym., 1993). Lisäksi organisaatioon sitoutumisen komponenttien on todettu olevan eri tavoin yhteydessä työn muodolliset vaatimukset ylittävään käyttäytymiseen (Meyer & Allen, 1997), kuten ammatilliseen aktiivisuuteen ja sellaisiin tyytymättömyyden ilmauksiin työssä, kuten haluan tehdä parannusehdotuksia, haluan hyväksyä asiat sellaisina kuin ne ovat ja passiiviseen vetäytymiseen epätyytyttävässä tilanteessa (Meyer ym., 1993). Myös ammattiin sitoutumisen komponenttien on todettu olevan yhteydessä ammatilliseen aktiivisuuteen (Meyer ym., 1993; Snape & Redman, 2003) ja tyytymättömyyden ilmauksiin (Meyer ym., 1993). Sitoutumisen komponenttien on havaittu olevan yhteydessä myös työtyytyväisyyteen sekä ammattiin (Irving ym., 1997; Meyer ym., 1993) että organisaatioon (Meyer ym., 1993) sitoutumisen osalta. Näiden tutkimusten tulokset ovat pääosin suuntaisia, että affektiivinen ja normatiivinen sitoutuminen ovat yhteydessä ammatin ja organisaation kannalta myönteisempiin ilmiöihin ja käyttäytymiseen, kun taas laskelmoiva sitoutuminen näyttäisi olevan yhteydessä kielteisempiin ilmiöihin ja käyttäytymiseen. Tutkimustulokset siis tukevat ajatusta, että sitoutumisen komponentit vaikuttavat eri tavoin työntekijöiden työhön liittyvään käyttäytymiseen.

Ammattiin sitoutumista ei sotilaiden osalta ole aiemmin tutkittu, mutta organisaatioon sitoutumista on jonkin verran tutkittu myös sotilailla. Näissä sotilaita koskevissa tutkimuksissa on saatu samansuuntaisia tuloksia kuin muitakin ammattiryhmiä koskevissa tutkimuksissa. Sitoutumisen komponenteilla on osoitettu olevan erisuuntaisia yhteyksiä sotilasorganisaation kannalta merkityksellisiin tekijöihin, kuten ura-aikomukset (Gade ym., 2003; Heffner & Gade, 2003; Tremble ym.,

2003), työtyytyväisyys (Heffner & Gade, 2003), työstä suoriutuminen ja taisteluhenki (Gade ym., 2003).

Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponentit ovat siis yhteydessä erilaisiin työnteekoon liittyviin ilmiöihin, ja siksi tässä tutkimuksessa halutaan tarkastella niiden mahdollisia yhteyksiä myös eettisen toimintakyvyn tekijöihin. Kysymys sitoutumisen komponenttien yhteyksistä moraalisuuteen ei kuitenkaan ole jäänyt täysin vaille huomiota aiemmissakaan tutkimuksissa.

Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen yhteys moraaliseen toimintaan

Wahn (1993) on tarkastellut laskelmoivan sitoutumisen yhteyttä työuraan liittyvän epäeettisen käyttäytymisen todennäköisyyteen. Hän tutki kanadalaisia henkilöstöasiantuntijoita, ja oletuksena oli, että voimakas laskelmoiva sitoutuminen merkitsee yksilön olevan voimakkaasti riippuvainen organisaatiostaan. Tutkimuksessa todettiin, että laskelmoiva sitoutuminen on yhteydessä mukautumiseen organisaation pyyntöihin toimia epäeettisesti organisaation suojelemiseksi mutta ei oman edun tavoitteluun (Wahn, 1993). Tutkimuksessa siis havaittiin organisaatioon sitoutumisen olevan yhteydessä moraaliseen toimintaan. Tämä on erityisen mielenkiintoinen havainto eettisen toimintakyvyn kannalta, ja tukee ajatusta sitoutumisen komponenttien mahdollisesta yhteydestä eettisen toimintakyvyn tekijöihin. Erityisen kiinnostavaa on tarkastella näitä yhteyksiä sotilasorganisaatiossa, jossa Wahnin tutkimuksessa kuvattu ilmiö saattaa jopa korostua johtuen vaihtoehtoisten työnantajien puutteesta ja paineesta uskollisuuteen organisaatiota kohtaan. Sitoutumisen yhteyttä moraalisuuteen on siis syytä tarkastella lähemmin.

Cockerham ja Cohen (1980) tutkivatkin aktiivipalveluksessa olevia Yhdysvaltojen maavoimien sotilaita ja heidän asenteitaan eettisiä kysymyksiä kohtaan. He havaitsivat, että asevoimiin kaikkein sitoutuneimmat yksilöt olivat myös niitä, jotka kertoivat todennäköisesti noudattavansa taistelutilanteessa laillisia käskyjä vaikka ne olisivat epäeettisiä, mutta eivät kuitenkaan selkeästi laittomia käskyjä. Sitoutumista ei kuitenkaan suoraan mitattu, vaan päätelmät sitoutumisen asteesta tehtiin mm. sotilasarvon, urasuunnitelmien ja tyytyväisyyden perusteella. Näin ollen myöskään sitoutumisen komponentteja ei eritelty. Tutkimus tukee kuitenkin ajatusta ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen mahdollisesta yhteydestä moraaliseen toimintaan ja siten eettisen toimintakyvyn tekijöihin.

Lisäksi Karrasch (2003) havaitsi sekä affektiivisen että normatiivisen sitoutumisen ennustavan suurempaa Yhdysvaltojen maavoimien upseerien johtamiskäyttäytymisen määrää ja affektiivisen sitoutumisen olevan näistä vahvempi johtamiskäyttäytymisen ennustaja. Lisäksi hän havaitsi voi-

makkaamman laskelmoivan sitoutumisen olevan yhteydessä vähäisempään johtajuuskäyttäytymiseen (Karrasch, 2003). Koska johtaminen on aina moraalista toimintaa, on tämä havainto erityisen mielenkiintoinen eettisen toimintakyvyn kannalta, ja tukee ajatusta sitoutumisen komponenttien yhteyksistä moraaliseen toimintaan ja eettiseen toimintakykyyn.

1.3 TUTKIMUSONGELMAT

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan kadettien eettisen toimintakyvyn yksilötekijöitä ja identiteettitekijöitä. Eettisen toimintakyvyn yksilölähtöisinä tekijöinä tässä tutkimuksessa pidetään moraalista arviointikykyä ja moraalista motivaatiota. Identiteetin osalta tarkastellaan erilaisia identiteettikysymyksiin suhtautumisen tapoja eli identiteettityylejä. Lisäksi tarkastellaan identiteettiin sitoutumista sekä yleisellä tasolla että ammatti-identiteetin tasolla, jolloin keskitytään ammattiin ja organisaatioon sitoutumiseen. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää eettisen toimintakyvyn yksilötekijöiden ja identiteettitekijöiden välisiä suhteita. Teoreettisen tarkastelun pohjalta muodostettiin seuraavat hypoteesit:

H1: Eettisen toimintakyvyn yksilölähtöisten tekijöiden, moraalisen arviointikyvyn ja moraalisen motivaation, välillä on positiivinen yhteys.

H2: Identiteettityyliryhmät eroavat toisistaan eettisen toimintakyvyn tekijöiden vahvuuden suhteen: moraalinen arviointikyky ja moraalinen motivaatio ovat vahvimpia tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivilla ja heikoimpia hajanainen-välittelevä -identiteettityyliä suosivilla.

H3: Identiteettiin sitoutumisen voimakkuuden ja eettisen toimintakyvyn tekijöiden, moraaliseen arviointikyvyn ja moraaliseen motivaation, välillä on positiivinen yhteys.

H4: Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponentit ovat eri suuntaisesti yhteydessä eettisen toimintakyvyn tekijöihin: affektiivinen ja normatiivinen sitoutuminen ovat positiivisesti ja laskelmoiva sitoutuminen negatiivisesti yhteydessä moraaliseen arviointikykyyn ja moraaliseen motivaatioon.

Sotilaskoulutuksen kannalta kriittinen kysymys on kuitenkin se, tapahtuuko eettisen toimintakyvyn yksilötekijöissä tai identiteettitekijöissä muutoksia koulutuksen aikana. Siksi tässä tutkimuksessa tarkastellaan myös mahdollisia vuosikurssien välisiä eroja näiden tekijöiden voimakkuudessa. Erityisesti ammatti-identiteetin vahvistuminen koulutuksen aikana on oletettavaa, kun ammatilliset tiedot, taidot ja osaaminen lisääntyvät ja käsitys ammatista muuttuu realistisemmaksi. Tämä voi tietenkin johtaa myös päinvastaiseen kehitykseen, ja jotkut yksilöt saattavat havaita, että uravalinta ei ehkä sittenkään ollut oikea. Valtaosalla kehityksen kuitenkin odotetaan kulkevan identiteetin vahvistumisen suuntaan. Identiteettitekijöissä saattaa siis koulutuksen aikana tapahtua muutoksia, jotka saattavat olla yhteydessä muutoksiin eettisen toimintakyvyn tekijöissä. Siksi tässä tutkimuksessa tarkastellaan myös sitä, ovatko mahdolliset eettisen toimintakyvyn tekijöiden ja identiteettitekijöiden väliset yhteydet samanlaisia vuosikurssien välillä. Näin muodostettiin vielä kaksi uutta hypoteesia:

H5: Vuosikurssien välillä on eroja tarkastelun kohteena olevissa muuttujissa (moraalinen arviointikyky, moraalinen motivaatio, identiteettityylit, identiteettiin sitoutuminen, ammattiin sitoutuminen, organisaatioon sitoutuminen).

H6: Eettisen toimintakyvyn tekijöiden (moraalinen arviointikyky, moraalinen motivaatio) ja identiteettitekijöiden (identiteettityylit, identiteettiin sitoutuminen, ammattiin sitoutuminen, organisaatioon sitoutuminen) väliset yhteydet eivät ole samanlaisia vuosikurssien välillä.

Esitetyt hypoteesit voidaan esittää vielä seuraavina tutkimusongelmina, joihin pyritään vastaamaan tutkimuksen kolmannessa luvussa:

1. Onko moraalisen arviointikyvyn ja moraalisen motivaation välillä yhteys?
2. Eroavatko identiteettityyliryhmät (tietosuuntautunut, normatiivinen, hajanainen-välttelevä) toisistaan moraalisen arviointikyvyn ja moraaliseen motivaation voimakkuuden suhteen?
3. Onko identiteettiin sitoutumisen voimakkuus yhteydessä moraaliseen arviointikykyyn ja moraaliseen motivaatioon?
4. Ovatko ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponentit (affektiivinen, normatiivinen, laskelelmoiva) erisuuntaisesti yhteydessä moraaliseen arviointikykyyn ja moraaliseen motivaatioon?

5. Onko vuosikurssien välillä eroja tarkastelun kohteena olevissa muuttujissa (moraalinen arviointikyky, moraalinen motivaatio, identiteettityylit, identiteettiin sitoutuminen, ammattiin sitoutuminen, organisaatioon sitoutuminen)?

6. Ovatko eettisen toimintakyvyn tekijöiden (moraalinen arviointikyky, moraalinen motivaatio) ja identiteettitekijöiden (identiteettityylit, identiteettiin sitoutuminen, ammattiin sitoutuminen, organisaatioon sitoutuminen) väliset yhteydet erilaisia vuosikurssien välillä?

2. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 KYSELYLOMAKE JA TUTKIMUKSESSA KÄYTETYT MITTARIT

Tässä tutkimuksessa haluttiin arvioida eettistä toimintakykyä. Kuitenkin jos toimintakyky määritellään siten, että se on aina suhteessa johonkin tilanteeseen, sen arvioiminen kynä-paperi -tehtävillä on vaikeaa. Koska tässä tutkimuksessa muuhun, kuten koejärjestelyihin, ei ollut mahdollisuutta, haluttiin tehtävät valita siten, että ne mahdollisimman hyvin mittaisivat eettistä toimintakykyä siltä osin kuin se on tämän tyyppisillä mittareilla mahdollista.

Tämän vuoksi tutkimuksen merkittävimmäksi taustateoriaksi valittiin Blasin malli moraalisesta identiteetistä, sillä se pyrkii kuvaamaan juuri sitä, miten moraalinen osaaminen muuttuu toiminnaksi. Ensin tarvitaan kyky moraaliseen ymmärtämiseen ja arviointiin, jota tässä tutkimuksessa mitattiin Moral Judgment Test:n (MJT) avulla. Jotta tämä moraalinen ymmärrys voisi muuttua moraalisesti toiminnaksi, tarvitaan lisäksi moraalisen identiteetin tuottama moraalinen motivaatio. Sitä mitattiin tässä tutkimuksessa Moraalisen motivaation -testillä, joka mittaa sitoutumista moraaliseen identiteettiin eli sitä, haluaako yksilö nähdä tilanteet eettisinä kysymyksinä ja toimia eettisesti. Blasin mallin mukaisesti näistä yhdessä seuraa yksilön (moraalinen) toiminta tai toimimattomuus tilanteessa. Tätä tilanteeseen sidottua yksilön toimintaa kutsutaan tässä tutkimuksessa eettiseksi toimintakyvyksi. Eettistä toimintakykyä sinänsä ei siis tässä tutkimuksessa voitu mitata vaan enemmänkin yksilön edellytyksiä eettiseen toimintakykyisyyteen.

Eettisen toimintakyvyn yksilölähtöisten tekijöiden lisäksi tässä tutkimuksessa haluttiin tarkastella joitakin identiteettitekijöitä. Ensiksi haluttiin tarkastella erilaisia tapoja suhtautua identiteettikysymyksiin eli identiteettityylejä, ja toiseksi haluttiin tarkastella identiteettiin sitoutumista sekä yleisellä tasolla että ammatti-identiteetin tasolla. Identiteettityylejä ja yleisen tason identiteettiin sitoutumista mitattiin Identity Style Inventory:n (ISI-3) avulla, ja ammatti-identiteetin osalta mitattiin *sitoutumista ammattiin ja organisaatioon*.

2.1.1 Eettisen toimintakyvyn yksilötekijöiden mittaaminen

Moraalinen motivaatio

Tässä tutkimuksessa käytetyn Moraalisen motivaation -mittarin on laatinut Matti Ylén (1999) tekeillä olevaa väitöskirjaansa varten. Mittarin teoreettinen perusta nojautuu filosofi Charles Taylorin esittämiin ajatuksiin moraalisesti heikosta ja vahvasta arvostelijasta, ja juuri tämä erottelu moraalisesti refleктоivien ja ei-refleктоivien välillä muodostaa mittarissa moraalisen motivaation mittaamisen perustan.

Taylorin (1976) mukaan ihmisellä on kyky reflektiivisesti arvioida halujaan, ja tämä halujen arviointi voidaan ymmärtää sekä heikossa että vahvassa mielessä. Heikko arvostelija arvioi halujaan oman mukavuuden, halujen yhteensovittamisen tai mahdollisimman suuren hyödyn saavuttamisen näkökulmasta. Vahva arvostelija taas luokittelee haluja laadullisesti erilaisiksi, kuten hyvät tai pahat, syvälliset tai pinnalliset ja kunnialliset tai alhaiset. Lisäksi vahva arvostelija luokittelee nämä halut kuuluviksi erilaisiin tapoihin elää, kuten rohkeasti tai pelkurimaisesti. Vahvan arvostelijan tekemät laadulliset arvioinnit mahdollistavat täten vaihtoehtojen arvon kuvaamisen ja halujen arvon määrittelyn. Heikko arvostelija ei tee tällaista laadullista arviointia halujensa suhteen, vaan jonkin asian haluaminen riittää siihen, että se arvioidaan hyväksi. Heikko arvostelija hylkää haluamansa vaihtoehdon vain siksi, että havaitsee sen olevan olosuhteista johtuen yhteensopimaton jonkin houkuttelevamman vaihtoehdon kanssa. Vahva arvostelija taas saattaa jättää houkuttelevan teon tekemättä, koska arvioi sen esimerkiksi alhaiseksi tai kunnianttomaksi. Hän haluaa olla tietynlainen ihminen, ja kyseisen teon tekemisen halulle periksi antaminen vaarantaisi hänen halunsa elää esimerkiksi rohkeasti tai kunniallisesti. Hänen halunsa tehdä teko on siis yhteensopimaton sen kanssa, että hän haluaa olla tietynlainen ihminen. Tämä yhteensopimattomuus ei kuitenkaan riipu olosuhteista, vaan valittu elämäntapa sisältää kyseisen teon tekemisen impulssien vastustamisen. Vahva arvostelija ottaa siis arvioinnissa huomioon myös halujen edustamat erilaiset tavat elää tai olla toimija. Heikolle arvostelijalle kyse on vain hänen halujensa tärkeysjärjestyksestä, ja hän pyrkii toteuttamaan halujaan pohtimatta näitä syvempiä kysymyksiä.

Nämä Taylorin ajatukset sopivat yhteen Blasin moraalisen identiteetin mallin kanssa. Blasin käsittein heikon arvostelijan identiteetti ei juuri sisällä moraalisitoumuksia, kun taas vahva arvostelija on tehnyt moraalisitoumuksia ja kehittänyt moraaliseen toimintaan motivoivan moraalisen identiteetin.

Tämä Moraalisen motivaation -mittari valittiin käytettäväksi tässä tutkimuksessa juuri siksi, että se on yhteensopiva Blasin mallin kanssa. Moraalista motivaatiota ja moraalista identiteettiä on aiemmissa tutkimuksissa mitattu useilla eri tavoilla, eikä vakiintunutta mittaria vaikuta olevan. Aquinon ja Reedin Moraalisen identiteetin -mittari olisi myös ollut yhteensopiva Blasin mallin kanssa. Moraalisen identiteetin -mittari keskittyy siihen, miten tärkeitä moraaliset piirteet ovat minälle, kun taas tässä tutkimuksessa käytetty mittari painottaa enemmän moraalisten arvojen arvioinnin tärkeyttä yksilölle. Koska molempien mittareiden käyttäminen olisi ollut teoreettisesti mahdollista, saataavuus ratkaisi mittarivalinnan.

Moraalisen motivaation -mittari koostuu kymmenestä väittämäparista, jotka kuvaavat erilaisia tapoja ajatella ja suhtautua moraalikysymyksiin. Vastajan on valittava kahdesta vastausvaihtoehdosta itseään kuvaavampi. Mittari tuottaa pistemäärän, joka kuvaa vastaajan vahvuutta tai heikkoutta moraalisen arvostelijana, ja siten sitoutumista moraaliseen identiteettiin. Pistemäärä vaihtelee välillä 0-10.

Tässä tutkimuksessa Moraalisen motivaation -mittarin Cronbachin alfa -kerroin oli .62 (ka = 5.7; sd = 2.1). Tätä voidaan pitää kohtalaisena ja perustutkimukseen riittävänä, joskaan ei korkeana, reliabiliteetikertoimena (Hinton, Brownlow, McMurray, & Cozens, 2004).

Moraalinen arviointikyky

Moraalisen arviointikyvyn mittaamiseen tässä tutkimuksessa käytettiin Georg Lindin kehittämää Moral Judgment Test:iä (MJT), joka koostuu 26 kysymyksestä. Testissä esitetään moraalisia arviointitilanteita ja niiden ratkaisut sekä argumentteja ratkaisujen puolesta ja vastaan. Tässä tutkimuksessa käytettiin standardi MJT:iä, jossa esitetään kaksi dilemmaa: lääkärin ongelma ja työntekijöiden ongelma. Molemmat asettavat useita erittäin tärkeitä moraalisia arvoja konfliktiin keskenään, eikä niiden suhteen voi tehdä päätöstä soveltamatta jotakin moraalista sääntöä tai periaatetta (Lind, 2008). Vastajan tulee ensin ilmaista mielipiteensä lääkärin ja työntekijöiden käyttäytymisestä eli esitetystä tilanteen ratkaisusta. Vastaja ilmaisee seitsemänportaisella asteikolla (-3...0...+3) pitääkö hän käyttäytymistä hyväksyttävänä vai paheksuttavana. Tätä osiota ei kuitenkaan käytetä pisteytyksessä, vaan sen tarkoitus on pohjustaa varsinaista arviointitehtävää (Lind, 2008). Tämän jälkeen vastajan tulee arvioida 6 lääkärin ja 6 työntekijöiden käyttäytymistä puoltavaa ja vastaavasti 6 lääkärin ja 6 työntekijöiden käyttäytymistä vastaan olevaa argumenttia. Argumenttien hyväksyttävyyttä arvioidaan yhdeksänportaisella asteikolla (-4...0...+4).

Argumentit on suunniteltu siten, että sekä puoltavat että vastustavat argumentit edustavat kaikkia kuutta Lawrence Kohlbergin moraalisen päättelyn tasoa (Lind, 2008). Kohlbergin (1981) mukaan heteronomisen moraalien vaiheessa hyvä ja paha perustuvat rangaistusten välttämiseen ja auktoriteettien tottelemiseen, kun taas oman edun ja reilun vaihdon moraalien vaiheessa asioiden suhteellisuus alkaa näyttäytyä yksilölle. Hyvien ihmissuhteiden moraalien vaiheessa pyritään sosiaalisten sääntöjen noudattamiseen, ja sosiaalisen järjestelmän ja omantunnon moraalien vaiheessa painottuu instituutioiden ja sosiaalisen järjestyksen ylläpitäminen. Yhteiskuntasopimuksen ja yksilön oikeuksien moraalien vaiheessa korostuvat perusoikeuksien ja demokraattisuuden kunnioittaminen (Crain, 1985), ja viimeisessä, universaalien periaatteiden vaiheessa, korostuu yleispätevien moraaliperiaatteiden noudattaminen (Kohlberg, 1981). Lindin (2008) mukaan Kohlbergin moraalisen päättelyn tasoja vastaavilla argumenteilla pyritään selvittämään, perustaako henkilö arviointinsa argumenttien erilaiselle moraaliläadulle, ja siten osoittaa moraalista arviointikykyä, vai perustaako henkilö arviointinsa enemmänkin sille tosiasialle, onko argumentti hänen mielipiteensä puolesta vai sitä vastaan. Juuri se, että vastaajat joutuvat arvioimaan omaa kantaansa vastustavia argumentteja, antaa mahdollisuuden mitata moraalista arviointikykyä. MJT:ssä moraalinen arviointikyky määritelläänkin kyvyksi johdonmukaisesti hyväksyä tai hylätä tiettyä moraalista kysymystä koskevia argumentteja perustuen niiden moraaliläadulle. Moraalinen arviointikyky ymmärretään siis moraaliseksi johdonmukaisuudeksi.

Lindin (2008) mukaan tärkein MJT:n tuottama pistemäärä on C-indeksi, joka kuvaa vastaajan moraalista arviointikykyä. C-indeksi kuvaa siis sitä, missä määrin vastaajat pystyvät arvioimaan argumentteja niiden moraaliseen laatuun perustuen, ja C-indeksi on sitä korkeampi mitä johdonmukaisemmin henkilö hyväksyy korkeamman tason argumentit ja hylkää matalamman tason argumentit. C-indeksi voi vaihdella välillä 0-100, ja karkeana luokituksena sille on käytetty seuraavaa jaottelua: hyvin matala (alle 9), matala (10-19), keskinkertainen (20-29), korkea (30-39), hyvin korkea (40-49) ja harvinaisen korkea (yli 50). MJT:n avulla voidaan mitata myös vastaajien asenteita Kohlbergin moraalisen päättelyn tasoja kohtaan, toisin sanoen mitä moraalisen päättelyn tasoa vastaajat suosivat moraaliarviointeja tehdessään, mutta tämä ei tässä tutkimuksessa ollut kiinnostuksen kohteena.

MJT valittiin käytettäväksi tässä tutkimuksessa monesta syystä. Osa vaihtoehtoisista mittareista olisi vaatinut haastattelujen tekemistä, mihin ei tässä tutkimuksessa ollut mahdollisuutta. Kyselylomake –tyyppisistä testeistä Defining Issues Test (DIT) oli vahvin ja aiemmissa tutkimuksissa käytetyin vaihtoehto. Tässä tutkimuksessa kuitenkin päädyttiin käyttämään MJT:iä, koska se on testeistä ainoa, jossa moraalisia ongelmia käytetään laskettaessa moraalista arviointikykyä kuvaavaa pistemäärää ja jossa vastaaja joutuu arvioimaan myös oman mielipiteensä kanssa vastakkaisia argument-

teja (Lind, 2008). MJT poikkeaa siis muista mittareista juuri moraalisen arviointikyvyn määritelmän suhteen mitatessaan moraalisen arvioinnin johdonmukaisuutta. Lindin (2008) mukaan muita mittareita voidaan kyllä käyttää epäsuorina osoittimina moraalista arviointikyvystä, mutta varsinaisesti ne mittaavat moraalisia asenteita, jolloin MJT jää ainoaksi testiksi, joka suoraan mittaa moraalista arviointikykyä. Lisäksi tutkimuksissa on havaittu, että vastaajat eivät pysty MJT:ssä simuloimaan C-indeksin pistemäärää todellista korkeammaksi, kun taas muiden moraalisen arvioinnin mittareiden suhteen tämä vaikuttaa mahdolliselta. Tässä tutkimuksessa käytettiin Lindin uusille käännoksille asettaman validointimenettelyn läpikäynyttä ja hyväksymää, Matti Ylénin tekemää suomenkielistä MJT-käännöstä (Maukonen, 2001).

Lindin (2008) mukaan MJT ei operoi klassisen testiteorian periaatteella, joten sille ei voida laskea osioiden välisten korrelaatioiden suuruuteen perustuvaa sisäisen johdonmukaisuuden reliabiliteettia, kuten Cronbachin alfa. Yksilöiden sisäistä varianssia ei MJT:ssä tulkita mittausvirheeksi, vaan kognitiivisen rakenteen monipuolisuuden ja johdonmukaisuuden osoittimeksi. Niemistön ja Ylénin (2001) suomalaisessa pilottitutkimuksessa on saatu C-pistemäärän pysyvyyden osoittimeksi kohtalainen korrelaatiokerroin ($r = .493$), jonka neliöjuuren arvo on 0.702 (Maukonen, 2001). Se voidaan tulkita MJT:n reliabiliteetikertoimen varovaiseksi arvioksi reliabiliteetin pysyvyyden merkityksessä (Maukonen, 2001).

2.1.2 Identiteettitekijöiden mittaaminen

Identiteettityylit ja identiteettiin sitoutuminen

Sekä identiteettityylejä että identiteettiin sitoutumista mitattiin tässä tutkimuksessa samalla mittarilla: Identity Style Inventory, Revised Version (ISI-3). Se on Michael D. Berzonskyn kehittämä 40 väittämän testi, joka sisältää skaalat sitoutumiselle sekä kolmelle identiteettityylille (tietosuuntautunut, normatiivinen, hajanainen-vältelevä). Väittämät kuvaavat uskomuksia, asenteita ja tapoja käsitellä identiteettiin liittyviä asioita, ja vastaajat arvioivat viisiportaisella Likert -asteikolla (1-5) missä määrin kokevat väittämien kuvaavan itseään. Identiteettityylien raakapistemäärien standardisoinnin jälkeen kolmen skaalan korkein pistemäärä määrittää yksilön suosiman identiteettityylin (Berzonsky, 1992). Tässä tutkimuksessa käytettiin tätä tutkimusta varten tehtyä suomenkielistä käännöstä testin uudistetusta, kolmannesta, versiosta (ISI-3).

ISI-3:n skaalojen Cronbachin alfa -kertoimiksi on aiemmissa tutkimuksissa havaittu identiteettiin sitoutuminen .71 (ka = 36.94, sd = 6.02), tietosuuntautunut identiteettityyli .70 (ka = 35.16, sd = 5.50), normatiivinen identiteettityyli .64 (ka = 29.43, sd = 4.83) ja hajanainen-välttelevä -identiteettityyli .76 (ka = 24.90, sd = 6.15) (Berzonsky, 1997). Tässä tutkimuksessa identiteettiin sitoutumisen Cronbachin alfa -kerroin oli .73 (ka = 38.1, sd = 5.6). Identiteettityylien Cronbachin alfa -kertoimet olivat: tietosuuntautunut .74 (ka = 34.7, sd = 6.3), normatiivinen .61 (ka = 28.2, sd = 5.1) ja hajanainen-välttelevä .77 (ka = 24.3, sd = 5.9). Suomenkielinen käännös näyttää siis toimivan yhtä hyvin kuin alkuperäinen mittari, joskin normatiivisen identiteettityylin reliabiliteettikerroin on melko alhainen, myös alkuperäistä hieman heikompi. Kuitenkin alfan arvon ollessa yli .50, voidaan sitä vielä pitää tutkimuskäyttöön riittävänä (Hinton ym., 2004).

Ammattiin ja organisaatioon sitoutuminen

Organisaatioon sitoutumisen mittaamiseen käytettiin tässä tutkimuksessa Natalie J. Allenin ja John P. Meyerin kehittämää 18 väittämän testiä, joka sisältää skaalat kolmelle sitoutumisen komponentille (affektiivinen, normatiivinen, laskelmoiva). Väittämät kuvaavat suhtautumista omaan työskentelyorganisaatioon, ja vastaajat arvioivat seitsemänportaisella Likert -asteikolla (1-7) missä määrin kokevat väittämien kuvaavan omaa suhtautumistaan. Tässä tutkimuksessa käytettiin mittarin uudistetusta versiosta (Meyer ym., 1993) tätä tutkimusta varten tehtyä suomenkielistä käännöstä.

Ammattiin sitoutumista mitattiin tässä tutkimuksessa käyttäen Allenin ym. (1993) edellisen pohjalta kehittämää vastaavanlaista 18 väittämän testiä, joka sisältää skaalat kolmelle sitoutumisen komponentille (affektiivinen, normatiivinen, laskelmoiva). Väittämät kuvaavat suhtautumista omaan ammattiin, ja vastaajat arvioivat seitsemänportaisella Likert -asteikolla (1-7) missä määrin kokevat väittämien kuvaavan omaa suhtautumistaan. Tässä tutkimuksessa käytettiin tätä tutkimusta varten tehtyä suomenkielistä käännöstä mittarista.

Allen ja Meyer (1996) ovat tehneet meta-analyysin englanninkielisistä *organisaatioon sitoutumista* mittaavista tutkimuksista. Heidän analyysiinsä sisältyi 3 tutkimusta, joissa oli käytetty uudistettua 18 väittämän mittariversioita. Näissä kolmessa tutkimuksessa Cronbachin alfa -kertoimet olivat affektiivisen komponentin osalta .79, .81 ja .82, normatiivisen komponentin osalta .79, .74 ja .83 sekä laskelmoivan komponentin osalta .79, .69 ja .74. Myös Meyer, Stanley, Herscovitch ja Topolnytsky (2002) ovat tehneet meta-analyysin englanninkielisistä organisaatioon sitoutumista mittaavista tutkimuksista. Reliabiliteettikertoimien keskiarvot näissä tutkimuksissa olivat affektiivisen

komponentin osalta .82 (144 tutkimusta, N = 47073), normatiivisen komponentin osalta .73 (61 tutkimusta, N = 22080) ja laskelmoivan komponentin osalta .76 (102 tutkimusta, N = 34424). Analyysissä ei kuitenkaan eritelty aiempaa 24 väittämän ja uudistettua 18 väittämän mittariversioita toisistaan.

Meyer ym. (1993) havaitsivat *ammattiin sitoutumisen* -mittarin Cronbachin alfa -kertoimiksi kahdella otoksella affektiivisen komponentin osalta .87 ja .85 (ka = 5.57, sd = 1.16; ka = 5.38, sd = 1.14), normatiivisen komponentin osalta .73 ja .77 (ka = 3.37, sd = 1.19; ka = 3.30, sd = 1.14) ja laskelmoivan komponentin osalta .79 ja .83 (ka = 3.84, sd = 1.41; ka = 3.83, sd = 1.43).

Tässä tutkimuksessa *organisaatioon sitoutumisen* -mittarin suomenkielisen käännöksen Cronbachin alfa -kertoimiksi havaittiin affektiivinen sitoutuminen .77 (ka = 29.4, sd = 5.8), normatiivinen sitoutuminen .81 (ka = 23.9, sd = 6.9) ja laskelmoiva sitoutuminen .75 (ka = 16.8, sd = 6.3). *Ammattiin sitoutumisen* -mittarin suomenkielisen käännöksen Cronbachin alfa -kertoimiksi havaittiin affektiivinen sitoutuminen .83 (ka = 36.1, sd = 5.0), normatiivinen sitoutuminen .82 (ka = 27.0, sd = 7.2) ja laskelmoiva sitoutuminen .78 (ka = 22.5, sd = 7.1). Näyttää siis siltä, että suomenkielisen käännöksen reliabiliteetti on samaa luokkaa alkuperäisen, englanninkielisen, mittarin kanssa sekä ammattiin että organisaatioon sitoutumisen osalta.

2.1.3 Kyselylomakkeen rakentaminen

Moraalisen motivaation -mittari on suomenkielinen, ja MJT:stä oli jo olemassa suomenkielinen käännös, jota tässä tutkimuksessa käytettiin. Englanninkieliset mittarit Identity Style Inventory sekä *sitoutuminen ammattiin ja organisaatioon* täytyi kuitenkin suomentaa. Alkuperäiset kysymykset käännettiin ensin suomeksi, jonka jälkeen englanninkielien kääntäjä käänsi ne takaisin englanniksi. Tämän jälkeen kääntäjän kanssa käytiin sähköpostitse keskustelu, jossa väittämät käytiin läpi. Käännösten erot olivat enimmäkseen pieniä sanan, rakenteen tai väittämän osan eroja, jotka voi kääntää usealla tavalla merkityksen muuttumatta tai joissa tarkka merkitys kävi selvästi ilmi kontekstista, joka ei täysin ollut kääntäjän tiedossa. Ongelmallisempia kohtia käännöksessä oli vain muutama, joiden suhteen kääntäjän kanssa neuvoteltiin hyvästä käännöksestä ja tarkoituksenmukaisuudesta. Tutkimuksessa pyrittiin siis sanatarkkaan käännökseen, mikä onnistuikin lähes kaikkien väittämien kohdalla. Sanatarkasta käännöksestä poikettiin vain silloin, kun se olisi aiheuttanut hämmennystä vastaajissa. Kun sanatarkasta käännöksestä piti poiketa, pyrittiin käyttämään mahdol-

lisimman läheistä, mutta kyseessä olevassa kontekstissa ymmärrettävää ilmausta. Näistä tapauksista neuvoteltiin aina kääntäjän kanssa.

Kaikissa alkuperäisissä mittareissa oli numeroasteikko, mutta tiedonkeruulomakkeena käytetyssä Puolustusvoimien yleisvastauslomakkeessa vastausvaihtoehtoina oli kirjaimet. Siksi päädyttiin ratkaisuun, jossa kyselylomakkeessa vastausvaihtoehdot annettiin alkuperäisten mittareiden tavoin numeroina, ja lisäksi annettiin muuntoasteikko kirjaimille, jotta vastaukset voitiin merkitä tiedonkeruulomakkeelle sen mukaisesti.

Sitoutumista ammattiin ja organisaatioon mittaavissa kysymyssarjoissa affektiivisen, normatiivisen ja laskelmoivan sitoutumisen skaalat sekoitettiin. *Ammattiin ja organisaatioon sitoutumista* mittaavat kysymykset pidettiin kuitenkin selkeästi erillään.

Edellä mainittujen mittareiden lisäksi kyselylomakkeessa oli joitakin taustatietoja kartoittavia kysymyksiä, joilla selvitettiin ikä, sukupuoli, siviilisääty, vuosikurssi ja työkokemus. Lisäksi taustatiedoissa kysyttiin tutkittavan edustama puolustushaara sekä onko vastaaja perustutkinto-opiskelija vai tutkinnon täydentäjä. Taustatietojen viimeisenä kysymyksenä tiedusteltiin vastaajan ura-aikomuksia yhdellä kysymyksellä: Aiotko/haluatko tehdä koko työurasi Puolustusvoimien palveluksessa? Ura-aikomuksia on selvitetty yhdellä kysymyksellä myös aiemmissa tutkimuksissa (kts. esim. Gade ym., 2003). Kysymykseen annettiin viisi vastausvaihtoehtoa: aivan varmasti kyllä, melko varmasti kyllä, melko varmasti en, aivan varmasti en, en osaa sanoa.

Kyselylomake rakennettiin siten, että aluksi kysyttiin taustatietoja. Sen jälkeen varsinaisessa tutkimusosiossa vastaajia pyydettiin pohtimaan ensimmäisenä MJT:n kysymyksiä, koska sen arveltiin olevan mittareista työläin ja haastavin. Tämän jälkeen tulivat *sitoutumista ammattiin* mittaavat kysymykset ja sitten Moraalisen motivaation -testi. Tämän jälkeen kysymyksissä seurasi ISI-3 ja lopuksi vielä *sitoutumista organisaatioon* mittaavat kysymykset. Sitoutumista ammattiin ja organisaatioon mittaavat kysymykset haluttiin sijoittaa erilleen, jotta vastaajien olisi helpompi mieltää toisiaan muistuttavat kysymyssarjat juuri ammattia tai organisaatiota koskeviksi. Organisaatioon sitoutumista mittaavat kysymykset sijoitettiin viimeiseksi, sillä ammattiin sitoutumista mittaavat kysymykset katsottiin tutkimusongelman kannalta tärkeämmiksi, ja kyselylomakkeen pituudesta ja vastaamisen raskaudesta johtuen arveltiin vastaajien väsyvän jonkin verran vastaamiseen kyselyn edetessä. Juuri tästä syystä vaikeimmiksi arvellut kysymyssarjat haluttiin sijoittaa kyselyn alkupuolelle. Kyselylomakkeen kysymykset ohjeistuksineen ovat Liitteenä 1.

2.2 TUTKITTAVAT JA AINEISTON KERÄÄMINEN

Tässä tutkimuksessa haluttiin tarkastella sotilaan eettisen toimintakyvyn yksilötekijöitä sekä niihin mahdollisesti yhteydessä olevia identiteettitekijöitä. Kiinnostus kohdistui erityisesti sotilaisiin siksi, että muihin ammattiryhmiin verrattuna he saattavat työssään joutua kohtaamaan huomattavan haastavia eettisiä ongelmatilanteita, jolloin heidän eettinen toimintakykynsä on ratkaisevassa asemassa pyrittäessä tilanteiden ratkaisemiseen parhaalla mahdollisella tavalla. Kadetit valittiin tämän tutkimuksen vastaajiksi, koska tulevaisuuden sotilasjohtajina juuri he ovat avainasemassa eettisten valintojen tekijöinä ja joukkojen moraalisen ilmapiirin luojina. Tärkeä näkökohta vastaajajoukon valinnassa oli myös käytännöllisyys. Opiskelijoiden saaminen vastaajiksi on ammatissa toimiviin henkilöihin verrattuna huomattavasti helpompaa.

Tutkimuksen alkuperäisenä ideana oli vertailla ensimmäisen ja viimeisen vuoden opiskelijoita, jotta saataisiin paremmin esille mahdollisia ryhmien välisiä eroja tarkasteltavissa tekijöissä ja niiden välisissä yhteyksissä. Käytännön syistä tutkimukseen kuitenkin osallistui kaksi peräkkäistä vuosikurssia, jotka opiskelivat toista ja kolmatta vuottaan Maanpuolustuskorkeakoulussa. Tämä mahdollisti kuitenkin sen, että molemmat tutkimukseen osallistuvat kadettikurssit opiskelivat saman, uuden, tutkintorakenteen mukaisesti, sillä tutkimusaineiston keruun hetkellä Maanpuolustuskorkeakoulussa oli meneillään tutkintorakennemuutoksen siirtymävaihe, jolloin osa opiskelijoista opiskeli vanhan ja osa uuden tutkintorakenteen mukaisesti. Vastaajat opiskelivat siis kolmivuotisessa sotatieteiden kandidaatin tutkintoon valmistavassa ohjelmassa ja olivat aloittaneet opintonsa elokuussa 2006 ja 2007.

Tutkimusaineisto kerättiin kyselyn avulla Maanpuolustuskorkeakoulussa kahden vuosikurssin kadeteilta yhden päivän aikana 19.3.2008. Tutkimukseen osallistuivat 93. ja 94. kadettikurssi, ja vastaajia oli kaikista puolustushaaroista (maavoimat, merivoimat, ilmavoimat). Kyselylomakkeen täyttämiseen oli varattu aikaa yhden luentokerran verran, noin 45 minuttia.

Aineistonkeruutilanteissa paikalla oli yhteensä 189 henkilöä, joista 5 palautti tyhjän tai erittäin puutteellisesti täytetyn lomakkeen ($N = 184$). Aineisto kerättiin kahden kadettikurssin paikalla olevilta henkilöiltä, ja vastaajat jakautuivat 93. ($n = 94$) ja 94. ($n = 90$) kadettikurssin kesken varsin tasaisesti. Aineistonkeruuhetkellä vuosikurssien opiskelijamäärät olivat 93. kadettikurssin osalta 115 ja 94. kadettikurssin osalta 119. Näin ollen 81,7% 93. kadettikurssin ja 75,6% 94. kadettikurssin opiskelijoista vastasi kyselyyn.

Vastaajat olivat pääasiassa perustutkinto-opiskelijoita, sillä vain yksi ilmoitti olevansa tutkinnon täydentäjä. Puolustushaaroihin vastaajat jakautuivat siten, että maavoimiin ilmoitti kuuluvansa

74,5%, merivoimiin 13,0% ja ilmavoimiin 12,5% vastaajista. Vuosikurssien välillä oli tässä eroa siksi, että aineistonkeruutilanteessa 94. kadettikurssin ilmavoimiin kuuluvista henkilöistä vain kaksi oli paikalla. Näin ollen 93. kadettikurssin vastaajista 66,0% raportoi kuuluvansa maavoimiin, 11,7% merivoimiin ja 22,3% ilmavoimiin, kun taas 94. kadettikurssin vastaajista 83,3% ilmoitti kuuluvansa maavoimiin, 14,4% merivoimiin ja 2,2% ilmavoimiin. χ^2 -riippumattomuustestin perusteella nuoremman ja vanhemman vuosikurssin puolustushaarajakaumat poikkesivatkin toisistaan tilastollisesti merkitsevästi ($\chi^2(2) = 17.02, p = .000$).

Vastaajista 176 oli miehiä, kun taas naisia oli vastaajien joukossa vain 8. Vastaajat olivat iältään 21-29 -vuotiaita (ka = 23.41, sd = 1.50), ja suurin osa (69,7%) heistä oli iältään 22-24 -vuotiaita. 93. kadettikurssin vastaajien iän keskiarvo oli 23.72 (sd = 1.33) ja 94. kadettikurssin vastaajien iän keskiarvo oli 23.05 (sd = 1.61), joten 93. kadettikurssin opiskelijat olivat odotetusti hieman vanhempia kuin nuoremman vuosikurssin opiskelijat ($t(167) = 2.97, p = .003$). Varsin moni (n = 15) jätti tähän kysymykseen kuitenkin vastaamatta, tai vastaus oli epäselvä. Perhetilannetta kysyttäessä noin puolet vastaajista (47,8%) ilmoitti, ettei elä parisuhteessa, ja toinen puoli vastaajista jakaantui varsin tasaisesti niihin, jotka ilmoittivat elävänsä avio- tai avoliitossa (26,6%) ja niihin, jotka ilmoittivat seurustelevansa (25,0%). Vain yksi vastaaja ilmaisi omaavansa parisuhteen lisäksi myös lapsia. Myös tässä näytti olevan vuosikurssien välillä eroa siten, että 93. kadettikurssin vastaajista useampi ilmoitti elävänsä parisuhteessa verrattuna 94. kadettikurssin vastaajiin (58,5% vs. 45,6%). Riippumattomien otosten prosenttilukutestin mukaan vuosikurssit eivät kuitenkaan eronneet toisistaan parisuhteessa elävien osuuden suhteen ($z = 1.75, p = .080$).

Kun kysyttiin vastaajien työkokemusta Puolustusvoimien palveluksessa, suurin osa (42,9%) ilmoitti ettei omaa sitä lainkaan, lähes kolmasosa vastaajista (31,5%) ilmoitti omaavansa sitä vähemmän kuin vuoden, neljäsosa (25,0%) ilmoitti omaavansa sitä yhdestä kolmeen vuotta, ja vain yksi vastaaja ilmoitti omaavansa työkokemusta Puolustusvoimien palveluksessa yli neljä vuotta. Jakaumissa ei ollut eroa vuosikurssien välillä ($\chi^2(3) = 3.23, p = .358$). Puolustusvoimien ulkopuolista työkokemusta oli yli puolella (54,9%) vastaajista yhdestä kolmeen vuotta, ja noin viidesosalla vastaajista oli Puolustusvoimien ulkopuolista työkokemusta vähemmän kuin vuosi (18,5%) tai enemmän kuin kolme vuotta (22,3%). Vastaajista 4,3% ilmoitti, ettei omaa lainkaan Puolustusvoimien ulkopuolista työkokemusta. Jakaumissa ei ollut eroa vuosikurssien välillä ($\chi^2(3) = 5.23, p = .156$). Vastaajista 3,8%:lla ei ollut minkäänlaista työkokemusta.

Vastaajista valtaosa (68,5%) ilmoitti aikovansa tehdä koko työuransa Puolustusvoimien palveluksessa, ja 16,8% oli kannastaan aivan varma. 17,4% vastaajista ilmoitti, että ei aio tehdä koko työuraansa Puolustusvoimien palveluksessa, mutta heistä vain kolme (1,6%) oli kannastaan aivan

varma. 14,1% ei osannut vastata tähän kysymykseen. Työura-aikomuksen suhteen jakaumissa ei ollut vuosikurssien välisiä eroja ($\chi^2(4) = 1.51, p = .826$).

2.3 AINEISTON ANALYSOINTI

Tutkimuksessa tarkasteltiin kadettien eettisen toimintakyvyn yksilötekijöitä ja identiteettitekijöitä. Eettisen toimintakyvyn tekijöistä tarkasteltiin moraalista arviointikykyä ja moraalista motivaatiota, ja identiteetin osalta tarkasteltiin identiteettityylejä sekä sitoutumista identiteettiin, ammattiin ja organisaatioon. Tarkoitus oli selvittää mahdollista koulutuksen aikaista muutosta sekä eettisen toimintakyvyn tekijöiden että identiteettitekijöiden alueella. Lisäksi tarkasteltiin, ovatko tekijät mahdollisesti yhteydessä toisiinsa, ja pysyykö yhteys samanlaisena eri vuosikurssien välillä. Käytännön syistä seurantalutkimusta ei ollut mahdollista toteuttaa, vaan oli tyydyttävä yhteen aineistonkeruuhetkeen, joten koulutuksen aikaista muutosta koskeviin tarkasteluihin on syytä suhtautua varovaisuudella.

Aineistonkeruussa käytetyille tiedonkeruulomakkeille suoritettiin sähköinen luenta ja muuttaminen SPSS-muotoon Maanpuolustuskorkeakoulun toimesta. Tilastolliset analyysit suoritettiin SPSS-ohjelman avulla.

Kuvailevissa analyseissa moraalista motivaatiota, moraalista arviointikykyä, identiteettityylejä ja identiteettiin sitoutumista sekä mahdollisia vuosikurssien välisiä eroja tarkasteltiin aluksi keskiarvo- ja jakaumatietojen avulla. Havaittujen vuosikurssien välisten keskiarvoerojen tilastollista merkitsevyyttä tarkasteltiin χ^2 -riippumattomuustestin ja riippumattomien mittausten t-testin avulla. Eroja ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponenttien voimakkuudessa tarkasteltiin toistettujen mittausten t-testin sekä toistettujen mittausten varianssianalyysin ja kontrastivertailujen avulla. Mahdollisia vuosikurssien välisiä eroja sitoutumisen komponenttien voimakkuudessa tarkasteltiin samoin toistettujen mittausten varianssianalyysin ja kontrastivertailujen avulla sekä lisäksi riippumattomien mittausten t-testin avulla.

Muuttujien välisiä yhteyksiä ja vuosikurssien välisiä eroja muuttujien välisissä yhteyksissä tarkasteltiin keskiarvojen ja korrelaatiokertoimien (Spearman) avulla. Havaittujen keskiarvoerojen tilastollista merkitsevyyttä tarkasteltiin 2x3 -ANOVA:n, yksisuuntaisen varianssianalyysin ja kontrastivertailujen avulla.

Havaittujen merkitsevyytensä ilmoittamisessa käytettiin merkintää 'p = ' aina silloin, kun analyysien raportoinnissa voitiin suoraan käyttää SPSS:n ilmoittamaa merkitsevyytensä, tai

SPSS:n ilmoittamasta merkitsevyystasosta voitiin laskea korjatun merkitsevyystason tarkka arvo, esimerkiksi $(F(2, 175) = 18.66, p = .002)$. Niissä tapauksissa, joissa Bonferroni –korjausta täytyi käyttää, mutta SPSS ilmoitti merkitsevyystasoksi $p = .000$ ennen korjausta, ei tarkkaa p:n arvoa voitu laskea. Näissä tapauksissa käytettiin merkintää 'p <' ilmaisemaan suurinta mahdollista korjattua p:n arvoa, esimerkiksi $(t(175) = -5.90, p < .003)$.

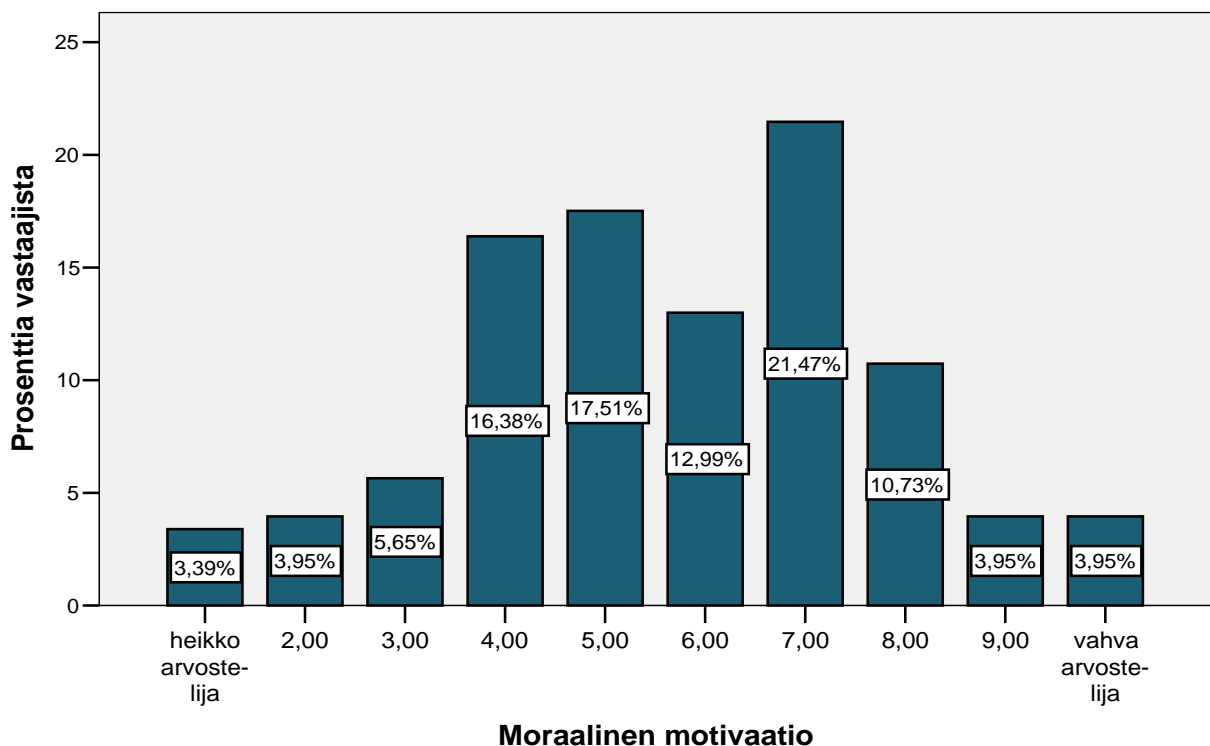
3. TULOKSET

3.1 KUVAILEVAT ANALYYSIT

3.1.1 Eettisen toimintakyvyn yksilötekijät

Moraalinen motivaatio

Moraalisen motivaation suhteen vastaajien (n = 177) keskiarvo oli 5.71 (sd = 2.10) asteikolla 1-10. Kuviossa 1 on esitetty vastaajien pistemäärien jakauma, josta havaitaan, että suurin osa vastaajista (68,4%) sai keskitasoisia (4-7) pistemääriä. Matalia (1-3) pistemääriä sai 13,0% vastaajista ja korkeita (8-10) 18,6% vastaajista.

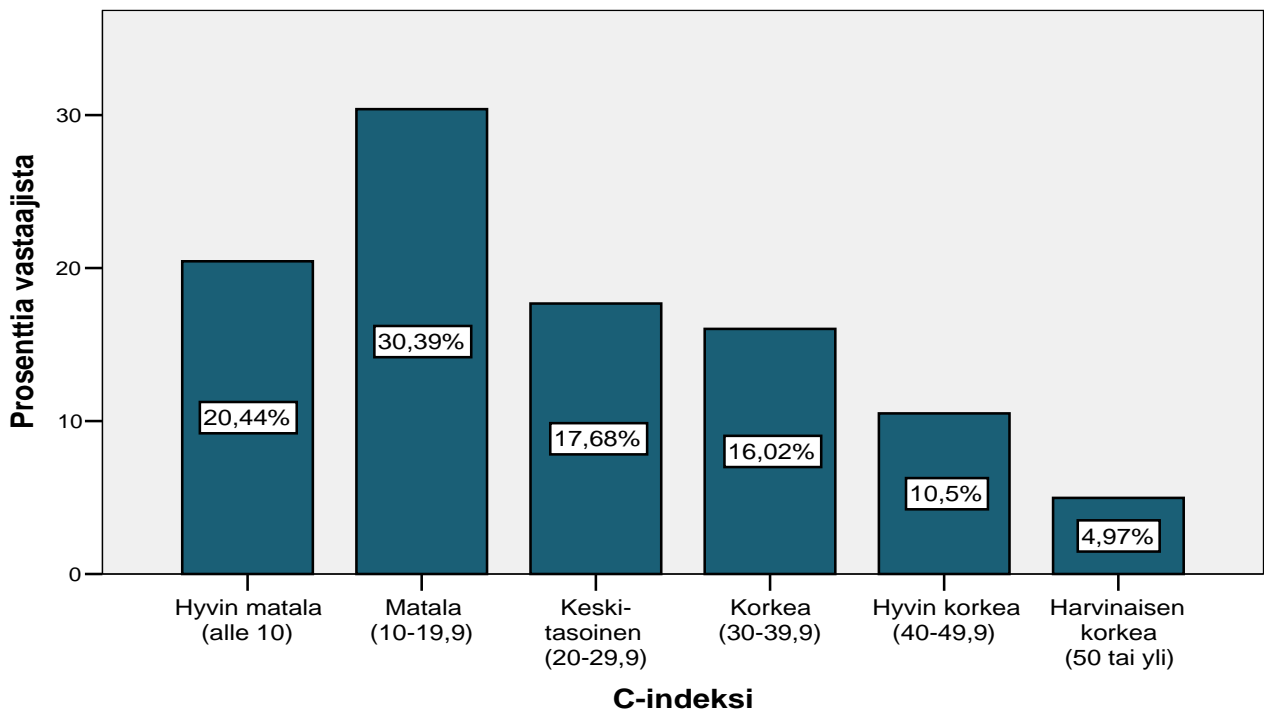

KUVIO 1. Moraalisen motivaation pistemäärien jakauma koko aineistossa

Vuosikurssien välisiä eroja ei keskiarvojen (93. kadettikurssi $ka = 5.62$, $sd = 2.23$; 94. kadettikurssi $ka = 5.79$, $sd = 1.96$) perusteella havaittu ($t(175) = -0.54$, $p = .589$). Moraalisen motivaation pistemäärien jakaumat eivät myöskään poikenneet toisistaan vuosikursseittain tarkasteltuna ($\chi^2(2) = 2.85$, $p = .24$).

Moraalinen arviointikyky

Moraaliarviointitestissä (MJT) vastaajien ($n = 181$) C-indeksin keskiarvo oli 22.80 ($sd = 15.21$). Kuviossa 2 on esitetty vastaajien saamien pistemäärien jakauma. Noin puolet vastaajista (50,8%) sai matalia tai hyvin matalia pistemääriä, kolmasosa vastaajista (33,7%) sai keskitasoisia tai korkeita pistemääriä ja 15,5% vastaajista sai hyvin korkeita tai harvinaisen korkeita pistemääriä.

KUVIO 2. Moraalisen arviointikyvyn (C-indeksi) pistemäärien jakauma koko aineistossa

Vuosikurssien välisiä eroja ei keskiarvojen (93. kadettikurssi $ka = 22.55$, $sd = 15.85$; 94. kadettikurssi $ka = 23.05$, $sd = 14.62$) perusteella havaittu ($t(181) = -0.22$, $p = .825$). Myöskään moraalisen arviointikyvyn pistemäärien jakaumat eivät poikenneet toisistaan vuosikursseittain tarkasteltuna ($\chi^2(5) = 2.05$, $p = .84$).

3.1.2 Identiteettitekijät

Identiteettityyli ja identiteettiin sitoutuminen

Identiteettityylin osalta vastaajat ($n = 184$) jakautuivat siten, että normatiivista tapaa käsitellä identiteettikysymyksiä suosi 47,8% vastaajista, tietosuuntautunutta 43,4%, ja hajanainen-välittelevä - identiteettityyliin luokittui 8,8% vastaajista.

Kun identiteettityyleihin jakautumista tarkasteltiin vuosikursseittain, näytti siltä, että 93. kadettikurssin vastaajista ($n = 92$) useampi olisi suosinut tietosuuntautunutta identiteettityyliä (48,9% vs. 37,8%), kun taas 94. kadettikurssin ($n = 90$) vastaajista useampi näytti suosivan normatiivista identiteettityyliä (53,3% vs. 42,4%). χ^2 -riippumattomuustestin mukaan tilastollisesti merkitsevää eroa ei vuosikurssien välillä kuitenkaan ollut, vaan 93. ja 94. kadettikurssin identiteettityylien jakaumat eivät poikenneet toisistaan ($\chi^2(2) = 2.44$, $p = .30$).

Identiteettiin sitoutumisen ryhmäkeskiarvo ($n = 184$) oli 3.81 ($sd = 0.56$) asteikolla 1-5 vaihdellen yksilötasolla arvojen 2.20 ja 4.80 välillä. Vahvimpia (yli 4) arvoja identiteettiin sitoutumisessa sai 38,3% vastaajista ja heikoimpia (3 tai alle) sai 11,7% vastaajista. Puolet vastaajista (50,0%) sai arvon näiden väliltä.

Identiteettiin sitoutumisen voimakkuudessa ei vuosikurssien välillä havaittu eroa keskiarvojen (93. kadettikurssi $ka = 3.83$, $sd = 0.60$; 94. kadettikurssi $ka = 3.78$, $sd = 0.52$) perusteella ($t(178) = 0.60$, $p = .55$). Identiteettiin sitoutumisen pistemäärien jakaumat eivät myöskään poikenneet toisistaan vuosikursseittain tarkasteltuna ($\chi^2(2) = 1.80$, $p = .41$).

Ammattiin ja organisaatioon sitoutuminen

Taulukossa 1 on esitetty ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponenttien voimakkuuksien keskiarvot asteikolla 1-7. Keskiarvojen perusteella näytti siltä, että ammattiin sitoutuminen olisi organisaatioon sitoutumista vahvempaa kaikkien komponenttien osalta. Toistettujen mittausten t-testin perusteella Bonferroni-korjauksen jälkeen sitoutuminen ammattiin havaittiin organisaatioon sitoutumista vahvemmasi sekä affektiivisen ($t(178) = 20.70, p < .003$), normatiivisen ($t(180) = 8.79, p < .003$) että laskelmoivan ($t(182) = 12.95, p < .003$) komponentin osalta.

TAULUKKO 1. Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponenttien voimakkuuksien keskiarvot koko aineistossa

SITOUTUMINEN AMMATTIIN	ka	sd	n
Affektiivinen	6.01	0.83	182
Normatiivinen	4.49	1.20	184
Laskelmoiva	3.75	1.18	183

SITOUTUMINEN ORGANISAATIOON	ka	sd	n
Affektiivinen	4.90	0.97	181
Normatiivinen	3.98	1.15	181
Laskelmoiva	2.80	1.05	184

Myös vuosikursseittain tarkasteltuna tehtiin sama havainto. Ammattiin sitoutuminen oli organisaatioon sitoutumista vahvempaa kaikkien komponenttien osalta. 93. kadettikurssin osalta t-testien arvot olivat: affektiivinen ($t(92) = 14.42, p < .003$), normatiivinen ($t(93) = 6.84, p < .003$) ja laskelmoiva ($t(93) = 11.39, p < .003$). 94. kadettikurssin t-testien arvot olivat: affektiivinen ($t(85) = 14.93, p < .003$), normatiivinen ($t(86) = 5.59, p < .003$) ja laskelmoiva ($t(88) = 7.28, p < .003$). Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponenttien voimakkuuksien keskiarvot (asteikolla 1-7) on esitetty vuosikursseittain Taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponenttien voimakkuuksien keskiarvot vuosikursseittain

SITOUTUMINEN AMMATTIIN	93. kadettikurssi			94. kadettikurssi		
	ka	sd	n	ka	sd	n
Affektiivinen	5.87	0.98	93	6.16	0.62	89
Normatiivinen	4.42	1.26	94	4.57	1.14	90
Laskelmoiva	3.99	1.11	94	3.49	1.21	89

SITOUTUMINEN ORGANISAATIOON	93. kadettikurssi			94. kadettikurssi		
	ka	sd	n	ka	sd	n
Affektiivinen	4.73	1.00	94	5.09	0.89	87
Normatiivinen	3.81	1.14	94	4.17	1.14	87
Laskelmoiva	2.92	1.00	94	2.68	1.09	90

Koko aineistoa koskien keskiarvojen perusteella näytti siltä, että sekä ammattiin että organisaatioon sitoutumisen kohdalla affektiivinen sitoutuminen olisi voimakkainta ja laskelmoiva sitoutuminen heikointa. Asiaa tarkasteltiin toistettujen mittausten varianssianalyysin avulla, ja todettiin, että ammattiin sitoutumisen eri komponenttien välillä oli eroa sitoutumisen vahvuudessa ($F(2, 307) = 323.55, p = .000$). Kontrastivertailussa todettiin Bonferroni -korjauksen jälkeen, että affektiivinen sitoutuminen ammattiin todella oli normatiivista sitoutumista vahvempaa ($F(1, 180) = 459.61, p < .002$) ja normatiivinen sitoutuminen ammattiin oli laskelmoivaa sitoutumista vahvempaa ($F(1, 180) = 64.16, p < .002$). Myös organisaatioon sitoutumisen osalta asiaa tarkasteltiin toistettujen mittausten varianssianalyysin avulla, ja todettiin samoin, että organisaatioon sitoutumisen eri komponenttien välillä oli eroa sitoutumisen vahvuudessa ($F(2, 288) = 301.60, p = .000$). Samoin kontrastivertailussa todettiin Bonferroni -korjauksen jälkeen, että affektiivinen sitoutuminen organisaatioon oli normatiivista sitoutumista vahvempaa ($F(1, 180) = 229.69, p < .002$) ja normatiivinen sitoutuminen oli laskelmoivaa organisaatioon sitoutumista vahvempaa ($F(1, 180) = 167.43, p < .002$).

Vuosikursseittain tarkasteltuna tehtiin samat havainnot. Ammattiin sitoutumisen eri komponenttien välillä oli eroa sitoutumisen vahvuudessa sekä 93. ($F(2, 184) = 120.75, p = .000$) että 94. ($F(2, 174) = 243.59, p = .000$) kadettikurssin osalta. Samoin organisaatioon sitoutumisen eri komponent-

tien välillä oli eroa sitoutumisen vahvuudessa sekä 93. ($F(2, 186) = 122.16, p = .000$) että 94. ($F(2, 172) = 197.10, p = .000$) kadettikurssin osalta. Kontrastivertailuissa todettiin Bonferroni -korjauksen jälkeen, että affektiivinen sitoutuminen oli voimakkainta ja laskelmoiva sitoutuminen heikointa sekä ammattiin että organisaatioon sitoutumisen kohdalla molempien vuosikurssien osalta. Kontrastivertailujen tulokset olivat 93. kadettikurssin osalta: affektiivinen vs. normatiivinen ammattiin sitoutuminen ($F(1, 92) = 204.66, p < .002$), normatiivinen vs. laskelmoiva ammattiin sitoutuminen ($F(1, 92) = 10.59, p = .004$), affektiivinen vs. normatiivinen organisaatioon sitoutuminen ($F(1, 93) = 143.96, p < .002$) ja normatiivinen vs. laskelmoiva organisaatioon sitoutuminen ($F(1, 93) = 54.60, p < .002$). 94. kadettikurssin osalta kontrastivertailujen tulokset olivat: affektiivinen vs. normatiivinen ammattiin sitoutuminen ($F(1, 87) = 259.54, p < .002$), normatiivinen vs. laskelmoiva ammattiin sitoutuminen ($F(1, 87) = 75.97, p < .002$), affektiivinen vs. normatiivinen organisaatioon sitoutuminen ($F(1, 86) = 91.82, p < .002$) ja normatiivinen vs. laskelmoiva organisaatioon sitoutuminen ($F(1, 86) = 130.65, p < .002$).

Keskiarvojen perusteella (Taulukko 2) näytti lisäksi siltä, että vuosikurssien välillä saattaisi olla pieniä eroja ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponenttien voimakkuudessa. Sekä ammattiin että organisaatioon sitoutumisen osalta näytti siltä, että affektiivinen ja normatiivinen sitoutuminen olisi hieman voimakkaampaa ja laskelmoiva sitoutuminen olisi hieman heikompaa 94. kadettikurssin vastaajilla verrattuna 93. kadettikurssin vastaajiin. Riippumattomien mittausten t-testin perusteella Bonferroni -korjauksen jälkeen tilastollisesti merkitseväksi eroksi osoittautui kuitenkin vain ammattiin sitoutumisen komponentti laskelmoiva sitoutuminen siten, että 93. kadettikurssin vastaajien laskelmoiva sitoutuminen ammattiin oli voimakkaampaa kuin 94. kadettikurssin vastaajien sitoutuminen ($t(181) = 2.96, p = .024$). Bonferroni -korjauksen jälkeen vuosikurssien väliset erot affektiivisen ($t(156) = -2.46, p = .10$) ja normatiivisen ($t(182) = -0.85, p > .99$) ammattiin sitoutumisen voimakkuudessa eivät siis osoittautuneet tilastollisesti merkitseviksi samoin kuin eivät myöskään erot affektiivisen ($t(179) = -2.50, p = .078$), normatiivisen ($t(179) = 2.17, p = .186$) tai laskelmoivan ($t(182) = 1.56, p = .720$) organisaatioon sitoutumisen voimakkuudessa.

3.2 MUUTTUIJEN VÄLISET YHTEYDET

3.2.1 Eettisen toimintakyvyn tekijöiden välinen yhteys

Korrelaatiotarkasteluissa (Spearman) moraaliarvioinnin testin tulosten ei havaittu olevan yhteydessä Moraalisen motivaation -testin tulosten kanssa ($r = .06$, $p = .450$). Myöskään vuosikursseja erillään tarkasteltaessa yhteyttä ei havaittu.

3.2.2 Identiteettityylin yhteys eettisen toimintakyvyn tekijöihin

Identiteettityylin suosimisella havaittiin 2x3 -ANOVA:n perusteella olevan päävaikutusta **moraalisen motivaation** voimakkuuteen ($F(2, 169) = 19.44$, $p = .000$, $\eta^2_p = 0.187$). Kadettikurssilla sen sijaan ei havaittu olevan päävaikutusta ($F(1, 169) = 0.56$, $p = .455$, $\eta^2_p = 0.003$) tai yhdysvaikutusta identiteettityylin kanssa ($F(2, 169) = 0.27$, $p = .767$, $\eta^2_p = 0.003$) moraalisen motivaation voimakkuuteen. Identiteettityylin mukaisten ryhmien Moraalisen motivaation -testin (asteikko 1-10) tulosten keskiarvot on esitetty Taulukossa 3. Identiteettityylien mukaisten ryhmien moraalisen motivaation voimakkuuksien keskiarvot vuosikursseittain on esitetty Taulukossa 4.

TAULUKKO 3. Identiteettityylin mukaisten ryhmien moraalisen motivaation voimakkuuksien keskiarvot koko aineistossa

	MORAALINEN MOTIVAATIO		
IDENTITEETTITYYLI	ka	sd	n
Tietosuuntautunut	6.41	2.05	76
Normatiivinen	5.58	1.81	83
Hajanainen-välttelevä	3.19	1.68	16

TAULUKKO 4. Identiteettityylin mukaisten ryhmien moraalisen motivaation voimakkuuksien keskiarvot vuosikursseittain

	MORAALINEN MOTIVAATIO					
	93. kadettikurssi			94. kadettikurssi		
IDENTITEETTITYYLI	ka	sd	n	ka	sd	n
Tietosuuntautunut	6.21	0.34	43	6.67	0.31	33
Normatiivinen	5.57	0.31	37	5.59	0.26	46
Hajanainen-välttelevä	3.00	0.31	8	3.38	0.53	8

Taulukosta 3 nähdään, että tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivat näyttäisivät saavan korkeimpia ja hajanainen-välttelevä -luokituksen saaneet matalimpia pistemääriä Moraalisen motivaation -testissä. Koska identiteettityylin suosimisella oli jo havaittu olevan päävaikutusta moraalisen motivaation voimakkuuteen, havaittiin yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla moraalisen motivaation keskiarvoissa odotetusti tilastollisesti merkitsevää eroa identiteettityyliryhmien välillä ($F(2, 172) = 19.30, p = .000$). Kontrastivertailussa havaittiin Bonferroni -korjauksen jälkeen, että tilastollisesti merkitsevää eroa oli kaikkien identiteettityyliryhmien välillä: tietosuuntautunut vs. normatiivinen ($t(172) = -2.74, p = .021$), tietosuuntautunut vs. hajanainen-välttelevä ($t(172) = -6.14, p < .003$) ja normatiivinen vs. hajanainen-välttelevä ($t(172) = -4.59, p < .003$). Tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivat olivat siis kiinnostuneimpia käsittelemään moraalikysymyksiä ja hajanainen-välttelevä -luokituksen saaneet vähiten kiinnostuneita.

Korrelaatiotarkastelussa havaittiin, että moraalisen motivaation ja tietosuuntautuneen identiteettityylin suosimisen välillä ($n = 177$) oli positiivinen yhteys ($r = .42, p = .000$), ja moraalisen motivaation ja hajanainen-välttelevä -identiteettityylin suosimisen välillä ($n = 177$) oli negatiivinen yhteys ($r = -.44, p = .000$). Moraalisen motivaation -testin pistemäärät olivat siis sitä korkeampia mitä vahvemmin vastaajat suosivat tietosuuntautunutta identiteettityyliä ja sitä heikompia mitä vahvemmin vastaajat suosivat hajanainen-välttelevä -identiteettityyliä. Normatiivisen identiteettityylin suosiminen oli vain hyvin heikosti yhteydessä moraalisen motivaation voimakkuuteen ($r = .17, p = .023$).

Vuosikursseittain tarkasteltuna havaittiin samansuuntaiset yhteydet, joskaan nuoremman kadettikurssin osalta korrelaatiota normatiivisen identiteettityylin ja moraalisen motivaation välillä ei

havaittu lainkaan. 93. kadettikurssin (n = 90) osalta korrelaatiot moraalisen motivaation ja identiteettityyliin suosimisen välillä olivat tietosuuntautunut (r = .41, p = .000), hajanainen-välttelevä (r = -.36, p = .001) ja normatiivinen (r = .24, p = .021). Nuoremman kadettikurssin (n = 87) osalta korrelaatiot olivat moraalisen motivaation ja identiteettityyliin suosimisen välillä tietosuuntautunut (r = .46, p = .000) hajanainen-välttelevä (r = -.54, p = .000) ja normatiivinen (r = .10, p = .364).

Moraalista arviointikykyä (MJT) tarkasteltaessa näytti siltä, että tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivien C-indeksin ryhmäkeskiarvo oli muita ryhmiä korkeampi, kun taas normatiivista ja hajanainen-välttelevä -identiteettityyliä suosivien ryhmäkeskiarvot eivät juuri poikenneet toisistaan. Identiteettityylin mukaisten ryhmien moraalisen arviointikyvyn keskiarvot asteikolla 0-100 on esitetty koko aineiston osalta Taulukossa 5 ja vuosikursseittain Taulukossa 6.

TAULUKKO 5. Identiteettityylin mukaisten ryhmien moraalisen arviointikyvyn keskiarvot koko aineistossa

IDENTITEETTITYYLI	MORAALINEN ARVIOINTIKYKY		
	ka	sd	n
Tietosuuntautunut	26.61	16.03	79
Normatiivinen	20.00	14.21	87
Hajanainen-välttelevä	19.91	13.21	16

TAULUKKO 6. Identiteettityylin mukaisten ryhmien moraalisen arviointikyvyn keskiarvot vuosikursseittain

IDENTITEETTITYYLI	MORAALINEN ARVIOINTIKYKY					
	93. kadettikurssi			94. kadettikurssi		
	ka	sd	n	ka	sd	n
Tietosuuntautunut	25.91	2.52	45	27.55	2.57	34
Normatiivinen	19.61	2.37	39	20.30	2.00	48
Hajanainen-välttelevä	19.36	4.59	8	20.45	5.05	8

2x3 -ANOVA:n perusteella identiteettityylin suosimisella havaittiin olevan päävaikutusta moraaliseen arviointikykyyn ($F(2, 176) = 4.46, p = .013, \eta^2_p = 0.048$). Kadettikurssilla ei havaittu olevan päävaikutusta ($F(1, 176) = 0.15, p = .701, \eta^2_p = 0.001$) eikä yhdysvaikutusta identiteettityylin kanssa ($F(2, 176) = 0.02, p = .980, \eta^2_p = 0.000$) moraaliseen arviointikykyyn.

Yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla havaittiin odotetusti, että identiteettityyliin mukaisten ryhmien välillä oli tilastollisesti merkitsevää eroa C-indeksin pistemäärien keskiarvoissa ($F(2, 179) = 4.41, p = .014$). Kontrastivertailussa havaittiin Bonferroni -korjauksen jälkeen, että tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivat erosivat normatiivista identiteettityyliä suosivista C-indeksin pistemäärien suhteen ($t(179) = -2.85, p = .015$). Tilastollisesti merkitsevää eroa tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivien ja hajanainen-vältelevä -identiteettityyliä suosivien välillä ei kuitenkaan havaittu ($t(179) = -1.64, p = .104$).

Vaikka varianssianalyysin tulokset viittasivat yhteyksien olemassaoloon, korrelaatiotarkasteluissa (Spearman) ei havaittu yhteyksiä identiteettityyliin suosimisen ja moraalisen arviointikyvyn välillä. Korrelaatiot MJT:n tulosten ja identiteettityyliin välillä olivat: tietosuuntautunut ($r = .13, p = .071$), normatiivinen ($r = -.04, p = .584$) ja hajanainen-vältelevä ($r = -.00, p = .968$). Myöskään vuosikursseja erikseen tarkasteltaessa yhteyksiä ei havaittu.

3.2.3 Identiteettiin sitoutumisen yhteys eettisen toimintakyvyn tekijöihin

Korrelaatiotarkasteluissa (Spearman) havaittiin, että **moraalinen motivaatio** oli yhteydessä identiteettiin sitoutumisen voimakkuuteen ($n = 175$) tilastollisesti merkitsevästi ($r = .37, p = .000$). Mitä vahvempia identiteettisitoumuksia vastaajilla oli, sitä korkeampia pistemääriä he saivat moraalisen motivaation testissä. Vuosikursseja erikseen tarkasteltaessa korrelaatiot olivat 93. kadettikurssin ($n = 89$) osalta ($r = .33, p = .002$) ja 94. kadettikurssin ($n = 86$) osalta ($r = .45, p = .000$). Vuosikurssit eivät yhteyden suunnan osalta siis eronneet toisistaan.

Sen sijaan korrelaatiotarkastelussa (Spearman) ei havaittu yhteyttä **moraalisen arviointikyvyn** ja identiteettiin sitoutumisen välillä ($r = .08, p = .277$). Vuosikursseja erikseen tarkasteltaessa yhteyttä ei havaittu 93. kadettikurssin osalta ($r = -.02, p = .882$), mutta 94. kadettikurssin osalta havaittiin heikko yhteys ($r = .22, p = .037$).

3.2.4 Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen yhteys eettisen toimintakyvyn tekijöihin

Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponenttien (affektiivinen, normatiivinen, laskelmoiva) ja **moraalisen motivaation** välisissä korrelaatiotarkasteluissa (Spearman) yhteyksiä ei havaittu. Ammattiin sitoutumisen osalta korrelaatiot olivat affektiivinen ($r = .07$, $p = .386$), normatiivinen ($r = -.02$, $p = .846$) ja laskelmoiva ($r = .06$, $p = .462$). Organisaatioon sitoutumisen osalta korrelaatiot olivat affektiivinen ($r = .08$, $p = .313$), normatiivinen ($r = .11$, $p = .141$) ja laskelmoiva ($r = .03$, $p = .690$). Yhteyksiä ei havaittu myöskään vuosikursseja erikseen tarkasteltaessa.

Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponenttien ja **moraalisen arviointikyvyn** välisissä korrelaatiotarkasteluissa (Spearman) yhteyksiä ei myöskään havaittu. Ammattiin sitoutumisen osalta korrelaatiot olivat affektiivinen ($r = -.03$, $p = .716$), normatiivinen ($r = .03$, $p = .698$) sekä laskelmoiva ($r = .05$, $p = .536$) ja organisaatioon sitoutumisen osalta affektiivinen ($r = -.01$, $p = .875$), normatiivinen ($r = .01$, $p = .875$) sekä laskelmoiva ($r = -.04$, $p = .563$). Yhteyksiä ei havaittu myöskään vuosikursseja erikseen tarkasteltaessa.

3.3 VUOSIKURSSIEN VÄLISET EROT

Havaitut erot vuosikurssien välillä on edellä jo raportoitu, joten tähän on koottu havainnot yhteenvedonomaaisesti.

Taustatietojen osalta eroja havaittiin iän suhteen siten, että aiemmin opiskelunsa aloittaneet olivat keskimäärin hieman vanhempia. Vastaajien puolustushaarajakaumat olivat myös hieman erilaiset vuosikurssien välillä, sillä nuoremman kadettikurssin lentäjät eivät olleet vastaustilanteessa paikalla. Näin ollen 94. kadettikurssin vastaajista ilmavoimiin kuuluvia oli vain 2, kun taas 93. kadettikurssin vastaajista ilmavoimiin kuului 21 henkilöä.

Muuttujia kuvailevissa analyysissä havaittiin vain yksi ero vuosikurssien välillä. Ammattiin sitoutumisen komponenteista laskelmoiva sitoutuminen oli nuorempaan kadettikurssiin verrattuna hieman voimakkaampaa vanhemman kadettikurssin vastaajilla. Muiden muuttujien suhteen eroja vuosikurssien välillä ei havaittu.

Muuttujien välisiä yhteyksiä tarkasteltaessa havaittiin vuosikurssien välillä eroja korrelaatiotarkasteluissa. Koko aineistoa koskevassa tarkastelussa havaittiin hyvin heikko yhteys normatiivisen identiteettityylin suosimisen ja moraalisen motivaation välillä. Vuosikursseittain tarkasteltuna tämä

yhteys havaittiin 93., mutta ei 94., kadettikurssin osalta. Lisäksi koko aineistoa koskien yhteyttä moraalisen arviointikyvyn ja identiteettiin sitoutumisen välillä ei havaittu, mutta vuosikursseittain tarkasteltuna havaittiin heikko yhteys 94., mutta ei 93., kadettikurssin osalta.

4. POHDINTA

4.1 YHTEENVETO TUTKIMUKSEN PÄÄTULOKSISTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella kadettien eettisen toimintakyvyn yksilölähtöisiä tekijöitä (moraalinen motivaatio ja moraalinen arviointikyky) sekä eräitä identiteettitekijöitä (identiteettityyli, identiteettiin sitoutuminen, ammattiin ja organisaatioon sitoutuminen). Tutkimuksessa tarkasteltiin näiden muuttujien välisiä yhteyksiä sekä vuosikurssien välisiä eroja.

Tässä tutkimuksessa yhteyttä moraalisen arviointikyvyn ja moraalisen motivaation välillä ei havaittu, ja näin ollen hypoteesi 1 (eettisen toimintakyvyn yksilölähtöisten tekijöiden, moraalisen arviointikyvyn ja moraalisen motivaation, välillä on positiivinen yhteys) ei saanut tukea.

Identiteettityylin sen sijaan havaittiin olevan yhteydessä moraaliseen motivaatioon sekä korrelaatioiden että varianssianalyysien perusteella. Moraalinen motivaatio oli vahvin tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivilla ja heikoin hajanainen-välittelevä -identiteettityyliä suosivilla vastaajilla. Lisäksi varianssianalyysien perusteella identiteettityylin havaittiin olevan yhteydessä moraaliseen arviointikykyyn, joskaan korrelaatiotarkasteluissa tätä yhteyttä ei havaittu. Moraalinen arviointikyky oli vahvin tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivilla vastaajilla, mutta normatiivista ja hajanainen-välittelevä -identiteettityyliä suosivat vastaajat eivät tässä suhteessa eronneet toisistaan. Hypoteesi 2 (identiteettityyliryhmät eroavat toisistaan eettisen toimintakyvyn tekijöiden vahvuuden suhteen: moraalinen arviointikyky ja moraalinen motivaatio ovat vahvimpia tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivilla ja heikoimpia hajanainen-välittelevä -identiteettityyliä suosivilla) sai kuitenkin tämän tutkimuksen tuloksista pääosin tukea.

Identiteettiin sitoutumisen havaittiin korrelaatioiden perusteella olevan yhteydessä moraaliseen motivaatioon mutta ei moraaliseen arviointikykyyn. Vahvan moraalisen motivaation omaavilla vastaajilla oli myös vahvoja identiteettisitoumuksia. Näin ollen hypoteesi 3 (identiteettiin sitoutumisen voimakkuuden ja eettisen toimintakyvyn tekijöiden, moraaliseen arviointikyvyn ja moraaliseen motivaation, välillä on positiivinen yhteys) sai tukea moraalisen motivaation mutta ei moraalisen arviointikyvyn osalta.

Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponenttien ei tässä tutkimuksessa havaittu olevan yhteydessä moraaliseen arviointikykyyn tai moraaliseen motivaatioon. Hypoteesi 4 (ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponentit ovat erisuuntaisesti yhteydessä eettisen toimintakyvyn tekijöihin: affektiivinen ja normatiivinen sitoutuminen ovat positiivisesti ja laskelmoiva sitoutumi-

nen negatiivisesti yhteydessä moraaliseen arviointikykyyn ja moraaliseen motivaatioon) ei siis saanut tukea.

Vuosikurssien välisiä eroja tarkasteltaessa havaittiin muuttujia kuvailevien analyysien osalta vain yksi ero. Ammattiin sitoutumisen komponenteista laskelmoiva sitoutuminen oli nuorempaan kadettikurssiin verrattuna hieman voimakkaampaa vanhemman kadettikurssin vastaajilla. Näin ollen hypoteesi 5 (vuosikurssien välillä on eroja tarkastelun kohteena olevissa muuttujissa (moraalinen arviointikyky, moraalinen motivaatio, identiteettityylit, identiteettiin sitoutuminen, ammattiin sitoutuminen, organisaatioon sitoutuminen)) jäi käytännössä vaille tukea.

Muuttujien välisten yhteyksien osalta havaittiin eroja vuosikurssien välillä, mutta ne olivat hyvin pieniä. Koko aineiston tarkastelussa havaittu hyvin heikko korrelatiivinen yhteys normatiivisen identiteettityylin suosimisen ja moraalisen motivaation välillä havaittiin vuosikursseittain tarkasteltuna ainoastaan vanhemman kadettikurssin osalta. Lisäksi heikko korrelatiivinen yhteys moraalisen arviointikyvyn ja identiteettiin sitoutumisen välillä havaittiin vuosikursseittain tarkasteltuna nuoremman, mutta ei vanhemman, kadettikurssin osalta, eikä yhteyttä myöskään havaittu koko aineistoa koskevassa tarkastelussa. Näistä eroista huolimatta yhteyksien heikkouden vuoksi myös hypoteesi 6 (eettisen toimintakyvyn tekijöiden (moraalinen arviointikyky, moraalinen motivaatio) ja identiteettitekijöiden (identiteettityylit, identiteettiin sitoutuminen, ammattiin sitoutuminen, organisaatioon sitoutuminen) väliset yhteydet ovat erilaisia vuosikurssien välillä) jäi käytännössä vaille tukea. Koska vuosikurssien välisiä eroja ei käytännössä havaittu, pohditaan tuloksia jatkossa koko vastaajajoukon osalta.

4.2 TUTKIMUKSEN TULOSTEN VERTAILU TAUSTATEORIAAN JA AIEMPIEN TUTKIMUSTEN TULOKSIIN

4.2.1 Kuvailevien analyysien tulosten vertailu aiemmissä tutkimuksissa raportoituihin tuloksiin

Moraalisen motivaation osalta aiempaa tutkimustietoa ei ole saatavilla, mutta moraalisen arviointikyvyn osalta vertailua voidaan tehdä. Vertailua kuitenkin rajoittaa se, että vain harvoissa tutkimuksissa MJT:n C-pistemäärät on raportoitu, ja silloinkin kyse on lääketieteen opiskelijoista. Lindin (2000) tutkimuksessa lääketieteen opiskelijoiden C-pistemäärien keskiarvo ensimmäisenä vuonna

oli hyvin korkea (46.4), kun taas Slováčková ja Slováček (2007) raportoivat lääketieteen opiskelijoilla keskitasoisia C-pistemäärien keskiarvoja (opiskeluvuoden mukaiset ryhmäkeskiarvot vaihtelivat välillä 22.9–29.7). Tässä tutkimuksessa havaittua kadettien C-pistemäärän keskiarvoa 22.8 voidaan pitää keskitasoisena, ja näin ollen se on lähempänä Slováčkován ja Slováčekin raportoimia lukuja. Näiden tietojen perusteella ei siis voida päätellä, että kadettien moraalisen arviointikyvyn taso poikkeaisi muista opiskelijoista. Kuitenkin on todettava, että tiedot ovat varsin puutteelliset, ja lisätietoa eri alojen opiskelijoiden C-pistemääristä tarvittaisiin, jotta todella voitaisiin tehdä vertailuja eri alojen välillä. Verweijn ym. (2007) tutkimuksessa on kyllä verrattu sotilaiden ja siviilien moraalista arviointikykyä eikä merkittäviä eroja tällöin havaittu, mutta tutkimuksessa ei raportoitu C-pistemäärien arvoja.

Tässä tutkimuksessa vastaajat jakaantuivat identiteettityyliryhmiin siten, että hajanainen-välittelevä -luokituksen sai vain 8,8% vastaajista, kun taas normatiivisen ja tietosuuntautuneen identiteettityylin osalta vastaajat jakaantuivat suhteellisen tasaisesti. Šramová ym. (2008) havaitsivat samoin, että tietosuuntautunutta ja normatiivista identiteettityyliä suositaan enemmän kuin hajanainen-välittelevä -identiteettityyliä. Kuitenkin myös toisenlaisia havaintoja on tehty, sillä Berzonsky (1992) sekä Schwartz ym. (2000) raportoivat omissa tutkimuksissaan vastaajien jakautuvan identiteettityyliryhmiin suhteellisen tasaisesti. Identiteettiin sitoutumisen ryhmäkeskiarvo tässä tutkimuksessa oli 3.81, joka vastaa Berzonskyn ja Ferrarin (1996) raportoimia identiteettityyliryhmien mukaisia keskiarvoja, jotka vaihtelivat välillä 3.11 - 3.97 tässä tutkimuksessa käytetylle asteikolle muunnettuna.

Tässä tutkimuksessa kadettien ammattiin sitoutumisen komponenttien voimakkuuden ryhmäkeskiarvot olivat affektiivinen 6.01, normatiivinen 4.49 ja laskelmoiva 3.75. Aiemmissä tutkimuksissa raportoidut ryhmäkeskiarvot eri ammattiryhmillä ovat vaihdelleet väleillä affektiivinen 5.16-5.57, normatiivinen 3.04-3.37 ja laskelmoiva 3.83-4.74 (Irving ym., 1997; Meyer ym., 1993; Snape & Redman, 2003). Tämän tutkimuksen tulokset eivät näistä aiemmista havainnoista siis dramaattisesti poikkea, mutta näyttää kuitenkin siltä, että kadettien affektiivinen ja normatiivinen sitoutuminen ammattiin on suhteellisen voimakasta ja laskelmoiva sitoutuminen suhteellisen heikkoa. Organisaatioon sitoutumisen komponenttien voimakkuuksien ryhmäkeskiarvoiksi tässä tutkimuksessa havaittiin affektiivinen 4.90, normatiivinen 3.98 ja laskelmoiva 2.80. Ammattiin sitoutumisen tavoin kadettien affektiivinen ja normatiivinen organisaatioon sitoutuminen näyttävät suhteellisen voimakkaalta ja laskelmoiva sitoutuminen suhteellisen heikolta verrattuna aiemmissä tutkimuksissa raportoituihin sairaanhoitajien keskiarvoihin affektiivinen 3.91, normatiivinen 3.04 ja laskelmoiva 4.03 (Meyer ym., 1993). Kun verrataan organisaatioon sitoutumisen komponenttien voimakkuuksia suomalaisten kadettien ja yhdysvaltalaisen upseerien välillä, vaikuttaa laskelmoiva sitoutuminen

olevan samaa luokkaa niin suomalaisilla kuin yhdysvaltalaisillakin sotilailla, joiden ryhmäkeskiarvoiksi on raportoitu 2.93 (Heffner & Gade, 2003) ja 2.74 (Tremble ym., 2003). Sen sijaan affektiivinen ja normatiivinen sitoutuminen vaikuttaa olevan suomalaisilla kadeteilla suhteellisen voimakasta verrattuna yhdysvaltalaisiin upseereihin, joiden affektiivisen sitoutumisen ryhmäkeskiarvot ovat aiemmissa tutkimuksissa vaihdelleet välillä 3.14–3.83 (Heffner & Gade, 2003; Karrasch, 2003; Tremble ym., 2003) ja joiden normatiivisen sitoutumisen ryhmäkeskiarvoksi on raportoitu 3.35 (Karrasch, 2003).

Ryhmätasolla tarkasteltuna muuttujia kuvailevien analyysien tulokset olivat suhteellisen yhdenmukaisia aiempien tutkimustulosten kanssa, eikä huomattavia eroavaisuuksia havaittu. Aiemmissä tutkimuksissa raportoitu vertailuaineisto on kuitenkin vähäistä, eikä suomalaista vertailuaineistoa ole käytettävissä.

4.2.2 Havaittujen muuttujien välisten yhteyksien vertailu taustateoriaan ja aiempien tutkimusten tuloksiin

Teoreettisesti tarkasteltuna moraalisen motivaation ja moraalisen arviointikyvyn pitäisi olla yhteydessä toisiinsa (Blasi, 1984, 2004), ja lisäksi on olemassa vähäistä tutkimusnäyttöä tämän yhteyden olemassaolosta (Aquino & Reed, 2002; Morton ym., 2006). Tässä tutkimuksessa yhteyttä moraalisen arviointikyvyn ja moraalisen motivaation välillä ei kuitenkaan havaittu. Aiemmissä tutkimuksissa raportoitu tutkimusnäyttö on kuitenkin vasta hyvin vähäistä ja ilmiön tarkastelu alkuvaiheessa. Yhteyden olemassaoloa ei siis voi pitää olemassa olevan tutkimusevidenssin perusteella varmana. Toisaalta tässä tutkimuksessa käytetyt mittarit erosivat aiemmissä tutkimuksissa käytetyistä mittareista, mikä myös saattaa selittää aiemmista havainnoista poikkeavan tuloksen. Moraalisen arviointikyvyn ja moraalisen motivaation tai moraalisen identiteetin välistä yhteyttä on siis tutkittu vasta vähän, ja tämän tutkimuksen panos kysymyksen selvittämiseen oli osallistua tarkasteluun yhteyden olemassaolosta.

Blasin (2004) mallin mukaan moraalikysymykset ovat keskeisellä tavalla myös identiteettikysymyksiä, ja Berzonskyn (1992, 2003a) mallin mukaan identiteettityylit kuvaavat yksilöiden erilaisia tapoja käsitellä tai välttää identiteettikysymysten tarkastelua. Tietosuuntautunutta tyyliä suosivien yksilöiden oletetaan käsittelevän identiteettikysymyksiä aktiivisesti ja avoimesti, kun taas normatiivista identiteettityyliä suosivien oletetaan pyrkivän säilyttämään olemassa olevat minäkäsityksensä. Hajanainen-välttelevä -identiteettityyliä suosivien oletetaan välttävän identiteettiin liittyvien asioi-

den käsittelyä. Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää, onko tämä Berzonskyn mallin mukainen proessorientaatio yleistettävissä myös moraalikysymysten alueelle Blasin mallin mukaisesti. Identiteettityylien havaittiinkin olevan yhteydessä eettisen toimintakyvyn yksilötekijöihin. Odotusten mukaisesti moraalinen motivaatio oli vahvin tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivilla ja heikoin hajanainen-vältelevä -identiteettityyliä suosivilla vastaajilla. Tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivat olivat siis kiinnostuneimpia ja hajanainen-vältelevä -luokituksen saaneet vähiten kiinnostuneita käsittelemään moraalikysymyksiä. Myös moraalinen arviointikyky oli vahvin tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivilla vastaajilla. Aiemmissä tutkimuksissa identiteettityylien on havaittu olevan yhteydessä erilaisiin psyykkisiin ilmiöihin ja erityisesti tapoihin käsitellä identiteettikysymyksiä ja minälle merkityksellistä informaatiota (kts. luku 1.2.2). Näissä tutkimuksissa on havaittu tietosuuntautuneen identiteettityylin suosimisen olevan yhteydessä myönteisimpiin ja hajanainen-vältelevä -identiteettityylin suosimisen vähiten adaptiivisiin strategioihin. Vaikka teoreettisesti tarkasteltuna moraalikysymyksiä voidaan pitää identiteettikysymyksinä, ei havaittujen yhteyksien, ja siis Berzonskyn mallin, yleistettävyyttä moraalikysymysten alueelle ole aiemmin tutkittu. Koska tässä tutkimuksessa havaittiin identiteettityylien olevan yhteydessä moraaliseen motivaatioon ja moraaliseen arviointikykyyn odotetun suuntaisesti, antavat tämän tutkimuksen tulokset tukea Berzonskyn mallin yleistettävyydelle myös moraalikysymysten alueelle. Vaikuttaa siis siltä, että yksilöt käsittelevät moraalikysymyksiä kuten muitakin identiteettikysymyksiä, siis eri tavoin riippuen yksilön suosimasta identiteettityylistä. Lisäksi suunta näyttää olevan sama niin moraalikysymyksiin kuin muihinkin identiteettikysymyksiin suhtautumisessa: tietosuuntautunutta identiteettityyliä suosivat yksilöt lähestyvät ja käsittelevät niitä aktiivisesti, kun taas hajanainen-vältelevä -identiteettityyliä suosivat yksilöt pyrkivät välttelemään niitä.

Blasin mallin mukaisesti voidaan ajatella myös, että vahva ja selkeä identiteetti tukee eettistä toimintakykyä, mikäli moraalisuudella on yksilön identiteetissä jonkinlainen asema. Lisäksi identiteettisitoumusten muodostaminen on välttämätöntä identiteetin, ja näin ollen myös moraalisen identiteetin, muotoutumiselle ja olemassaololle (Blasi, 2004). Teoreettisesti tarkasteltuna identiteettiin sitoutumisen ja moraalisen motivaation välillä pitäisi siis olla yhteys, ja on myös mahdollista, että identiteettiin sitoutumisen ja moraalisen arviointikyvyn välillä on yhteys. Tästä jälkimmäisestä ei teorian perusteella kuitenkaan voi tehdä vahvoja johtopäätöksiä. Tässä tutkimuksessa havaittiinkin, että vahvan moraalisen motivaation omaavilla vastaajilla oli myös vahvoja identiteettisitoumuksia, mutta yhteyttä identiteettiin sitoutumisen ja moraalisen arviointikyvyn välillä ei havaittu. Aiemmissä tutkimuksissa ei eettisen toimintakyvyn tekijöiden ja identiteettiin sitoutumisen välisten yhteyksien mahdollista olemassaoloa ole tarkasteltu. Aiemmissä tutkimuksissa on kuitenkin havaittu identiteettiin sitoutumisen vahvuuden olevan yhteydessä muihin psyykkisiin ilmiöihin siten, että vah-

vemmat identiteettisitoumukset ovat yhteydessä myönteisempiin ilmiöihin kuin heikommat identiteettisitoumukset (kts. luku 1.2.2). Tämän tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että myös moraalisen motivaation osalta suunta olisi sama, ja näin tulokset siis vahvistavat käsitystä siitä, että vahvemmat identiteettisitoumukset olisivat yhteydessä myönteisempiin psyykkisiin ilmiöihin. Samalla tämän tutkimuksen tulokset antavat empiiristä tukea Blasin mallin mukaiselle ajatukselle siitä, että identiteettisitoumusten tekeminen olisi välttämätöntä moraalisen identiteetin olemassaololle, ja tukevat tämän tutkimuksen taustaoletusta siitä, että vahva ja selkeä identiteetti olisi yhteydessä eettisen toimintakyvyn vahvuuteen.

Havainnot identiteettisitoumusten voimakkuuden ja identiteettityylien yhteyksistä eettisen toimintakyvyn yksilötekijöihin tukevat tämän tutkimuksen perustavaa oletusta eettisen toimintakyvyn ja identiteetin yhteydestä. Tutkimuksen tulokset antavat siis tukea tämän tutkimussuunnan ja käsitteellistykseen hedelmällisyydelle. Myös toimintakykymallissa identiteettiä pidetään keskeisenä tekijänä ja toimintakyvyn perustana (Toiskallio, 2000a, 2003), ja jos tarkastellaan asiaa moraalipsykologian näkökulmasta, sisältyy tämä sama ajatus keskeisesti myös Blasin malliin moraalisesta identiteetistä. Näin ollen tämän tutkimuksen tulokset antavat tukea myös toimintakykymallille sekä Blasin mallille ja ajatukselle identiteetin keskeisyydestä moraalisuudessa.

Allenin ja Meyerin mallin mukaan ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponenttien voimakkuuden pitäisi olla eri tavoin yhteydessä henkilön työhön liittyvään käyttäytymiseen ja motivaatiotekijöihin (Allen & Meyer, 1990; Gade, 2003; Meyer ym., 1993). Tässä tutkimuksessa halettiin selvittää, ovatko sitoutumisen komponentit eri tavoin yhteydessä myös moraalikysymysten käsittelyyn. Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponenttien ei kuitenkaan havaittu olevan yhteydessä sen enempää moraaliseen motivaatioon kuin moraaliseen arviointikykyynkään. Havainnot ei vastannut aiempien tutkimustulosten asettamia odotuksia, sillä aiemmissa tutkimuksissa on havaittu sitoutumisen komponenttien olevan eri tavoin yhteydessä monenlaisiin ammatin ja organisaation tai työnteon kannalta merkityksellisiin ilmiöihin sekä siviileillä että sotilaille (kts. luku 1.2.2). Lisäksi organisaatioon sitoutumisen komponenttien on havaittu olevan erisuuntaisesti yhteydessä johtamiskäyttäytymiseen (Karrasch, 2003), joka on aina moraalista toimintaa, ja laskelmoivan sitoutumisen on todettu olevan yhteydessä työuraan liittyvän epäeettisen käyttäytymisen todennäköisyyteen (Wahn, 1993). Organisaatioon sitoutumisen komponenttien ja moraalisuuden yhteyksiä koskeva tutkimusnäyttö on kuitenkin vasta hyvin vähäistä, joten yhteyksien olemassaolosta ei voida tehdä varmoja johtopäätöksiä. Tämä tutkimus antoi osaltaan panoksensa kysymyksen selvittämiseen tarkastellessaan yhteyksien mahdollista olemassaoloa ja laajentamalla tarkastelun myös ammattiin sitoutumisen alueelle. Lisäksi ammattiin sitoutumisen tarkastelu erityisesti sotilaiden osalta oli uusi avaus. Tässä tutkimuksessa saatuja, aiempien tutkimushavaintojen kanssa ristiriidassa olevia, tulok-

sia voidaan tarkastella myös siitä näkökulmasta, että aiemmissa tutkimuksissa on tarkasteltu sitoutumisen komponenttien yhteyksiä (moraaliseen) käyttäytymiseen, kun taas tässä tutkimuksessa tarkasteltiin sitoutumisen komponenttien yhteyksiä (moraalisen) toiminnan taustatekijöihin. Saattaa siis olla, että on kyse sen verran toisistaan erillisistä asioista, etteivät yhteydet ole yleistettävissä. Tai saattaa olla, että sitoutumisen komponenttien yhteydet esiintyvät vain käyttäytymiseen liittyen yhtenä siihen vaikuttavana tekijänä mahdollisesti moraalisen motivaation ja moraalisen arviointikyvyn rinnalla.

Koska kaiken koulutuksen kannalta kriittinen kysymys on sen vaikuttavuus, haluttiin tässä tutkimuksessa tarkastella edellä mainittujen muuttujien välisten yhteyksien tarkastelun lisäksi mahdollisia vuosikurssien välisiä eroja, jotta saataisiin alustavaa suuntaa kysymyksen tarkastelulle eettisen toimintakyvyn näkökulmasta. Erityisen kiinnostuksen kohteena olivat siis mahdolliset vuosikurssien väliset erot eettisen toimintakyvyn tekijöissä, moraalisisessa arviointikyvyssä ja moraalisisessa motivaatiossa. Mitään eroja vuosikurssien välillä ei kuitenkaan käytännössä havaittu. Vuosikurssien välisiin eroihin, tai tässä tapauksessa niiden puuttumiseen, ei tämän tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen perusteella voi ottaa kantaa. Myöskään moraalista motivaatiota ei aiemmissa tutkimuksissa ole tältä kannalta tarkasteltu. Sen sijaan moraalisen arviointikyvyn suhteen aiemmissa tutkimuksissa on havaittu koulutuksen aikaisia muutoksia, ja melko usein juuri kehitystä (kts. luku 1.2.1). Lisäksi suurinta kehitystä näyttää tapahtuvan aloilla, joilla koulutukseen sisältyy keskeisesti ihmisyymärtämistä ja eettisten kysymysten käsittelyä (McNeel, 1994). Se, että tässä tutkimuksessa ei eroja kadettikurssien välillä havaittu, saattaa johtua monista syistä. Ensiksi ja tärkeimpänä, kyseessä on poikittaistutkimus, jolloin samanaikaisesti verrataan kahta eri vuosikurssia. Kyselyä ei siis ollut mahdollista suorittaa samoille vastaajille uudestaan toisena ajankohtana, mikä olisi mahdollistanut mahdollisen kehityksen tai taantumisen havaitsemisen. Se, että vuosikurssien välillä ei havaittu eroa, voi siis johtua joko siitä, että kehitystä yhden opiskeluvuoden aikana ei tapahtunut tai siitä, että kehitystä tapahtui, mutta vuosikurssien lähtötasot tai kehityksen voimakkuus erosivat toisistaan. Toiseksi, koska vastaajina olivat peräkkäiset vuosikurssit, on näiden ryhmien välillä eroa vain yhden opiskeluvuoden verran, mikä on suhteellisen lyhyt aika, kun useissa aiemmissa tutkimuksissa on tarkasteltu koko opiskelun aikaista muutosta. Esimerkiksi yhdysvaltalaisen sotilasakatemian opiskelijoiden moraalisisessa arviointikyvyssä on havaittu tapahtuvan suhteellisen pientä kehitystä koko nelivuotisen opiskelun aikana (McNeel, 1994). Näin ollen, jos kehitys jakaantuu tasaisesti opiskeluvuosille, saattaa yhdessä vuodessa tapahtuva kehitys olla niin vähäistä, että se jää tutkimuksessa havaitsematta. Kolmanneksi, aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että moraalisen arviointikyvyn kehitys ei tapahdu automaattisesti opiskeluvuosien myötä (kts. luku 1.2.1), vaan näyttää edellyttävän sitä tukevaa oppimisympäristöä. Näin ollen on mahdollista, että mikäli kehitystä

kadettien moraalisisessa arviointikyvyssä koulutuksen aikana tapahtuu, se jäi huomaamatta, koska vain osa opiskelun aikaisista oppimisympäristöistä tukee tuota kehitystä. Kadettien koulutukseen ei sisälly varsinaista etiikan kurssia, vaan eettistä toimintakykyä tukeva opetus on integroitu ainelaitosten järjestämään opetukseen eri kurssien yhteyteen. Koska kadettien kouluttamiseen osallistuvat useat ainelaitokset sekä puolustushaara-, aselaji- ja toimialakoulut, saattavat oppimisympäristöt vaihdella hyvinkin paljon. On siis mahdollista, että moraalisen arviointikyvyn kehitystä tukevat oppimisympäristöt painottuvat opintojen alku- ja/tai loppuvaiheeseen, jolloin mahdollista opiskelun aikaista kehitystä ei tässä tutkimuksessa voitu havaita, koska vastaajat olivat opintojensa keskivaiheilla.

Kysymystä moraalisen arviointikyvyn ja moraalisen motivaation yhteyden olemassaolosta ei siis tässä tutkimuksessa pystytty ratkaisemaan, sillä vaikka vähäistä tutkimusnäyttöä sen puolesta on olemassa, olivat tämän tutkimuksen tulokset ristiriidassa sen kanssa. Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponenttien ja eettisen toimintakyvyn tekijöiden yhteyksien tarkastelu oli tässä tutkimuksessa uudenlainen tarkastelunäkökulma, joka ei kuitenkaan osoittautunut hedelmälliseksi tutkimussuunnaksi. Tämä tutkimus ei myöskään antanut edes alustavaa suuntaa kysymykseen eettisen toimintakyvyn tekijöiden kehityksestä koulutuksen aikana. Kuitenkin tässä tutkimuksessa saatiin uutta tietoa tarkasteltaessa identiteettityylien ja identiteettiin sitoutumisen sekä eettisen toimintakyvyn tekijöiden välisiä yhteyksiä, sillä havainnot antoivat tukea ajatukselle Berzonskyn mallin yleistettävyydestä moraalikysymysten alueelle. Samalla ne tukivat tutkimuksen taustaoletusta vahvan ja selkeän identiteetin tärkeydestä eettiselle toimintakyvylle.

4.3 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSHAASTEET

Moraalisen arviointikyvyn ja moraalisen motivaation tai moraalisen identiteetin välisen yhteyden mahdollisen olemassaolon, suunnan ja laadun osalta ovat jatkotutkimukset aiheellisia, sillä tutkimustietoa on vasta vähän, ja havainnot ovat toistaiseksi olleet varsin ristiriitaisia. Tässä tutkimuksessa yhteyttä ei havaittu, eikä johtopäätöksiä asiasta tämän tutkimuksen perusteella voida tehdä.

Havainnot identiteettityylien ja sekä moraalisen motivaation että moraalisen arviointikyvyn yhteyksistä antavat tukea sille teoreettiselle ajatukselle, että Blasin mallin mukaisesti moraalikysymykset ovat keskeisellä tavalla identiteettikysymyksiä ja Berzonskyn identiteettityylimalli on yleistettävissä myös moraalikysymysten alueelle. Identiteettitekijät ovat siis merkityksellisiä eettisen toimintakyvyn kannalta. Yhteyden suunnasta ei voi tämän tutkimuksen perusteella sanoa mitään,

mutta jos vaikutuksen suunta on tämän tutkimuksen taustaoletuksen mukaisesti identiteetistä eettiseen toimintakykyyn, tarkoittaa havainto käytännössä sitä, että jos sotilaskoulutuksessa halutaan tukea eettisen toimintakyvyn kehittymistä, on syytä tukea tietosuuntautuneen identiteettityylin suosimista ja hajanainen-välittelevä -identiteettityylin välttämistä. Käytännössä tämä tarkoittaa aktiivista suhtautumista moraalikysymysten, ja mahdollisesti myös muiden identiteettikysymysten, käsitteilyyn koulutuksen aikana, esimerkiksi tunnistamalla niitä ja nostamalla niitä esiin sekä keskustelemalla niihin liittyvistä arvoista, näkökulmista, eturistiriidoista, sekä tilanteiden mahdollisista ratkaisuista ja niiden perusteluista. Jatkotutkimushaasteena onkin paitsi selvittää tarkemmin identiteettityylien ja eettisen toimintakyvyn tekijöiden välisiä yhteyksiä ja niiden suuntaa myös tutkia tämän havainnon käytännön sovellettavuutta koulutuksen näkökulmasta, esimerkiksi tarkastelemalla aktiivista moraal-, ammatti- ja muiden identiteettikysymysten käsittelyä tukevan oppimisympäristön vaikuttavuutta identiteettityylien suosimiseen ja eettisen toimintakyvyn tekijöihin.

Mahdollisesta identiteettiin sitoutumisen yhteydestä moraaliseen arviointikykyyn ei teorian tai aiempien tutkimusten perusteella voi sanoa oikein mitään, ja tässä tutkimuksessa ei yhteyttä havaittu. Vaikuttaa siis siltä, että tämä ei ehkä ole hedelmällinen tutkimussuunta. Sen sijaan tässä tutkimuksessa havaittiin taustateorian pohjalta odotettu yhteys moraalisen motivaation ja identiteettiin sitoutumisen välillä. Teoreettisesti tarkasteltuna havainto tukee ajatusta siitä, että identiteettisitoumukset ovat edellytyksenä moraalisen motivaation olemassaololle, vaikkakaan yhteyden suunnasta ei tämän tutkimuksen perusteella voida tehdä johtopäätöksiä. Lisäksi tulokset tukevat ajatusta siitä, että moraalista motivaatiota voidaan pitää osoituksena sitoutumisesta moraaliseen identiteettiin. Mikäli vaikutuksen suunta on tämän tutkimuksen taustaoletuksen mukaisesti identiteetistä eettiseen toimintakykyyn, tarkoittaa havainto käytännössä sitä, että jos sotilaskoulutuksessa halutaan tukea eettisen toimintakyvyn kehittymistä, pitäisi tukea vahvan ja selkeän identiteetin muodostumista. Koska identiteettisitoumusten vahvuuden on todettu olevan yhteydessä identiteettityyleihin, voidaan tässä soveltaa jo edellä mainittuja keinoja aktiiviseen identiteettikysymysten käsittelyyn kannustamisesta. Jatkotutkimushaasteena onkin sekä perusteellisemmin tarkastella yleisen tason identiteettiin sitoutumisen merkitystä moraalisen identiteetin muotoutumisen näkökulmasta että selvittää havainnon käytännön sovellettavuutta. Koska identiteettiin sitoutumisen ja identiteettityylien on aiemmissa tutkimuksissa havaittu olevan yhteydessä toisiinsa, ja tässä tutkimuksessa molempien havaittiin olevan yhteydessä eettisen toimintakyvyn tekijöihin, on näiden yhteyksien tarkempi selvittely myös yksi tärkeä jatkotutkimushaaste.

Ammattiin ja organisaatioon sitoutumisen komponenttien ei tässä tutkimuksessa havaittu olevan yhteydessä moraaliseen arviointikykyyn tai moraaliseen motivaatioon. Koska sitoutumisen komponenttien yhteyksiä moraaliseen toimintaan tai sen tekijöihin (kuten moraalinen motivaatio ja moraa-

linen arviointikyky) ei juuri ole tutkittu ja myös tämän tutkimuksen tulosten kanssa ristiriitaisia havaintoja on tehty, ei tätäkään kysymystä voi pitää ratkaistuna, vaan sen sijaan jatkotutkimusta ansaitsevana tarkastelun kohteena erityisesti työhön liittyvän moraalisen käyttäytymisen osalta. Kuitenkin vaikuttaa siltä, että eettisen toimintakyvyn tekijöiden ja sitoutumisen komponenttien välisten yhteyksien tarkastelu ei olisi hedelmällinen tutkimussuunta, vaan jatkotutkimuksissa voisi keskittyä toisaalta juuri sitoutumisen komponenttien ja työhön liittyvän moraalisen käyttäytymisen yhteyksiin ja toisaalta ammatti-identiteetin sisällön merkitykseen eettisen toimintakyvyn kannalta.

Tämän tutkimuksen tulosten toivottiin antavan alustavaa suuntaa jatkotutkimustarpeille koskien koulutuksen vaikuttavuutta eettisen toimintakyvyn tekijöiden ja identiteettitekijöiden kehittymiseen. Tutkimuksen tulokset eivät kuitenkaan vastanneet näihin odotuksiin. Näin ollen jatkotutkimukset ovat varsin tarpeellisia, sillä sotilaiden toimintaympäristö vaatii aiempaa korkeampaa eettistä toimintakykyä, ja tällöin on syytä selvittää, pystyykö kadettien koulutus vastaamaan tähän haasteeseen. Nämä kysymykset koulutuksen aikaisista muutoksista ja koulutuksen vaikuttavuudesta vaativat kuitenkin toisentyypisiä tutkimusasetelmia kuin mitä tässä tutkimuksessa oli mahdollista järjestää. Seurantatutkimukset ovat tämän kysymyksen selvittämisessä avainasemassa.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella identiteettitekijöiden ja eettisen toimintakyvyn tekijöiden välisiä yhteyksiä. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta tutkia identiteetin yhteyttä moraaliseen toimintaan tai eettiseen toimintakykyyn suoraan. Moraalipsykologian ja toimintakykymallin näkökulmasta tämä onkin keskeinen jatkotutkimushaaste. Tässä tutkimuksessa ei myöskään ollut mahdollista tarkastella identiteettiä Blasin ehdottamasta 'kuka minä olen?' – kysymyksen näkökulmasta. Juuri tämä kysymys saattaa kuitenkin olla ratkaiseva eettisen toimintakyvyn kannalta. Vastauksen laatu, sisältö, ja siihen sitoutuminen saattavat olla ratkaisevalla tavalla merkityksellisiä eettiselle toimintakyvyille. Siksi se onkin toinen keskeinen jatkotutkimushaaste.

Sotilaskoulutuksen näkökulmasta yksi keskeinen jatkotutkimushaaste on lisäksi kysymys siitä, mikä on riittävä eettisen toimintakyvyn taso. Vaikka kadetit saisivat hyvät pisteet moraalisen arviointikyvyn tai Moraalisen motivaation -testissä, mikä määrittää riittävän hyvän moraalisen arviointikyvyn tai riittävän korkean moraalisen motivaation sotilaskontekstissa, joka saattaa osoittautua erityisen vaativaksi ympäristöksi? Tähän kysymykseen vastaamiseksi tarvitaan lisää tutkimustietoa, mutta myös arvokeskustelua, määritelmien aikaan saamiseksi. Ensimmäiseksi on siis tarpeen määrittää se tavoitetilä johon pyritään. Millaisista eettisistä ongelmatilanteista yksilön on suoriuduttava ja millä tavalla? Vasta sitten voidaan selvittää, millä tasolla yksilön eettisen toimintakyvyn tekijöiden tavoitetason tulee olla, ja miten se voidaan koulutuksen avulla saavuttaa. Kyseessä on siis pitkälti määrittelykysymys, johon ei ehkä voida antaa lopullista vastausta. Kuitenkin, jotta koulutus voisi olla tehokasta ja vaikuttavaa, täytyy sillä olla tavoitteiden antama suunta.

4.4 TUTKIMUKSEN RAJOITUKSET JA VAHVUUDET

4.4.1 Tutkimusasetelma

Kyseessä oli korrelatiivinen kyselytutkimus, jossa aineisto kerättiin yhdellä kerralla. Mitään päätelmiä muuttujien välisistä kausaalisuhteista ei siis voida tehdä, ja tutkimuksen tarkoituksena olikin alustavasti kartoittaa mahdollisia yhteyksiä. Jatkossa olisikin hyvä, jos olisi mahdollisuus seuranta-tutkimusten tekemiseen.

Kyselylomake oli melko pitkä, ja osittain kysymykset olivat varsin haastavia, joten vastaajien väsyminen oli mahdollista vastaamisen edetessä. Tämä ongelma ennakoitiin jo kyselylomakkeen muodostamisvaiheessa, ja siksi kyselylomake rakennettiin siten, että haastavimmat ja tärkeimmät tehtävät sijoitettiin kyselyn alkupuolelle. Lisäksi kyselyyn vastaamiselle oli varattu oma ajankohdansa, jolloin vastaajat eivät joutuneet luopumaan jostakin kiinnostavammasta toiminnasta vastataksseen kyselyyn.

Itseraportointimenetelmiin liittyy lisäksi aina tiettyjä rajoituksia. Ihmisillä on taipumus sosiaali- seen suotavuuteen vastaamisessa, mikä saattaa heikentää tulosten luotettavuutta (Robson, 1993). On siis mahdotonta tietää, missä määrin vastaukset kuvaavat todellista käyttäytymistä ja ajattelua ja missä määrin sitä, miten vastaajat ajattelevat, että heidän pitäisi käyttäytyä tai ajatella. MJT:n osalta tämän ei kuitenkaan pitäisi olla ongelma, sillä tuloksia ei voi simuloida ylöspäin (Lind, 2008). Itse- raportointimenetelmien luotettavuutta heikentää myös se, että ihmisten arviot omasta käyttäytymi- sestään eivät ole kovin tarkkoja (Robson, 1993). He saattavat esimerkiksi luulla käyttäytyvänsä tai ajattelevansa tietyllä tapaa suuremmassa määrin kuin todellisuudessa tekevät. Lisäksi vastaamisen tarkkuuteen vaikuttaa aina vastaajan motivaatio osallistua kyselyyn (Robson, 1993). Tässä tutki- muksessa kyselyyn vastaaminen oli toki vapaaehtoista mutta paikallaolo pakollista. Vastausprosent- ti olisi saattanut olla huomattavasti heikompi, mikäli vastaaminen olisi perustunut täysin vapaaeh- toisuuteen. Toisaalta tämän tyyppiset järjestelyt ovat sotilasorganisaatiossa kadeteille arkipäivää. Yksi kyselyihin liittyvä ongelma on myös se, että vastaajat saattavat ymmärtää kysymykset eri ta- voin kuin on tarkoitettu, tai heille on epäselvää mitä kysymys tarkoittaa (Robson, 1993). Tässä tut- kimuksessa ongelmaa pyrittiin vähentämään siten, että tutkija oli paikalla koko vastaustilanteen ajan, joten vastaajilla oli mahdollisuus kysyä mahdollisista epäselvistä asioista. Näistä itseraportoin- timenetelmiin liittyvistä rajoituksista monet ovat kuitenkin sellaisia, ettei niihin tutkimuksen järjes- telyillä voi vaikuttaa, vaan niiden välttämiseksi pitäisi käyttää kokonaan toisentyypisiä menetel-

miä. Koska tässä tutkimuksessa kyseessä oli alustava kartoitus, yhden menetelmän käyttäminen lienee hyväksyttävää. Kuitenkin jatkossa erityyppisten aineistonkeruumenetelmien käyttäminen lisää tulosten luotettavuutta.

4.4.2 Otos ja tulosten yleistettävyys

Vastaajina oli kaksi kadettikurssia, ja aineistonkeruutilanteessa paikalla oli neljä viidesosaa opiskelijoista. Näistä vain muutama jätti vastaamatta. Koska läsnäolo aineistonkeruutilanteessa oli pakollista, voidaan olettaa, ettei systemaattista valikoitumista tapahtunut tutkittavien motivaatiotekijöistä johtuen. Nuoremman vuosikurssin osalta poissaolijat olivat pääasiassa lentäjiä, mikä kyseisen vuosikurssin osalta aiheuttaa kuitenkin jonkin verran vastaajajoukon valikoitumista.

Taustamuuttujien suhteen vastaajajoukko oli varsin homogeeninen, mikä johtuu siitä, että opiskelijajoukko valikoituu ja valikoidaan varsin voimakkaasti. Näin ollen esimerkiksi sukupuolten välisiä vertailuja ei tässä tutkimuksessa voitu tehdä naisvastaajien vähäisen lukumäärän vuoksi, ja taustatekijöiden mahdollisten vaikutusten tarkastelu yleisemminkin vaatisi paljon suuremman aineiston pidemmältä ajalta.

Koska vuosikurssit olivat keskenään varsin samanlaisia, voidaan olettaa, että ne ovat melko samanlaisia myös muiden vuosikurssien kanssa ainakin kohtalaisella aikajänteellä. Otosta voidaan siis pitää suhteellisen kattavana, jos populaationa pidetään kadetteja. Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset ja kadettien koulutuksessa tapahtuvat uudistukset saattavat kuitenkin heikentää tulosten yleistettävyyttä.

Vaikka tutkimuksen tulosten yleistettävyyttä voidaan pitää suhteellisen hyvänä suomalaisten kadettien keskuudessa, tulokset eivät ole yleistettävissä laajemmin ihmisiin, suomalaisiin tai edes opiskelijoihin miesvaltaisilla aloilla juuri sotilasalan erityislaadun ja koulutuksen tiukkojen valintakriteerien vuoksi. Tässä tutkimuksessa tarkoituksena oli kuitenkin tarkastella tulevaisuuden sotilasjohtajia, ja siihen tarkoitukseen otosta voidaan pitää riittävän edustavana.

Mielenkiintoinen kysymys on kuitenkin se, missä määrin tulokset ovat yleistettävissä esimerkiksi suomalaisiin upseereihin, ja mitkä asiat muuttuvat uran edetessä. Tapahtuuko uran edetessä muutoksia esimerkiksi eettisen toimintakyvyn tekijöissä? Jatkossa olisikin hyvä, jos otoksen edustavuutta ja tulosten yleistettävyyttä voisi parantaa laajentamalla vastaajajoukko esimerkiksi ammatissa toimiviin upseereihin ja varusmiesjohtajiin. Mielenkiintoista olisi myös tehdä vertailuja kadettien ja muiden yliopisto-opiskelijoiden välillä ja toisaalta sotilaiden ja muiden eettisesti vaativaa työtä te-

kevien ammattiryhmien välillä. Mahdollisesti paljastuvien erojen tarkastelu voisi auttaa paikantamaan eettiseen toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä opiskelu- ja työympäristössä.

4.4.3 Mittaaminen

Tässä tutkimuksessa käytettyjen mittareiden luotettavuutta on tarkasteltu toisaalla, joten tähän on kirjattu vain yleisiä huomioita. ISI-3:n sekä *ammattiin ja organisaation sitoutumisen* -mittarin käytöstä ja toimivuudesta tutkimuksissa on runsaasti kokemusta, ja myös MJT:iä on käytetty tutkimuksissa melko paljon. Moraalisen motivaation -mittari on kuitenkin uusi, joten sen käytöstä ja toimivuudesta on vasta vähän kokemusta. Moraalisen motivaation tai moraalisen identiteetin mittaaminen yleisemminkin on haaste, jonka ratkaiseminen kaipaa lisäponnisteluja sekä teoreettisen työn että tutkimusnäyttöjen osalta.

Tässä tutkimuksessa haluttiin tarkastella eettistä toimintakykyä, mutta ongelmaksi muodostui se, ettei sitä voitu suoraan mitata. Sen mittaamiseksi ei ole olemassa olevaa menetelmää, ja luotettavan mittarin kehittämisen mahdollisuuskin vaikuttaa epävarmalta. Lisäksi eettisen toimintakyvyn määritelmä on vielä varsin epämääräinen. Näistä syistä tässä tutkimuksessa päädyttiin moraalipsykologista mallia (Blasin malli) käyttäen teoreettisesti määrittelemään eettisen toimintakyvyn yksilölähtöisiä tekijöitä, joita sitten mitattiin ja tarkasteltiin. Moraalinen motivaatio ja moraalinen arviointikyky ovat varmasti tärkeitä eettisen toimintakyvyn osatekijöitä, mutta epävarmaa on, koostuuko eettinen toimintakyky ainoastaan näistä tekijöistä. Onkin todennäköistä, ettei tässä tutkimuksessa pystytty tavoittamaan eettistä toimintakykyä täysin kattavasti. Koska kyseessä on kuitenkin ilmiön alustava kartoitus, eikä eettisestä toimintakyvystä ole olemassa yleisesti hyväksyttyä määritelmää, voidaan tätä käsitteellistystä pitää yhtenä keskustelun avauksena eettisen toimintakyvyn keskeisistä tekijöistä.

4.5 LOPUKSI

Tämän tutkimuksen alkuperäisenä tavoitteena oli tarkastella eettisen toimintakyvyn ja identiteetin suhdetta. Identiteetin käsite on saanut osakseen runsaasti sekä teoreettista että tutkimuksellista huomiota, mutta ongelmana on käsitteellistysten moninaisuus. Yleisesti hyväksyttyä identiteetin

määritelmää ei ole olemassa. Ongelmana on myös identiteetin käsitteen laajuus ja lähes kaiken kattavuus, mikä aiheutti tässä tutkimuksessa voimakkaan rajaamisen tarpeen.

Tässä tutkimuksessa ei ollut mahdollista tarkastella identiteetin sisältöä Blasin käsitteellistykseen mukaisesti vastauksena kysymykseen 'kuka minä olen?'. Sen sijaan, koska vahvan identiteetin (selkeä käsitys siitä kuka minä olen) ajateltiin tukevan eettistä toimintakykyä, päädyttiin tarkastelemaan identiteettiin sitoutumista ja lisäksi ammattiin ja organisaatioon sitoutumista, koska sotilaiden kyseessä ollen ammatti-identiteetin ajateltiin olevan erityisen merkityksellinen eettisen toimintakyvyn kannalta. Tämän lisäksi tarkasteltiin ihmisten erilaisia tapoja suhtautua identiteettikysymyksiin (identiteettityylit), sillä tällä ajateltiin olevan merkitystä sekä sitoutumisen että eettisen toimintakyvyn kannalta, koska moraalikysymyksiä voidaan pitää identiteettikysymyksinä.

Nämä ratkaisut tuottivat joitakin mielenkiintoisia havaintoja, mutta valottivatko ne parhaalla mahdollisella tavalla eettisen toimintakyvyn ja identiteetin suhdetta? Vastaus saattaa olla kielteinen. Tässä tutkimuksessa oli kuitenkin kyse vasta alustavasta kartoituksesta, joka tuotti havainnon, että identiteettitekijöillä on yhteyksiä eettisen toimintakyvyn tekijöihin. On siis luultavaa, että identiteetti todella on läheisessä yhteydessä eettisen toimintakyvyn kanssa. Jatkossa olisikin hyvä tarkastella eettisen toimintakyvyn ja identiteetin suhdetta enemmän siitä näkökulmasta, millaiset identiteetin sisällöt ja rakenteet tukevat eettistä toimintakykyä, ja miten niiden muodostumista voidaan koulutuksen avulla tukea.

LÄHTEET:

Allen, N. J., & Meyer, J. P. (1996). Affective, Continuance, and Normative Commitment to the Organization: An Examination of Construct Validity. *Journal of Vocational Behavior*, 49, 252-276.

Allen, N. J., & Meyer, J. P. (1990). The Measurement and Antecedents of Affective, Continuance and Normative Commitment to the Organization. *Journal of Occupational Psychology*, 63, 1-18.

Aquino, K., & Reed, A. II (2002). The Self-Importance of Moral Identity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(6), 1423-1440.

Auvinen, J., Suominen, T., Leino-Kilpi, H., & Helkama, K. (2004). The Development of Moral Judgment during Nursing Education in Finland. *Nurse Education Today*, 24, 538-546.

Berzonsky, M. D. (2008). Identity Formation: The Role of Identity Processing Style and Cognitive Processes. *Personality and Individual Differences*, 44, 645-655.

Berzonsky, M. D. (2003a). Identity Style and Well-Being: Does Commitment Matter? *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 3(2), 131-142.

Berzonsky, M. D. (2003b). The Structure of Identity: Commentary on Jane Kroger's View of Identity Status Transition. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 3(3), 231-245.

Berzonsky, M. D. (1997). *Reliability Data for the Identity Style Inventory (Third Revision: ISI3)*. [viitattu 6.11.2007]. Saatavissa:
<http://w3.fiu.edu/srif/ArchivedPagesJK/Berzonsky/BerzonskyISI3.rtf>.

Berzonsky, M. D. (1992). Identity Style and Coping Strategies. *Journal of Personality*, 60(4), 771-788.

Berzonsky, M. D., & Adams, G. R. (1999). Reevaluating the Identity Status Paradigm: Still Useful after 35 Years. *Developmental Review*, 19, 557-590.

- Berzonsky, M. D., & Ferrari, J. R. (1996). Identity Orientation and Decisional Strategies. *Personality and Individual Differences*, 20(5), 597-606.
- Berzonsky, M. D., & Kinney, A. (2008). Identity Processing Style and Defense Mechanisms. *Polish Psychological Bulletin*, 39(3), 111-117.
- Berzonsky, M. D., Nurmi, J.-E., Kinney, A., & Tammi, K. (1999). Identity Processing Style and Cognitive Attributional Strategies: Similarities and Difference across Different Contexts. *European Journal of Personality*, 13, 105-120.
- Bergman, R. (2004). Identity as Motivation: Toward a Theory of the Moral Self. Teoksessa Lapsley, D. K., & Narvaez, D. (toim.), *Moral Development, Self, and Identity*, s. 21-46. USA: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bergman, R. (2002). Why Be Moral? A Conceptual Model from Developmental Psychology. *Human Development*, 45, 104-124.
- Blasi, A. (2005). Moral Character. A Psychological Approach. Teoksessa Lapsley, D. K., & Power, F. C. (toim.), *Character Psychology and Character Education*, (s. 67-100). University of Notre Dame Press.
- Blasi, A. (2004). Moral Functioning: Moral Understanding and Personality. Teoksessa Lapsley, D. K., & Narvaez, D. (toim.), *Moral Development, Self, and Identity*, s. 335-347. USA: Lawrence Erlbaum Associates.
- Blasi, A. (1999). Emotions and Moral Motivation. *Journal for the Theory of Social Behavior*, 29(1), 1-19.
- Blasi, A. (1984). Moral Identity: Its Role in Moral Functioning. Teoksessa Kurtines, W. M., & Gewirtz, J. L. (toim.), *Morality, Moral Behavior, and Moral Development*, (s. 128-139). New York: John Wiley & Sons.
- Blasi, A., & Glodis, G. (1995). The Development of Identity. A Critical Analysis from the Perspective of the Self as Subject. *Developmental Review*, 15, 404-433.

- Blau, G. (2003). Testing for a Four-Dimensional Structure of Occupational Commitment. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 76, 469-488.
- Blau, G., & Holladay, E. B. (2006). Testing the Discriminant Validity of a Four-Dimensional Occupational Commitment Measure. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 79, 691-704.
- Cockerham, W.C., & Cohen, L. E. (1980). Obedience to Orders: Issues of Morality and Legality in Combat among U.S. Army Paratroopers. *Social Forces*, 58(4), 1272-1288.
- Crain, W. C. (1985). *Theories of Development* (2. painos). USA: Prentice-Hall.
- Dollinger, S. M. C. (1995). Identity Styles and the Five-Factor Model of Personality. *Journal of Research in Personality*, 29, 475-479.
- Eteläpelto, A., & Vähäsantanen, K. (2006). Ammatillinen identiteetti persoonallisena ja sosiaalisena konstruktiona. Teoksessa Eteläpelto, A., & Onnismaa, J. (toim.), *Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja*, (s. 26-49). Vantaa: Kansanvalistusseura.
- Freistetter, W. (2003). Conscience and Authority – Virtues and Pitfalls of Military Obedience. Teoksessa Micewski, E. R. (ed.), *Civil-Military Aspects of Military Ethics. Vol. 1*, (s. 29-35). Vienna: National Defence Academy.
- Gade, P. A. (2003). Organizational Commitment in the Military: An Overview. *Military Psychology*, 15(3), 163-166.
- Gade, P. A., Tiggler, R. B., & Schumm, W. R. (2003). The Measurement and Consequences of Military Organizational Commitment in Soldiers and Spouses. *Military Psychology*, 15(3), 191-207.
- Halonen, P. (2007). *Puolustusvoimien koulutuskulttuurin rakentuminen*. Helsinki: MpKK.
- Hardy, S. A. (2006). Identity, Reasoning, and Emotion: An Empirical Comparison of Three Sources of Moral Motivation. *Motivation and Emotion*, 30(3) 207-215.

- Hardy, S. A., & Carlo, G. (2005). Identity as a Source of Moral Motivation. *Human Development*, 48, 232-256.
- Heffner, T. S., & Gade, P. A. (2003). Commitment to Nested Collectives in Special Operations Forces. *Military Psychology*, 15(3), 209-224.
- Hinton, P. R., Brownlow, C., McMurray, I., & Cozens, B. (2004). *SPSS Explained*. London: Routledge.
- Irving, P. G., Coleman, D. F., & Cooper, C. L. (1997). Further Assessments of a Three-Component Model of Occupational Commitment: Generalizability and Differences across Occupations. *Journal of Applied Psychology*, 82(3), 444-452.
- Kangas, S. (2000). Maailmankuva ja toimintakyky. Teoksessa Toiskallio, J. (toim.), *Näkökulmia sotilaspedagogiseen tutkimukseen*, (s. 45-53). Helsinki: MPKK.
- Karrasch, A. I. (2003). Antecedents and Consequences of Organizational Commitment. *Military Psychology*, 15(3), 225-236.
- Kohlberg, L. (1981). *The Philosophy of Moral Development. Moral Stages and the Idea of Justice*. USA: Harper & Row.
- Lagacé-Roy, D. (2007). Military Ethics: A Case Study Method. Teoksessa Toiskallio J. (toim.), *Ethical Education in the Military. What, How and Why in the 21st Century*, (s. 110-123). Helsinki: Edita Prima.
- Lee, K., Carswell, J. J., & Allen, N. J. (2000). A Meta-Analytic Review of Occupational Commitment: Relations with Person- and Work-Related Variables. *Journal of Applied Psychology*, 85(5), 799-811.
- Lind, G. (2000). Moral Regression in Medical Students and Their Learning Environment. *Revista Brasileira de Educacao Médica*, 24(3), 24-33.

- Lind, G. (2008). The Meaning and Measurement of Moral Judgment Competence. A Dual-Aspect Model. Teoksessa Fasko, D. Jr., & Willis, W. (toim.), *Contemporary Philosophical and Psychological Perspectives on Moral Development and Education*, (s. 185-220). Creskill: Hampton Press.
- Marcia, J. E. (1966). Development and Validation of Ego-Identity Status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 551-558.
- Mathieu, J. E., & Zajac, D. M. (1990). A Review and Meta-analysis of the Antecedents, Correlates, and Consequences of Organizational Commitment. *Psychological Bulletin*, 108(2), 171-194.
- Maukonen, A. (2001). *Moraaliarvioinnin testin validointi Suomessa – kognitiivisen kehitysteorian testausta ja tarkastelua*. Pro gradu –tutkielma, Tampereen yliopisto, Psykologian laitos.
- McNeel, S. P. (1994). College Teaching and Student Moral Development. Teoksessa Rest, J. R., & Narváez, D. (toim.), *Moral Development in the Professions: Psychology and Applied Ethics*, (s. 27-49). USA: Lawrence Erlbaum Associates.
- Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1997). *Commitment in the Workplace. Theory, Research, and Application*. USA: SAGE Publications.
- Meyer, J. P., Allen, N. J., & Smith, C. A. (1993). Commitment to Organizations and Occupations: Extension and Test of a Three-Component Conceptualization. *Journal of Applied Psychology*, 78(4), 538-551.
- Meyer, J. P., Stanley, D. J., Herscovitch, L., & Topolnytsky, L. (2002). Affective, Continuance, and Normative Commitment to the Organization: A Meta-analysis of Antecedents, Correlates, and Consequences. *Journal of Vocational Behavior*, 61, 20–52.
- Monroe, K. R. (2001). Morality and a Sense of Self: The Importance of Identity and Categorization for Moral Action. *American Journal of Political Science*, 45(3), 491-507.
- Morton, K. R., Worthley, J. S., Testerman, J. K., & Mahoney, M. L. (2006). Defining Features of Moral Sensitivity and Moral Motivation: Pathways to Moral Reasoning on Medical Students. *Journal of Moral Education*, 35(3), 387-406.

- Niemistö, S., & Ylén, M. (2001). *Ohjatun moraalidilemmakeskustelun vaikutukset nuorten etiikkaan*. Julkaisematon käsikirjoitus. Tampereen yliopisto. Viitattu teoksessa Maukonen, A. (2001). Moraaliarvioinnin testin validointi Suomessa – kognitiivisen kehitysteorian testausta ja tarkastelua. Pro gradu –tutkielma, Tampereen yliopisto, Psykologian laitos.
- Nucci, L. (2004). Reflections on the Moral Self Construct. Teoksessa Lapsley, D. K., & Narvaez, D. (toim.), *Moral Development, Self, and Identity*, s. 111-132. USA: Lawrence Erlbaum Associates.
- Nurmi, J.-E.; Berzonsky, M.D.; Tammi, K., & Kinney, A. (1997). Identity Processing Orientation, Cognitive and Behavioural Strategies and Well-being. *International Journal of Behavioral Development*, 21(3), 555-570.
- Olsen, O. K., Eid, J., & Johnsen, B. H. (2006). Moral Behavior and Transformational Leadership in Norwegian Naval Cadets. *Military Psychology*, 18(suppl.), 37-56.
- Ponemon, L. A., & Gabhart, D. R. L. (1994). Ethical Reasoning Research in the Accounting and Auditing Professions. Teoksessa Rest, J. R., & Narvaez, D. (toim.), *Moral Development in the Professions: Psychology and Applied Ethics*, (s. 101-119). USA: Lawrence Erlbaum Associates.
- Reynolds, S. J., & Ceranic, T. L. (2007). The Effects of Moral Judgment and Moral Identity on Moral Behavior: An Empirical Examination of the Moral Individual. *Journal of Applied Psychology*, 92(6), 1610-1624.
- Richardson, R., Verweij, D., & Winslow, D. (2004). Moral Fitness for Peace Operations. *Journal of Political and Military Sociology*, 32(1), 99-113.
- Robson, C. (1993). *Real World Research. A Resource for Social Scientists and Practitioner-Researchers*. Great Britain: Blackwell Publishers.
- Schwartz, S. J., Mullis, R.L., Waterman, A. S., & Dunham R. M. (2000). Ego Identity Status, Identity Style, and Personal Expressiveness: An Empirical Investigation of Three Convergent Constructs. *Journal of Adolescent Research*, 15(4), 504-521.

Self, D. J., & DeWitt, C. B. Jr. (1994). Moral Reasoning in Medicine. Teoksessa Rest, J. R., & Narváez, D. (toim.), *Moral Development in the Professions: Psychology and Applied Ethics*, (s. 147-162). USA: Lawrence Erlbaum Associates.

Self, D. J., Olivarez, M., & DeWitt, C. B. Jr. (1994). Moral Reasoning in Veterinary Medicine. Teoksessa Rest, J. R., & Narváez, D. (toim.), *Moral Development in the Professions: Psychology and Applied Ethics*, (s. 163-171). USA: Lawrence Erlbaum Associates.

Slováčková, B., & Slováček, L. (2007). Moral Judgment Competence and Moral Attitudes of Medical Students. *Nursing Ethics*, 14(3), 320-328.

Smith, M., Wethington, E., & Zhan, G. (1996). Self-Concept Clarity and Preferred Coping Styles. *Journal of Personality*, 64(2), 407-434.

Snape, E., & Redman, T. (2003). An Evaluation of a Three-Component Model of Occupational Commitment: Dimensionality and Consequences among United Kingdom Human Resource Management Specialists. *Journal of Applied Psychology*, 88(1), 152-159.

Šramová, B., Bianchi, G., Lášticová, B., Fichnová, K., & Hamranová, A. (2008). Analyses of Socio-Cognitive Identity Styles by Slovak Adolescents. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 2(4), 196-200.

Taylor, C. (1976). Responsibility for Self. Teoksessa Rorty, A. O. (toim.), *The Identities of Persons*, (s.281-299). Berkeley: University of California Press.

Thoma, S. (1994). Moral Judgments and Moral Action. Teoksessa Rest, J. R., & Narváez, D. (toim.), *Moral Development in the Professions: Psychology and Applied Ethics*, (s. 163-171). USA: Lawrence Erlbaum Associates.

Toiskallio, J. (2004). Action Competence Approach to the Transforming Soldiership. Teoksessa Toiskallio, J. (toim.), *Identity, Ethics, and Soldiership*, (s. 107-130). Helsinki: MpKK.

- Toiskallio, J. (2003). Ethics, Military Pedagogy, and Action Competence. Teoksessa Micewski, E. R. (toim.), *Civil-Military Aspects of Military Ethics vol. 1*, (s. 52-64). Vienna: National Defence Academy.
- Toiskallio, J. (2002a). Being a Soldier in 2020? Teoksessa Toiskallio, J., Royl, W., Heinonen, R. E., & Halonen, P. *Cultures, Values and Future Soldiers*. Helsinki: MpKK.
- Toiskallio, J. (2002b). Cyborgs and Humans. Two Paradigms of Military Pedagogy. Teoksessa Florian, H. (toim.), *Military Pedagogy – an International Survey*, (s. 83-100). Germany: Peter Lang.
- Toiskallio, J. (2000a). Military Pedagogy as a Practical Human Science. Teoksessa Toiskallio, J. (toim.), *Mapping Military Pedagogy in Europe*, (s. 45-64). Helsinki: MpKK.
- Toiskallio, J. (2000b). Unohdettu ja uudesti syntynyt. Teoksessa Toiskallio, J. (toim.), *Näkökulmia sotilaspedagogiseen tutkimukseen*, (s. 33-44). Helsinki: MPKK.
- Tremble, T. R. Jr.; Payne, S.C, Finch, J.F., & Bullis, R. C. (2003). Opening Organizational Archives to Research: Analog Measures of Organizational Commitment. *Military Psychology*, 15(3), 167-190.
- Verweij, D.; Hofhuis, K., & Soeters, J. (2007). Moral Judgement within the Armed Forces. *Journal of Military Ethics*, 6(1), 19-40.
- Wahn, J. (1993). Organizational Dependence and the Likelihood of Complying with Organizational Pressures to Behave Unethically. *Journal of Business Ethics*, 12, 245-251.
- Walker, L. J. (2004). Gus in the Gap: Bridging the Judgment-Action Gap in Moral Functioning. Teoksessa Lapsley, D. K., & Narvaez, D. (toim.), *Moral Development, Self, and Identity*, s. 1-20. USA: Lawrence Erlbaum Associates.
- West, T., Ravenscroft, S. P., & Shrader, C.B. (2004). Cheating and Moral Judgment in the College Classroom: A Natural Experiment. *Journal of Business Ethics*, 54, 173-183.

Ylén, M. (1999). *Moraalisen motivaation mittari*. Julkaisematon tutkimusaineisto. Tampereen yliopisto, psykologian laitos.

Työntekijöiden ongelma

Johtuen eräistä ilmeisen perusteettomista viraltapanoista, muutamat tehtaan työntekijät epäilevät johtajia sisäpuhelimien kautta tapahtuvasta työntekijöidensä salakuuntelusta ja näin saadun informaation käyttämisestä heitä vastaan. Johtajat kieltävät virallisesti ja ystävällisesti tämän syytöksen. Ammattiyhdistys ilmoittaa, että se aloittaa toimenpiteet yhtiötä vastaan, kun löydetään näyttö, joka varmistaa nämä epäilyt. Hieman myöhemmin kaksi työntekijää murtautuu hallintotoimistotiloihin ja ottaa kasettinauhat, jotka todistavat salakuuntelusyytökset.

(A)

9. Kuinka hyväksyttävänä pidät työntekijöiden tekoa? Erittäin paheksuttavana -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 Erittäin hyväksyttävänä muuntoasteikko: A B C D E F G
--

(B)

Kuinka hyväksyttäviksi koet seuraavat väitteet puolustettaessa kahden työntekijän käyttäytymistä? Oletetaan, että joku väitti, että he olivat oikeassa ...

10. koska he eivät aiheuttaneet paljoakaan vahinkoa yhtiölle. Minusta väite... ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä muuntoasteikko: A B C D E F G H I
11. koska kun yhtiökään ei kunnioita lakia, olivat työntekijöiden keinot täysin luvallisia palauttamaan lain ja järjestyksen. Minusta väite... ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä muuntoasteikko: A B C D E F G H I
12. koska useimmat työntekijöistä hyväksyisivät heidän tekonsa ja monet heistä olivat iloisia siitä. Minusta väite... ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä muuntoasteikko: A B C D E F G H I
13. koska ihmisten välinen luottamus ja yksilön kunnia merkitsevät enemmän kuin yhtiön etu. Minusta väite... ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä muuntoasteikko: A B C D E F G H I
14. koska sen jälkeen kun yhtiö oli syyllistynyt epäoikeudenmukaiseen tekoon ensin, oli työntekijöillä oikeus murtautua toimistoon. Minusta väite... ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä muuntoasteikko: A B C D E F G H I
15. koska työntekijät eivät nähneet mitään laillisia keinoja paljastaa yhtiön rikkomaa luottamusta ja valitsivat sen tähden sen, minkä näkivät pienimmäksi pahaksi. Minusta väite... ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä muuntoasteikko: A B C D E F G H I

(C)

Kuinka hyväksyttäviksi koet seuraavat vastaväitteet kahden työntekijän käyttäytymistä kohtaan? Oletetaan, että joku väitti, että he olivat väärässä ...

16. koska yhteiskunnallinen laki ja järjestys vaarantuisi, jos jokainen toimisi kuin kaksi työntekijää toimivat. Minusta väite... ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä muuntoasteikko: A B C D E F G H I
--

<p>17. koska kenenkään ei pidä rikkoa sellaista perusoikeutta kuin yksityinen omistamisen oikeus ja ottaa lakia omiin käsiinsä, ellei jokin universaali moraaliperiaate oikeuta tekemään niin. Minusta väite...</p> <p>ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä muuntoasteikko: A B C D E F G H I</p>
<p>18. koska riski yhtiöstä erotetuksi tulemisesta on epäviisasta muiden ihmisten vuoksi. Minusta väite...</p> <p>ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä muuntoasteikko: A B C D E F G H I</p>
<p>19. koska miesten olisi pitänyt käyttää heidän saatavillaan olevia laillisia kanavia eikä syyllistyä vakavaan lain rikkomukseen. Minusta väite...</p> <p>ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä muuntoasteikko: A B C D E F G H I</p>
<p>20. Koska ihminen ei varasta ja syyllisty murtoon, jos hän haluaa itseään pidettävän kunnollisena ja rehellisenä henkilönä. Minusta väite...</p> <p>ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä muuntoasteikko: A B C D E F G H I</p>
<p>21. koska toisten työntekijöiden erottamiset eivät vahingoittaneet heitä mitenkään ja näin ollen heillä ei ollut syytä varastaa nauhoja. Minusta väite...</p> <p>ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä muuntoasteikko: A B C D E F G H I</p>

Lääkärin ongelma

Eräs nainen kärsi syövästä ja hänellä ei ollut toivoa henkiinjäämisestä. Hän kärsi suurista kivuista ja oli niin heikkona, että suurehko annos kipulääkkeitä, kuten morfiinia, olisi aiheuttanut hänen kuolemansa. Voinnin ollessa väliaikaisesti hieman parempi, hän rukoili lääkäriä antamaan hänelle sellaisen annoksen morfiinia, joka saattaisi hänet kuolemaan. Hän sanoi, ettei enää pystyisi kestäämään kipua ja että hän kuolisi muutamassa viikossa joka tapauksessa. Lääkäri toteutti hänen tahtonsa.

(A)

<p>22. Kuinka hyväksyttävänä pidät lääkärin tekoa? Erittäin paheksuttavana -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 Erittäin hyväksyttävänä muuntoasteikko: A B C D E F G</p>
--

(B)

Kuinka hyväksyttäviksi koet seuraavat väitteet puolustettaessa lääkäriä? Oletetaan, että joku väitti, että hän toimi oikein ...

<p>23. koska lääkärin täytyi toimia hänen omantuntonsa mukaan. Naisen tila oikeutti poikkeuksen moraaliseen velvollisuuteen säilyttää elämää. Minusta väite...</p> <p>ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä muuntoasteikko: A B C D E F G H I</p>
<p>24. koska lääkäri oli ainoa, joka pystyi toteuttamaan naisen toiveen; kunnioitus naisen tahtoa kohtaan sai hänet toimimaan, kuten hän toimi. Minusta väite...</p> <p>ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä muuntoasteikko: A B C D E F G H I</p>
<p>25. koska lääkäri teki ainoastaan sen, mihin nainen hänet suostutteli. Hänen ei tarvitse huolehtia</p>

epämiellyttävistä seurauksista.										
Minusta väite...										
ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä										
muuntoasteikko: A B C D E F G H I										
26. koska nainen olisi kuollut joka tapauksessa, ja ei vaatinut häneltä paljoakaan vaivaa antaa yliannos kipulääkkeitä.										
Minusta väite...										
ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä										
muuntoasteikko: A B C D E F G H I										
27. koska lääkäri ei todella rikkonut lakia. Kukaan ei olisi pystynyt pelastamaan naista ja hän ai-noastaan lyhensi naisen kärsimyksiä.										
Minusta väite...										
ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä										
muuntoasteikko: A B C D E F G H I										
28. koska useimmat hänen lääkärikollegoistaan olisivat luultavasti tehneet samoin vastaavassa ti-lanteessa.										
Minusta väite...										
ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä										
muuntoasteikko: A B C D E F G H I										

(C)

Kuinka hyväksyttäviksi koet seuraavat vastaväitteet lääkärin tekoa kohtaan? Oletetaan, että joku väitti, että hän toimi väärin...

29. koska hän toimi vastoin hänen virkatoveriensä vakaumuksia. Jos he ovat armokuolemaa vas-taan, lääkärin ei pitäisi tehdä sitä.										
Minusta väite...										
ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä										
muuntoasteikko: A B C D E F G H I										
30. koska lääkärin omistautumista elämän säilyttämiselle pitäisi kyetä kunnioittamaan, huolimatta siitä, että joku, jolla on suuria kipuja, haluaisi mieluummin kuolla.										
Minusta väite...										
ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä										
muuntoasteikko: A B C D E F G H I										
31. koska elämän suojeleminen on jokaisen korkein moraalinen velvollisuus. Meillä ei ole mitään selviä moraalikriteereitä tehdä eroa armokuoleman ja murhan välillä.										
Minusta väite...										
ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä										
muuntoasteikko: A B C D E F G H I										
32. koska lääkäri voisi saada itsensä suuriin vaikeuksiin. Niitä, jotka ovat tehneet saman teon, on jo rangaistu.										
Minusta väite...										
ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä										
muuntoasteikko: A B C D E F G H I										
33. koska hän olisi voinut päästä asiasta paljon helpommalla, jos hän olisi odottanut eikä olisi se-kaantunut naisen kuolemaan.										
Minusta väite...										
ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä										
muuntoasteikko: A B C D E F G H I										
34. koska lääkäri rikkoi lakia. Jos ei ajatella, että armokuolema on laillista, silloin ei pitäisi suostua sellaisiin pyyntöihin.										
Minusta väite...										
ei ole lainkaan hyväksyttävissä -4 -3 -2 -1 0 +1 +2 +3 +4 on täysin hyväksyttävissä										
muuntoasteikko: A B C D E F G H I										

Seuraavaksi sinulle esitetään väittämiä suhtautumisesta ammattiisi. Mieti, missä määrin väittämät vastaavat omaa suhtautumistasi ja valitse sopiva vaihtoehto. Käytä väittämien arvioinnissa vastausasteikkoa 1 – 7, ja merkitse vastauksesi tiedonkeruulomakkeelle alla olevan muuntoasteikon mukaisesti kirjaimina:

vastausasteikko: voimakkaasti eri mieltä 1 2 3 4 5 6 7 voimakkaasti samaa mieltä
muuntoasteikko: A B C D E F G

35. Sotilaan työ on tärkeää minäkuvalleni.
36. Olen panostanut liian paljon sotilaan ammattiin harkitakseni vaihtamista nyt.
37. Uskon, että ihmisillä jotka ovat saaneet koulutuksen ammattiin, on velvollisuus pysyä tuossa ammatissa kohtuullisen ajan.
38. Minua kaduttaa, että ryhdyin sotilaan ammattiin.
39. Minulle olisi vaikeaa vaihtaa ammattia nyt.
40. En tunne mitään velvollisuutta jäädä sotilaan ammattiin.
41. Olen ylpeä siitä, että olen sotilasammattissa.
42. Liian paljon elämästäni häiriintyisi, jos vaihtaisin ammattiani.
43. Tunnen vastuuta sotilaan ammattia kohtaan jatkaakseni siinä.
44. En pidä sotilaana olemisesta.
45. Minulle koituisi enemmän haittoja kuin hyötyjä, jos vaihtaisin ammattiani nyt.
46. Minusta tuntuu, ettei olisi oikein jättää sotilaan työtä nyt, vaikka se olisi minulle edullista.
47. En samastu sotilaan ammattiin.
48. En tunne paineita, jotka estäisivät minua vaihtamasta ammattia.
49. Tuntisin syyllisyyttä, jos jättäisin sotilaan työn.
50. Olen innostunut sotilaan työstä.
51. Ammatin vaihtaminen nyt vaatisi huomattavia henkilökohtaisia uhrauksia.
52. Olen sotilasammattissa, koska tunnen lojaalisuutta sitä kohtaan.

Alla on listattuna pareittain (A ja B) väittämiä, jotka koskevat erilaisia tapoja orientoitua ja ajatella moraalisesti. Lue kukin väittämäpari huolella, ja merkitse sitten tiedonkeruulomakkeelle se vaihtoehto (A tai B), kumpi kuvaa lähemmin sinun tapaaasi orientoitua ja ajatella. Minkään väittämän ei voi sanoa olevan toista oikeampi. Tärkeää on, että vastaat kaikkiin kohtiin, ja että vastaat sen kokemuksen mukaan, mitä todella ajattelet itsestäsi. Joidenkin väittämäparien kohdalla saattaa tuntua siltä, että molemmat väittämät sopivat sinuun yhtä hyvin; pyri silti löytämään vaihtoehtoista se, kumpaan taipuvaisempi olet.

53. A) Keskustelu moraalisisista kysymyksistä on minusta haastavaa ja kiinnostavaa. B) Koen keskustelun moraalisisista kysymyksistä enimmäkseen hyödyttömäksi.
54. A) En oikein osaa sanoa ainakaan omalla kohdallani, mitkä ovat moraalisesti arvokkaita ja hyviä päämääriä. B) Omassa elämässäni minulle on selvää, mitkä ovat moraalisesti arvokkaita päämääriä ja miten saavuttaa ja perustella ne.

70. Ei kannata huolehtia arvoista etukäteen; päätän asioista niiden tapahtuessa.
71. En ole oikeastaan varma, mitä pidän totena uskonnosta.
72. Minulla on aina ollut päämäärä elämässäni; minut kasvatettiin tietämään, mitä tavoitella.
73. En ole varma, mitä arvoja minulla todella on.
74. Minulla on joitakin vankkumattomia poliittisia näkemyksiä; minulla on varma kanta siihen, mihin valtionjohdon ja maan pitäisi suunnata.
75. Usein jos en murehdi henkilökohtaisia ongelmia, ne järjestyvät itsekseen.
76. En ole varma, mitä haluan tehdä tulevaisuudessa.
77. Olen todella innostunut pääaineestani; se on minulle oikea tieteenala.
78. Olen käyttänyt paljon aikaa lukeakseni ja yrittääkseni ymmärtää poliittisia kysymyksiä.
79. En oikeastaan ajattele nyt tulevaisuuttani; se on vielä kaukana.
80. Olen käyttänyt paljon aikaa ja puhunut monille ihmisille yrittäen kehittää joukon arvoja, jotka tuntuvat minusta järkeviltä.
81. Uskontoa koskien olen aina tiennyt mihin uskon ja en usko; minulla ei koskaan todella ollut mitään vakavia epäilyksiä.
82. En ole varma, mitä minun pitäisi opiskella (tai mihin vaihtaa).
83. Olen tiennyt teini-ikästä asti, että menisin korkeakouluun ja mitä opiskelisin.
84. Minulla on varma joukko arvoja, joita käytän tehdäkseen henkilökohtaisia päätöksiä.
85. Arvelen, että on parempi omata vakaa joukko uskomuksia kuin olla ennakkoluuloton.
86. Kun minun täytyy tehdä päätös, yritän odottaa niin pitkään kuin mahdollista nähdäkseen mitä tulee tapahtumaan.
87. Kun minulla on henkilökohtainen ongelma, yritän analysoida tilannetta ymmärtääkseni sen.
88. Minusta on parasta hakea neuvoa ammattilaisilta (esim. papit, lääkärit, asianajajat), kun minulla on ongelmia.
89. Minulle on parasta olla ottamatta elämää turhan vakavasti; yritän vain nauttia siitä.
90. Arvelen, että on parempi omata muuttumattomat arvot kuin harkita vaihtoehtoisia arvojärjestelmiä.
91. Yritän olla ajattelematta tai käsittelemättä ongelmia niin pitkään kuin voin.
92. Minusta henkilökohtaiset ongelmat osoittautuvat usein mielenkiintoisiksi haasteiksi.
93. Yritän välttää henkilökohtaisia tilanteita, jotka vaativat minua ajattelemaan paljon ja käsittelemään niitä omin neuvoin.
94. Kun tiedän oikean tavan käsitellä ongelmaa, pidän siitä mielellään kiinni.
95. Kun minun täytyy tehdä päätös, haluan käyttää paljon aikaa ajatellen vaihtoehtojani.
96. Käsitelen mieluummin tilanteita, joissa voin luottaa sosiaalisiin normeihin ja käyttäytymissääntöihin.
97. Haluan ottaa vastuun omasta elämästäni ja ajatella omin päin.
98. Joskus kieltäydyn uskomasta ongelman ilmaantuvan, ja asiat onnistuvat järjestymään itsekseni.
99. Tehdessäni tärkeitä päätöksiä, haluan niin paljon tietoa kuin mahdollista.
100. Kun tiedän (jonkin) tilanteen aiheuttavan minulle stressiä, pyrin välttämään sitä.
101. Luulen, että ihmisten täytyy sitoutua emotionaalisesti ja ottaa kantaa tiettyihin arvoihin ja ihanteisiin voidakseen elää täyttä elämää.

102. Minusta on parasta turvautua läheisten ystävien tai sukulaisten neuvoihin, kun minulla on ongelma.

vastausasteikko: ei lainkaan kuten minä 1 2 3 4 5 erittäin paljon kuten minä
muuntoasteikko: A B C D E

Lopuksi sinulle esitetään väittämiä suhtautumisesta Puolustusvoimiin omana työskentelyorganisaationasi. Mieti, missä määrin väittämät vastaavat omaa suhtautumistasi ja valitse sopiva vaihtoehto. Käytä väittämien arvioinnissa vastausasteikkoa 1 – 7, ja merkitse vastauksesi tiedonkeruulomakkeelle alla olevan muuntoasteikon mukaisesti:

vastausasteikko: voimakkaasti eri mieltä 1 2 3 4 5 6 7 voimakkaasti samaa mieltä
muuntoasteikko: A B C D E F G

103. Viettäisin erittäin mielelläni koko työurani tässä organisaatiossa.
104. Juuri nyt pysyttelemisessä organisaatiossani on kysymys välttämättömyydestä yhtä paljon kuin halusta.
105. En tunne mitään velvollisuutta jäädä nykyisen työnantajani palvelukseen.
106. Tunnen todella kuin tämän organisaation ongelmat olisivat omiani.
107. Minulle olisi erittäin vaikeaa jättää organisaationi juuri nyt vaikka haluaisin.
108. Minusta tuntuu, ettei olisi oikein jättää organisaatiotani nyt, vaikka se olisi minulle edullista.
109. En tunne voimakasta ”kuulumisen” tunnetta organisaatiooni.
110. Liian paljon elämästäni häiriintyisi, jos päättäisin haluavani jättää organisaationi nyt.
111. Tuntisin syyllisyyttä, jos jättäisin organisaationi nyt.
112. En tunne ”emotionaalista kiintymystä” tähän organisaatioon.
113. Minusta tuntuu, että minulla on liian vähän vaihtoehtoja harkitakseni tämän organisaation jättämistä.
114. Tämä organisaatio on uskollisuuteni arvoinen.
115. En tunne kuin olisin ”osa perhettä” organisaatiossani.
116. Jos en olisi jo panostanut niin paljon itsestäni tähän organisaatioon, saattaisin harkita työskentelyä muualla.
117. En jättäisi organisaatiotani juuri nyt, koska tunnen velvollisuutta organisaatioon kuuluvia ihmisiä kohtaan.
118. Tällä organisaatiolla on paljon henkilökohtaista merkitystä minulle.
119. Yksi harvoista tämän organisaation jättämisen kielteisistä seurauksista olisi käytettävissä olevien vaihtoehtojen vähäisyys.
120. Olen paljon velkaa organisaatiolleni.